

od leta
1895

PLANINSKI vestnik

Revija za ljubitelje gora
glasilo Planinske zveze Slovenije

102. letnik
Oktober 2002

10

80 let Knafelčeve
markacije

cena 600 SIT

Dan slovenskih
planincev

Orličje
ali Orglice

Greben
Loške stene

PRIVOŠČITE SVOJIM NOGAM NAJBOLJŠE!

Greben med Rodico in Črno prstjo smo si prihranili za iztek poletne gorniške sezone. Razgledov z njega se nikoli ne naveličamo, zato je dobro počakati, da mrč vročih dni zamenja očiščen zrak, ki naznanja jesen. Teman oblak pa nas opozarja, da je dobro poznati kar nekaj ubežnih poti z izpostavljenega grebena, da se izognemo strelji. Mokrih nog pa nas bodo obvarovali ustrezni čevlji.

AIR REVOLUTION - ČEVLJI S KLIMO
Neodvisni testi so pokazali, da čevlji Meindl Air Revolution® dihajo najmanj 33% bolje od vseh drugih čevljev z goreteks membrano.

- zgornji del iz semiša in cordure
- GORE-TEX® membrana zagotavlja paroprepustnost in vodoodpornost
- AIR ACTIVE® odstranljiv vložek izboljšuje zračenje čevlja
- DiGAFix sistem diagonalnega zategovanja vezalk
- odstranljiv jezik za enostavnejše sušenje
- VIBRAM® podplat Meindl Multigriff

Bridgedale

NI DOBRIH ČEVLJEV BREZ DOBRIH NOGAVIC

Da bi odlične lastnosti čevljev Meindl Air Revolution 3.0 kar najbolj prišle do izraza, moramo obuti primerne nogavice. Priporočamo tehnične nogavice BRIDGEDALE GTX TRAIL.

33% BOLJŠE DIHANJE 33% LAŽJI ČEVELJ 100% INOVACIJA

V trgovini **TOMAS SPORT**
na Mestnem trgu 18
v Ljubljani je na zalogi
več kot dvajset različnih
modelov obutve

PRODAJNA MESTA V SLOVENIJI

KOALA SPORT, Bled
KEJŽAR, Kranjska gora
TOMAS SPORT, Ljubljana
POHODNIK, Ljubljana
ANAPURNA WAY, Ljubljana
MERKUR M-ŠPORT, Kranj in Ljubljana - Rudnik
SUVEL SPORT, Nova Gorica
ALP SPORT, Novo mesto
3S ŠPORT, Kamnik

www.air-revolution.de • www.bridgedale.com

Ekskluzivni zastopnik in
distributer blagovnih znamk
MEINDL in **BRIDGEDALE**
v Sloveniji je podjetje
LOGOS TREND, d. o. o.,
telefon: 01 / 83 11 665

PLANINSKI KOLEDARJI 2003

ZA LETO 2003 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

110 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA

V počastitev 110 let organiziranega slovenskega planinstva je PZS izdala poseben stenski koledar. Na naslovnici in koledarskih listih so lepi posnetki naših gora, večinoma iz novih zornih kotov, na pomožnih posnetkih pa drobni biseri gorskega sveta: rože, živali, vode, led, naravne posebnosti. Koledar bogatijo verzi iz haiku poezije, dobro so označene lunine mene, na zadnjem listu s podaljškom za dotisk firme pa je nekaj dogodkov in letnic iz bogate zgodovine slovenskega planinstva ter kratka razlaga haiku poezije. Format je pokončen, 33 x 48 + 5 cm (za dotisk), koledar je vložen v papirnato vrečko.

Cena koledarja je 790 SIT za izvod. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

VISOKA PESEM GORA 2003

To je avtorski koledar priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Ob odličnih posnetkih ga odlikuje razviden koledarski del s prazniki, luninimi menami itd. Koledar dopolnjuje 12 panoramskih posnetkov ter preglednica preteklega in prihodnjega meseca. Je odlična kombinacija umetniškega in poslovnega koledarja. Na zadnji strani je v slovenskem in angleškem jeziku literarno opisan naš gorski svet izpod peresa mojstra besede Stanka Klinarja.

Format je dvojen, torej 42 x 30 cm, v visečem položaju 42 x 60 + 5 cm dodatka za dotisk.

Cena koledarja je 880 SIT za izvod. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let pripravljamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju ZUPANČIČU (tel.: 01/434 30 22, 434 30 23, 231 25 53 / interna 104, fax 01/432 21 40) na Planinski zvezi Slovenije, Dvorčakova 9, Ljubljana.

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Glasilo Planinske zveze Slovenije
ISSN 0350-4344
Izhaja vsakega desetega v mesecu, julija kot dvojna številka.
Planinski vestnik objavlja izvorne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod.

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
tel. 01 4343022
faks 01 4322140
e-pošta: pv@pzs.si
<http://www.planinski-vestnik.com>

UREDNIŠKI ODBOR:

Vladimir Habjan (glavni urednik), Andrej Stritar (namestnik gl. urednika), Emil Pevec (tehnični urednik), Igor Maher, Marjeta Kersič Svetel, Marjan Bradesko, Boris Strmšek, Andrej Mašera, Adi Vidmajer, Tone Škarja

ZASNOVA IN OBLIKOVANJE:

Kojetaj d. o. o.

PRIPRAVA ZA TISK:

Studio CTP, d. o. o.

TISK:

DELO tiskarna, d. d.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošljajte natisnjene in na elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri A banka d. d. Ljubljana. Naročnina: 5500 SIT, 45 EUR za tujino, posamezna številka 600 SIT. Članarini PZS za člane A in D vključujeta naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremeni nastava s tiskanimi črkami navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez soglasja izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridružuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaravnih člankov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorski možnostmi.

Glasilo sofinancira Ministrstvo za okolje, prostor in energijo RS.

Naslovnica: Pod Nuptsejem
(Foto: Marko Prezelj)

Streha – zavetje in vrh

Piše: Tone Škarja

Planinski zvezi Slovenije pravimo »krovna organizacija«. Krov je bolj pesniški – rodni krov itn. – kot streha. Strehe imamo na hišah in blokih. Krov pa je vrh lepe stavbe, pogosto najlepši del, izraz posebnosti. PZS ni društvo, temveč nadgradnja planinskih društev, povezuje in dviga tisto, kar slovensko planinstvo v bistvu je, na najvišjo možno raven. Kaj je tisto, kar združuje ta »krov« mnogih različnih prostorov? Najprej ideja, da je hoja v gore ena najboljših oblik sprostitve. Potem zagotavljanje pogojev, da se planinstvo lahko dogaja: vzdrževanje poti in zavetišč v visokogorju. Sledijo zemljevidi in vodniki za odločanje »kod in kam«. Kako hoditi? Za to so priročniki za gibanje v gorah in tečaji. Varnost: vodniki in GRS. Vzgoja mladine, kajti planinstvo je šport za vse življenje, najbolj zdravo mamilo od vseh: temu je namenjena mladinska organizacija v planinstvu, še bolj pa vzgoja mentorjev planinskih skupin v šolskem sistemu. Le tam se lahko vsa mladina – prihodnost naroda – seznanja s planinstvom, najboljše možno rekreacijo. Alpinizem je vrhunski reprezentant planinstva nekega naroda; Slovencev še posebej, saj smo Slovensko planinsko društvo leta 1893 ustanovili prav za prepoznavnost in samostojnost nas samih. PZS kot »krov« torej ne pokriva le interesov samih planincev, temveč vseh, ki hodijo v gore, pa tudi druge interese tehnično in kulturno razvite družbe, kakršna Slovenija je in mora biti. Planinski vestnik in literatura sta odlični most med planinstvom in kulturno osveščenim delom naroda. Prav kultura je ena temeljnih potez slovenskega planinstva – ob jubilejnih zbornikih bo o tem pričal tudi muzej.

Kaj je PZS? V bistvu vsa dejavnost, vsa mreža dela in ljudi. V najožjem pomenu le peščica uslužbencev na njenem sedežu. Malo širše: vodstvo, torej predsed-

nik s podpredsedniki, upravni odbor in planinska društva. Vodenje je manj komandiranje in bolj povezovanje na različnih ravneh; in umetnost vodenja je v obvladovanju povezav in doseganju sozvočja različnih interesov v skupnega ter v obzorju, ki ga pogled vodilnih lahko doseže. Vse to je združeno v »krovu« in pod njim.

Fizični sedež PZS je v lepi stari vili, ki jo pokriva njej primerna lepa streha – pravi krov. Kot vsemu materialnemu se godi tudi tej vili in še bolj njenemu krovu: stara se, propada, in sam krov še najhitreje. Treba ga bo popraviti, obnoviti, sicer bi propadla vsa stavba. Kot je za gradnjo najprej potreben temelj, je pozneje najpomembnejša streha – krov. Obnovilo se ga bo v sedanji obliki, a z modernejšimi materiali. Obnova bo odlična priložnost za pospravljanje podstrešja – nekaj v odpad, nekaj v muzej. Že zaradi nuje bo morala biti streha vile na Dvorčakovi 9 prihodnje leto – ko bo PZS stara 110 let – obnovljena, da bo spet v ponos, okras in zaščito vsej stavbi. Naključij ni in jubilejno leto je tudi skrajni čas, da PZS pregleda svoj organizacijski in duhovni krov in ga na zunaj čim bolj enakega, na znotraj pa izboljšane usposobi za negotovo vreme naslednjih desetletij. Kar združuje in dviga, je treba okrepiti, kar razdvaja in ločuje, je treba popraviti ali prepustiti nižjim ravnam. Šele soočanje različnih pogledov pripelje do dobrega rezultata. Vsaka stvar mora torej imeti opozicijo – če zanemarimo dejstvo, da mora biti odgovorno misleč človek že sam s seboj v opoziciji, da se dokoplje do najboljšega, česar je sposoben. Odločitvam sledi delo in dela naj, kdor zna in zmore, pri čemer naj ga drugi ne bi preveč ovirali. Sami sklepi še niso delo – izpričujejo šele njegov namen. Zastave na jubilejni proslavi naj krasijo tudi trden, lep in zaupanja vreden »krov«. Državni gospodje bodo spet radi stopili za mikrofona, za ta privilegij pa bi se morali nekako oddolžiti s primerno podporo planinstvu – nacionalno vrhunsko pomembni dejavnosti. Res je planinska organizacija stara že več kot stoletje, a tudi dobro desetletje stara država ni več dojenček, da se ne bi morala odgovorno zavedati, kako pomemben del civilne družbe je PZS – slovenska planinska »krovna« organizacija.

4-8

AKTUALNA TEMA

80 let Knafelčeve markacije (4)

Zaščitni znak slovenskih planinskih poti

Prvopristopniki na vrh Triglav leta 1778 so zaznamovali svojo smer, da je drugič ne bi zgrešili. Pot so zaznamovali s kamnitimi možici, kar lahko štejemo za prvo znano markacijo v naših gorah.

Tone Tomše

9-17

PLANINSTVO

Dan slovenskih planincev (9)

Lisca, 14. september 2002

Spomin (11)

Prešerni vriski z gora

Nesrečni Bimbek (13)

Živalska zmešnjava na gozdni jasi

V kraljestvu Zlatoroga (15)

Ko macesni medeno zažare

Peter Šilak, str. 9
Franc Šmajš, str. 11
Darinka Kobal, str. 13
Breda Pirc, str. 15

18-26

PLANINSTVO

Čopozitivni (18)

Na diapozitive ujeta resničnost

Orličje ali Orglice? (20)

O nekaterih gorskih imenih

Villarrica (22)

Med čilskimi vulkani

Podcenjevanje Matterhorna (25)

Centralne Alpe je treba vzeti zares

Borut Peršolja, str. 18
Dušan Čop, str. 20
Natalija Oberč Grmek, str. 22
Boris Strmšek, str. 25

NOVICE IZ VERTIKALE

49

Eni v Himalajo, drugi ne

ODMEVI

50-52

Še nekaj o gamsih

PLANINSKA LITERATURA

52-53

Po očetovi poti na Everest Šentiljska pot

27–31

IZLET

Greben Loške stene (27)

Oltar popolne
prostosti

*Tu smo deležni predvsem
avanture, v še tako težki steni
je prva in najpomembnejša
vrednota doživetje, občutek
življenja kot popolnost in kre-
ativnost.*

Edo Kozorog, Igor Škamperle

32–34

LETO GORA

Mit ali resničnost (32)

Varstvo gorske
narave

*Varstvu gorske narave name-
njajo države na območju Alp
pozornost že dobrega pol sto-
letja.*

Milan Naprudnik

35–49

ALPINIZEM

Prišel sem plezat (35)

Ameriško-slovenska
ekipa v južnem oste-
nju Nuptsjea – 7861 m

Beck Weathers (39)
Preživeli z Everesta

Civetta – dolomitska spogledljivka (41)

Prizorišče največjih
mojstrov pionirske
in moderne dobe
alpinizma

Marko Prezelj, str. 35
Boris Strmšek, str. 39
Tine Mihelič, str. 41

NOVICE IN OBVESTILA

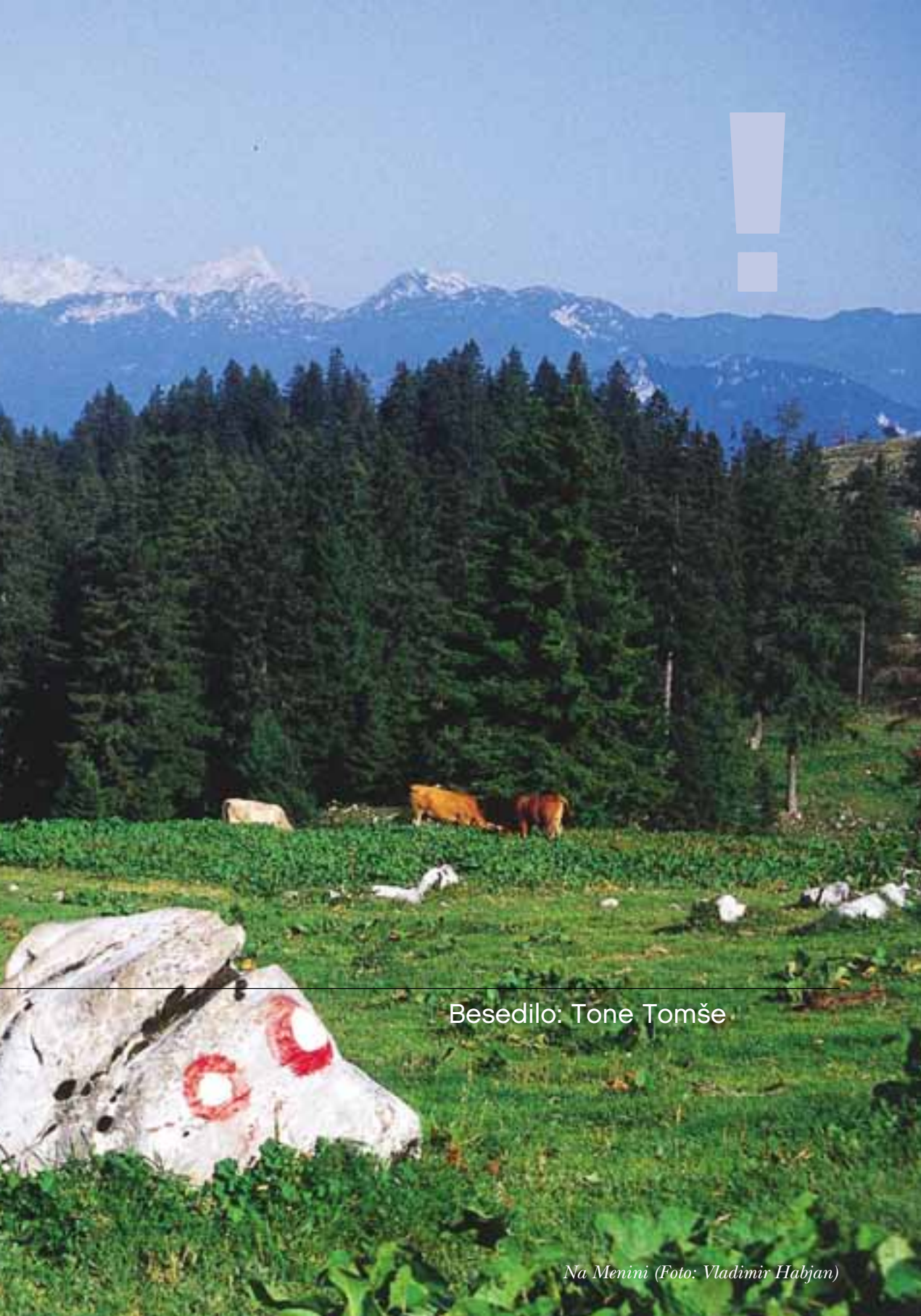
53–56

PZS v programu Interreg
Na obisku pri ministru za evropske zadeve
Zadnja protokola k Alpski konvenciji
Zdravi v gore na Mali planini
Fotokotiček

80 let Knafelčeve markacije

Zaščitni znak slovenskih planinskih poti

Besedilo: Tone Tomše

Na Menini (Foto: Vladimir Habjan)

Nadelane in označene poti

Nadelane in označene planinske poti so se pričele pojavljati v 19. stoletju. Prvopristopniki na vrh Triglava leta 1778 (Matija Kos, Luka Korošec, Štefan Rožič in Lovrenc Willomitzer) so zaznamovali svojo smer, da je drugič ne bi zgrešili. Pot so zaznamovali s kamnitimi možici, kar lahko šteje mo za prvo znano markacijo v naših gorah.

Leta 1808 je bohinjski kaplan Jakob Dežman pisal Valentinu Vodniku o prvi zamisli o nadelani turistični poti v Julijskih Alpah. Prva pot na Slovenskem je bila nadelana leta 1853, ko jo je dal po severnem pobočju Donačke ali Rogaške gore na svoje stroške zgraditi E. H. Frölich. Leta 1869 je bila nadelana prva pot v naših Alpah. Na pobudo bohinjskega kaplana Ivana Žana (1828–1920) je vodnik Jože Škantar – Šest (1809–1881) iz Srednje vasi v Bohinju nadelal pot z Ledin čez Stopce, tako da je na težjih mestih »popravlil naravo«. S sinom sta nato leta 1871 čez Stopce uredila še dobro turistično pot.

Leto 1879 pa lahko štejemo za rojstno letnico prve markirane poti v naših Alpah. Na Frischaufovo pobudo je bil namreč urejen dostop iz Bohinja čez Komarčo na Triglav. Nadelala in markirala sta ga Lovrenc Škantar – Šest in Richard Issler.

V Kamniško-Savinjskih Alpah je bila prva nadelana in markirana pot Okrešelj-Kamniško sedlo leta 1876, in sicer jo je na pobudo Johanna Frischaufa (1839–1924) uredil Janez Piskernik (1838–1915) iz Logarske doline. Sedanjo pot je

Prva nadelana pot na Slovenskem je vodila na Donačko goro (Foto: Stane Klemenc)

naredila Savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva (SPD) v letih 1905–1906.

Poglavitno markiranje planinskih poti se je pričelo z ustanovitvijo SPD. 27. februarja 1893 je bil pri Maliču v Ljubljani prvi občni zbor društva. Na njem so poleg glavnega ustanovili tudi markacijski odbor, ki je štel sedem članov. Že v prvem letu delovanja je slovenska planinska organizacija označila 97 poti. Poglavitni namen je bil preprečiti Nemcem, da bi po naših gorah še naprej delali nemške napise in kažipote.

Določila o zaznamovanju potov Slovenskega planinskega društva so bila objavljena v 4. številki Planinskega vestnika leta 1895.

Da bi podružnica zavarovala svoja pota pred tujim poseganjem, jih je pravno zaščitila. Leta 1903 si je od vseh večjih posestnikov iz Luč in Solčave pridobila izjavo, da ima samo ona pravico markirati po njihovih zemljiščih. Tudi knezoškofijsko oskrbništvu v Gornjem Gradu in meščanska korporacija v Kamniku sta priznala to pravico samo SPD oziroma njegovi Savinjski podružnici. Tudi od drugih večjih posestnikov si je SPD pridobilo te izjave.

Za prvotno označevanje poti so uporabljali ravne črte (proge) v rdeči (minij), zeleni, rumeni in modri barvi, ki so bile od 8 centimetrov široke in do 20 centimetrov dolge. Ponekod so uporabljali tudi črno barvo (npr. za pot na Skuto). Na predelih, kjer je bil izredno lep razgled ali kaka druga zanimivost, so napravili križe, na pečinah, ki so bile vidne od daleč, pa večje kvadrate in kroge in tako določali potek poti.

Tak način markiranja se je ohranil vse do konca prve svetovne vojne.

Rojstvo Knafelčeve markacije

Po prvi svetovni vojni so v SPD pričeli razmišljati o drugačnem enotnem načinu označevanja planinskih poti. Ta ideja je dobila krila z ustanovitvijo Turistovskega kluba Skala. Ustanovni občni zbor Skale je potekal 2. februarja 1921 v Prešernovi sobi restavracije Novi svet v Ljubljani. Že 28. aprila 1921 je bil ustanovljen tehnični odsek z nalogo, da organizira markacijsko delo. Njegov prvi načelnik je bil Ivan Rožman.

Da bi se v markacijski dejavnosti ustvaril enoten sistem označevanja, je klub konec leta 1921

Vsem dobro poznan znak (Foto: Emil Pevec)

organiziral tečaj za markiranje. Vodil ga je Alojz Knafelc, ki je bil 4. marca 1922 na občnem zboru SPD izvoljen v Osrednji odbor, in sicer kot načelnik markacijskega odbora.

Govorice, da je markacija, ki jo danes uporabljamo za označevanje gorskih poti, izum skalašev, niso povsem točne. Podoben znak so poznali v Avstriji že pred ustanovitvijo Skale in od tam so ga udomačili tudi v slovenskih gorah. Poglavitno za slugo za njegovo uveljavitev ima vsekakor Alojz Knafelc, saj je prav on kmalu po koncu prve svetovne vojne na podlagi mnogih poskusov in predlogov oblikoval enotni oznaki za označevanje planinskih poti. Poleg markacije je njegov izum tudi smerna tabla v rdeči barvi z belim napisom (danes so novejšje smerne table iz eluksiranega aluminija z vgraviranimi napisi).

Na sestanku v zadnji sobi nekdanje Narodne kavarne na bivši Gosposki ulici je bilo sporazumno s skalaši in Knafelcem sklenjeno, da bosta bodoča enotna oznaka na planinskih poteh – rdeč kolobar z belo piko in smerna tabla, kakršno je predlagal Knafelc.

Knafelc je pripravil tudi enotna navodila za markiranje potov, ki jih je objavil v julijski številki

PV leta 1922 in leta 1924 še v samostojni publikaciji.

Že spomladi leta 1922 je začela potekati akcija za označitev vseh naših gorskih poti z novo markacijo in smernimi tablam. To je bilo pred sokolskim zletom v Ljubljani. Ob zletu je bil namreč pri Zvezi za tujski promet ustanovljen odsek za vodstvo sokolov v naše gore. Pod Knafelčevim vodstvom so skalaši prevzeli nalogo markiranja poti z novimi znaki. V pomoč so jim bili tudi številni člani SPD, ki so z vso zavzetostjo opremljali planinske poti. V dobrih dveh mesecih so bile vse glavne poti opremljene z novo markacijo in tablicami.

Delo pri markiranju poti z novimi oznakami se je dobro uveljavilo in je bilo zelo upoštevano. Ker pa so se pojavljala tudi razna poškodovanja teh oznak, je bila na osnovi 66. in 67. člena Zakona o notranji upravi izdana Naredba bana Dravske banovine o zaznamovanju poti, stez in smuških smeri (o markacijah) v Dravski banovini, ki je bila objavljena v službenem listu Kraljevske banske uprave Dravske banovine 18. novembra 1933.

Po drugi svetovni vojni je Planinska zveza Slovenije nadaljevala z enotnim označevanjem. Pravila in navodila za markiranje, ki jih je pripravil in uredil dr. Arnošt Brilej, so bila sprejeta na redni letni skupščini PZS 15. januarja 1948 v Ljubljani in nato še na skupščini Planinske zveze Jugoslavije na Žabljaku pod Durmitorjem. S tem je bila Knafelčeva markacija razširjena na področje celotne nekdanje Jugoslavije.

Kažipot na planini Uskoviči (Foto: Vladimír Habjan)

Knafelčeva markacija nas danes spremlja na vseh markiranih planinskih poteh. Je likovno izčiščen in popoln znak, ki je obenem izviren, udomačen, funkcionalen, enostaven, opazen in razpoznaven. Skozi desetletja je postala nekakšen simbol slovenskega alpskega prostora. Zato je prav, da se njena uporaba ponovno tudi ustrezno zakonsko zaščiti. ◉

ALOJZ KNAFELC (Novo mesto, Šmihel, 23. 6. 1859 – Ljubljana, 26. 4. 1937)

Planinec in kartograf, ki je večino svojega prostega časa namenil označevanju planinskih poti. Poleg markacij je skrbel tudi za kažipotne table. Te je naročil pri mizarju, slikarski posel pa je opravil sam. Sam je tablice tudi zanesel na predvideno mesto in jih tam pritrdil. Vodil je točen seznam takih tablic z zaporednimi številkami, ki se končuje leta 1936 s številko 466. Po Knafelcu je markacija dobila svoje ime.

Alojz Knafelc

Septembrska tiskovna konferenca PZS

Glavna tema tiskovne konference PZS je bilo izjemno veliko število reševanj slovenske Gorske reševalne službe. V letu 2002 (do 10. 9.) so jih gorski reševalci našteali namreč že 240, kar pomeni več kot 6000 ur reševanja. Pomagalo je 5518 moških, v 88 primerih je posredoval helikopter, 119-krat je na kraj nesreče odhitel tudi zdravnik. Število ponesrečencev je presešlo 250, smrtnih nesreč je bilo 23. Statistika kaže, da je vse več nesreč med letalci (21), zaradi vodnih aktivnosti so posredovali dvakrat, gorske kolesarje so reševali trikrat, nesreče pri hoji po poteh so zahtevale 113 reševanj, po brezpotjih 27, v steni 21, letošnjo zimo pa so reševali tri smučarje in štiri turne smučarje. Z gora so spravili 43 nepoškodovanih planincev, 47 lažje poškodovanih,

4 z lažjimi in 15 s težjimi boleznimi ter 50 težje poškodovanih. Eden glavnih razlogov nesreč letos je zdrs, ki je zaradi razmočenega terena ob pogostih padavinah pogostejši. (V. H.)

Dan slovenskih planincev

Lisca, 14. september 2002

Besedilo: Peter Šilak

14. december 2001, grad Brdo, dan, ko je predsednik RS Milan Kučan uradno razglasil leto 2002 za mednarodno leto gora. Predhodno so to storili v generalni skupščini Organizacije združenih narodov, da bi povečali mednarodno zavest o svetovni pomembnosti gorskih ekosistemov. V letošnjem letu se je tako v okviru proslav vrstilo veliko različnih prireditev po vsej Sloveniji, vrhunec pa smo doživeli **14. septembra 2002 na Lisici** z osrednjo slovensko prireditvijo, katere organizacijo je prevzelo Planinsko društvo Lisca iz Sevnice s svojimi društvenimi delavci na čelu s predsednikom Jožetom Prahom. To planinsko društvo je namreč v tem letu praznovalo več jubilejev: 30 let osnovnošolskih planinskih taborov, 100 let Jurkove koč in 50 let Tončkovega doma na Lisici.

Večer pred prireditvijo je v počastitev dogodka na vzpetini nad starim mestnim jedrom Sevnice, v sevniškem gradu, potekala slavnostna seja vodilnih delavcev s področja planinstva, športne zveze in Občine Sevnica, ki jo je s svojim nastopom popestril pevski zbor Jurij Dalmatin.

Tako je končno nastopil veliki dan, ki se je prebudil v prekrasno, vendar precej hladno jutro, ko se je množica planincev z vseh koncev Slovenije odpravljala na pot proti tokratnemu cilju. Uvod v dogajanje je bil v vasi Breg, kjer sta bila svečani sprejem za pohodnike in ob 8. uri otvoritev Jurkove poti na Lisico. Organizatorji so tudi na poti na Lisico poskrbeli za pohodnike, da so se udobno in prijetno počutili. Tako so jih na Razborju pričakale žene in dekleta Aktiva kmečkih žena, člani Kulturnega, športnega in turističnega društva

Blaž Jurko iz Razborja in društvo upokojencev. Na Razborju je bila na ogled tudi razstava o Blažu Jurku. Tako je pot hitreje minila, in kot bi mignil, so se pohodniki znašli na Lisici, kjer jih je pričakal pester spremljevalni program. Tako so si lahko ogledali projektno zasnovo planinskega muzeja. Predstavljena je bila planinska založba, v njenem okviru pa tudi vodnik Izleti v sevniško okolico, ki je prav posebna popestritev v slovenski gorniški literaturi, in priporočam, da ga kdaj vzamete v roko. Zraven tega se je bilo moč seznaniti z narodnimi in krajinskimi parki v Sloveniji, učnimi potmi, življenjem v naravi in z naravo, pa tudi mladi planinci domačega mladinskega odseka so se predstavili.

(Foto: Lojze Motore)

Med gosti je bil tudi predsednik Državnega zbora Borut Pahor

Prireditve na Lisci se je začela ob 11. uri s slovensko in planinsko himno, ki so jo zapeli člani mešanega pevskega zbora Lisca. Sledili so pozdravni govori predsednika PD Lisca Jožeta Praha, predsednika MDO Zasavja Boruta Vukoviča, predsednika PZS Francija Ekarja, župana Občine Sevnica Kristijana Janca, ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter častnega predsednika vladnega programa mednarodnega leta gora Francija Buta ter ministra za okolje in prostor Janeza Kopčarja. Slavnostni govornik je bil predsednik Državnega zbora Borut Pahor. Skupno govornikom je bilo opozorilo na pomen gora, cilje mednarodnega leta gora, slovensko planinstvo in odnos do slovenskih gora. Predsednik PZS pa je opozoril, da je

danes prvi dan slovenskih planincev v samostojni Sloveniji, čeprav so ti dnevi sicer prej že imeli svojo mesto v slovenskem planinstvu, vendar so žal zamrli. Izrazil je upanje, da bodo sedaj spet postali tradicionalni. Svojo odsotnost je zaradi službene zasedenosti opravičil predsednik RS Milan Kučan, ki mu je bil podeljen naziv častnega člana PZS. Za prijetno popestritev so poskrbeli predvsem mladi planinci iz OŠ Sevnica, pisatelj Tone Partljič, v kulturnem programu sta sodelovali tudi Anita Strgar na citrah in Pihalna godba Sevnica.

Na Lisci se je ob dnevu planincev zbralo približno 4000 pohodnikov, kar kaže na veliko zanimanje za tovrstne prireditve in podporo za organizacijo v prihodnje, ko naj bi se dobili na primorskem koncu. Za konec naj velja še pohvala organizatorjem, ki so se res potrudili in dokazali, da se s prostovoljnimi delom še zmerom da veliko in dobro narediti. Naj si še sposodim besede predsednika PD Lisca, ki jih je zapisal ob mednarodnem letu gora: »Planinstvo v gorah ne predstavlja težav, pač pa njihovo rešitev!« Pa nasvidenje čez leto dni! ●

Informacija o zimski sobi.

PD Radovljica nas je obvestila, da zimska soba na Kriških podih ni odprta.

Ključ se dobi na PD Radovljica, Gorenjska 31, Radovljica. Cena uporabe je 2.000 SIT. Kapaciteta 6 ležišč.

Opravičilo

V septembrski številki nam je ponagajal tiskarski škrat. Na strani 40 je v podnapisu pod sliko pravilno Andrej Štremfelj. Prav tako je na strani 8 v podnapisu pod sliko pravilno Bivak Brolo.

Množica na prireditvenem prostoru

PLANINSKI
vestnik
www.planinski-vestnik.com
obiščite tudi naš novi forum

Spomin

Prešerni vriski iz gora

Besedilo: Franc Šmajš

Najdragocenejše, kar hranimo globoko v sebi, so spomini. Pestra je njihova dolga vrsta, svetlejši so odrinili mračnejše in nevesele daleč v ozadje, da še komaj vemo zanje. Vse je v njih, kar smo doživeli. Kot knjiga smo, ki nam pripoveduje o življenju. Knjiga spominov! Vedno nam je pri roki, često prebiramo strani v njej in se tiho smehljamo predse. Strani so v tej knjigi, ki blede in postajajo nejasne in nečitljive. Druge so take, ki smo jih pozabili. Morda smo jih hoteli pozabiti; ni nam vselej uspelo. So pa tudi take strani v tej prečudoviti knjigi, ki se jim dobrikamo na vse načine; okrasili smo jih z okornimi risbami in žive barve vriskajo z njih. Črke in začetnice smo pobarvali zlato in včasih nam pokima na strani skromen cvet gorske rože, davno utrgan v sončnem bregu: poduhaj, saj morda še danes diši ... Še danes diši ... Hej, vse je zadišalo okrog mene! Svetloba in toplota sta me obliki v temačnem zimskem dnevu in piš vetra se je prikradel okrog ušes, napel prsi in završal, kot je vršal čez greben.

Dotaknil sem se teh dragih listov v spominih in oživeli so: pobožno jih obračam in drobne vrstice se polnijo z mogočno silo doživetij, ki jih opisujejo: o gorah govore in o življenju v gorah. In spet vrši veter čez greben ... Hej – i – uuu! Prešeren vrisk se utrga v gori. Visoko sem in šibek je odmev. Planjava se pogreza na sever; v strmih skalah in v divjih grapah se poganja v mehko Logarske doline. Planjava! Na temenu ji stojim, skromen romar iz sivega mestnega obzidja. In prek grebena poje veter. Planjava, prva gora, na katero sem se kot mladec vzpenjal s pobožnim strahom, kakor bi vstopal v svetišče, ki sem ga vedno gledal le od daleč. Bilo je, kot da odpira gora – svetišče – vedno nove duri in vabi globlje, vedno globlje vase.

Spoštljivo sem prestopal prage njenih obokanih prostorov, ogromnih in molčečih, vendar vedno mikavnejših.

Vse mi je bilo novo, vsak skalni rob odkritje zase, del doživetja, ki se je globoko vtisnilo v mehki vosek mlade duše. Tu je svet gora, ki o njem nisem niti slutil, kako lep in mogočen je. Postavljen vanj, zbežan in poln nasprotujočih čustev, od katerih je navdušenje premagalo vsa ostala, sem prvič doživel gore in tiho moč, ki se pretaka v njih in z njih veje v dozvetna srca. Zaslutil sem, da sem postal njihov vdani oboževalec. Nisem se zmotil. V naslednjih dneh sem že z vso silo mladega srca hrepenel spet nazaj v pravljичni svet gora; zamaknjen sem strmел ure in ure v njihove obrise, ki so se dvigovali na obzorju kot obljuba, rahlo zasrta v poletnem času ...

Pozneje mi je postal najdražji svet pod Ojstrico. Oboževal sem ga. Tja sem zahajal, kadar sem le utegnil; mnoge ure sem presranjaril na Korošici in okrog nje in skoro sem pozabil na vse druge gore; Ojstrica me je opijanila. Tam se bil doma. Planjava pa je ostala zame taka, kot sem jo videl in občutil prvič s Klina in nato s Sedla često: široka, mogočna in neskončno stara. A hranila je zame dan, ves dragocen in poln lepote; ta dan. In prek grebena poje veter – prek grebena, ki je oster in lep, kot stezica je, ki drži varno k cilju, z najvišjega temena gore na drug, zahodni vrh. Včasih se mi zazdi, da hodim po samem igrivem zraku. Kamenček se odluči in zarožlja; kot bi se prepirali, se zapode za njim drugi. Malo še pogodrnjajo, pa utihnejo v žlebu.

Kratki greben se je končal. Zapadni vrh, razbit svet, v starosti okorel, trd in razbrazdan. Tja k soncu se obračam in prisluškujem teku časa. Tiho je

Ojstrica (Foto: Janez Šeme)

in opojno. Le včasih mi prinese veter zamolkel šum izpod Okrešlja. Bel in srebrn trepeta tam slap ob večno lepem rojstvu Savinje na rdečem ozadju razjedene peči; v temnem, zamolklo zelenem okviru visokega poletja, ki se vzpenja, vedno redkejši, do grobih starodavnih gub v obličju Mrzle gore. Že dolgo poznam ta šum. Naslonim se na skalo: bela je in trda. Polni me čar, polni višina. Veke zastirajo pogled. Tu sem in srečen sem. Nič več ne mislim. Izpod trepalnic jih gledam, te svoje misli, kako rade bi se izmotale iz barvnega klobčiča, ki so se ujele vanj. A, kaj, utrujene postajajo. Naj bodo, saj jih ne potrebujem. Sama sva z goro in harmonija je v obeh. Saj sva prijatelja že davno. In veter, ki mi boža razgreta lica, ki mi je prijatelj, in prijatelj je sonce, ki se spet ogrne v svoj žareči mir. To so trenutki, ki stokrat odtehtajo ves trud s strmih steza. Gora mi govori, poslušam jo. Mrmra v ušesa, toplo in dobrodušno. »Pri meni si,« mi pravi. »Srečo imam in mir, oboje sem ti dala. Vsi moji čari so ti skoraj v dlaneh. Pozabi, kdo si in čemu, zdaj vse pozabi in odpočij si! Novih moči naberi v mojem svetu, da ne boš strt in žalosten, kadar se srečaš s prevaro in lažjo v nižinah.« »Čuj, vetriču sem naročila, da bo godel po nevidnih strunah v pečevju. Naprosila sem ga, naj ti prinese rezki vonj ruševja in hrapave trave z višin. Iz kotanj, kjer vse leto dremlje stari zaspanec sneg, ti bo prinesel blagodejni hlad in te osvežil z njim. Če boš

hotel, bo utihnil in se skril za greben, da boš poslušal, kako poje tišina. Poslušaj!«

Res, vse je tiho, le kavri za Rdečim kupom včasih zakriče. In slap Savinje poje, poje. Tihota poglajlja kot njen večni prizvok. Čas teče neopazno. Tako je, kot bi še on prisluhnil tišini in obstal. Tišina poje! Vsi pojmi so se razgubili, vse misli raztopile. Samo še majhen člen velike enote sem, droben delček prirode ... Dolgo tako ležim. Nato se prebudi osebnost, rodi se človek. Treba bo iti, da si mi je žal. Saj je tako lepo na gori, da bi še ostal, zrl v doline in prisluškoval počasnemu utripu njegova življenja.

Opomba uredništva: Prispevek je le drobec iz zapuščine podobnih, ki jih je šele 12 let po smrti avtorja našel njegov brat Vinko Šmajš. ◻

Pojdi z menoj v planine

Vinko Hrovatič

Pojdi z menoj v planine,
popotnica, palica moja,
ko trudna postala bo z leti mi hoja,
ti vračaj mi lepe spomine.

Beli trop

Slavica Štirn

Na prebujeni
planini
beli trop.

Zvenci odzvanjajo,
vabijo.

Kakšna radost:
zliti se
v srebrnem jutru
s pesmijo zvoncev,
dišečimi travami,
modrino neba.

Odzvanjati svetu.

Nesrečni

BIMBEK

Živalska zmešnjava na gozdni jasi

Besedilo: Darinka Kobal
Ilustraciji: Tamara K. Lavrič

Na obronku gozda sta v tišini in miru uživala Lara in Jan. Ležala sta v travi in metala storže v vrh mlade smrečice. Nenadoma je tišino gozda presunil cvileč pisk. »Kot bi zacvilil zajček!« je prestrašeno kriknila Lara, Jan poleg nje pa ni rekel nič. Toda ...

Nedaleč od njiju v zajčjem ložu ni bilo mirno. V zraku je bilo čutiti hudo napetost in nemir. Mladi in stari so bili zamišljeni in žalostni, ko so gledali mamo Sivko, ki je še vedno ihtela. Nikakor ni mogla skriti svojih solza. S strahom so jo opazovali in čakali, kdaj se bodo odprla vrata in bodo zagledali dr. Uhača. Minute so se vleklye tako počasi, da je Brkec že hotel zbežati, ko so se vrata končno le odprla. Zagledali so starega in izkušenega zdravnika, ki je bil sila resen, ko je spregovoril: »Imel je srečo! Presneto srečo, ta naš Bimbi. Kar čez celo tačko ima globoko, nevarno rano. Res grdo se je porezal, a mislim, da se bo kljub temu lepo pozdravil. Upam samo, da ne bo prišlo do kakšne infekcije. Dolgo bo moral počivati, ves dan mirovati. Jaz sam bom hodil in mu prevezoval rano. Samo ti ... ti ... uhasti dirkač ... Jaa, kje pa je zdaj Puhec? A tako? Kar ušel je spet. Pa sem mu hotel reči ... Noo, saj sem hotel tudi vam povedati, da me je že dolgo pošteno strah, ko vas gledam in opazujem. Strašno divjate skozi gozd! Na nič ne mislite in prav nič se ne zavedate, koliko nevarnosti preži na vas na vsakem koraku. Te steklovine, konzerve, različne pločevinke ... Čisto zarjavelih žeblicev in drugih kosov železa je toliko kot že dolgo ne! Prav nič ni čudno, da se dogajajo takšne nesreče,« se je razburil stari doktor in zamišljen odšel.

Živali so se spogledale, nato je ježek predlagal: »Najbolje bi bilo, da bi kar sami očistili naš gozd.«

»Tako je! Mislim, da bi vsak izmed nas lahko kaj odnesel. Naredimo tako velik kup, da ga bodo opazili ljudje, ki bodo hodili tod mimo.«

»Z velikim tovornjakom, takšnim, kakršnega sem videl v mestu,« je čivkal vrabček, ko je opazoval svoje prijatelje.

Malemu Bimbku pa je medtem že odleglo. Nanj je pazila mama Sivka. Ko se je zvečerilo, jo je Bimbi prosil: »Povej mi pravljiico, prosim. Tako lepo, da bom lažje mirno zaspal.«

»No, prav! Povedala ti bom resnično zgodbo o mali sivi zajčici.«

»Jaa, ja! Tako. A o meni?« se je smejal Bimbi.

»Ne o tebi, čeprav je podobna tvoji zgodbi,« je rekla mama in začela pripovedovati: »Nekoč je v gozdu živela srečna zajčja družina. Imela je veliko otrok. Med vsemi je bila najbolj radovedna in naj-

hitrejša mala siva zajčica. Povsod je je bilo zadosti in vedno je skakljala prav do roba gozda, kjer so že bile hiše in so živeli otroci. Tekala je za njimi, vse dokler ...«

»Jooj, se ji je kaj zgodilo?« je kriknil Bimbek.

»Ja. Nekoč je skakljala po travniku, kjer so prej počivali ljudje. Ni opazila razbite steklenice in si je globoko porezala tačko. Prestrašena je odskakljala domov ...«

»Pa se je pozdravila?«

»Ooo ja, seveda se je. Samo ko bi ti videl, kako pogumno je prenašala bolečine in kako ubogljivo je počivala. Škoda, ker je nisi mogel videti.«

»Mama! To si bila gotovo ti, ko si bila še majhna,« je prepričljivo rekel nesrečni malček.

»Ne vem. Mogoče sem bila, mogoče ne!« se je namuznila mama in poljubila svojega navihanca za lahko noč. ◊

V kraljestvu Zlatoroga

Ko macesni medeno zažare

Besedilo: Breda Pirc
Fotografiji: Vladimir Habjan

Kar neverjetno je, kako hitro je minilo poletje. V svoj vrtinec nas je potegnil vsakdanji ritem obveznosti, ki človeku počasi in vztrajno srka energijo. Pa to turobno dolinsko vreme, dan za dnem dež, sivina, ko pa se končno vreme popravi, lahko samo poslušáš napoved: jutri bo po gorah jasno, v kotlinah megla Po treh tednih takega mračnega vremena in hudega tempa čutim, da bo treba poskrbeti za novo zalogo energije. Odločitev pade prav na hitro. Nekaj telefonov, preverimo vremensko napoved, naložimo nahrbtnike in že dravimo proti goram, ki jih zgolj slutimo, saj gosta zavesa megle preprečuje pogled nanje.

Vznemirjenje narašča

Parkirišče na planini Blato je natrpano z avtomobili pa tudi z meglenimi koprenami. Ko se vzpenjamo na planino Jezero, srečujemo razočarane obraze planincev, ki so si zaželeli sonca, pa ga tudi na planini Jezero ni. Pa nas to ne odvrne od naših načrtov. Nad Dednim poljem nas objame tišina, iz-

gubijo se še zadnji glasovi s planine Jezero – od tu naprej ni žive duše. Kljub temu da nas še vedno obdaja megleno morje, čutim, da narašča vznemirjenje v meni. Moje uho zazna nove zvoke – z mokrih iglic v meglo potopljenih macesnov glasno padajo kapljice, slutim, da jih je odtajala toplota sonca tam nekje nad nami. Svetloba postaja vedno bolj obetajoča. Ko se vzpenjamo proti Štapcam, se pred našimi očmi dogaja čudež: kapljice megle se srebrno svetlikajo na zlatih vejah macesnov, ki se eden za drugim luščijo iz objema megle. Koščki sinjega neba se širijo, megla ostaja nekje zadaj, svet se rojeva v novih barvah. Macesni že stegujejo svoje zlate veje kot roke proti soncu, končno tudi nas oblije sonce s svojo blagodejno toploto. Telo postaja lažje, vse misli, ki ne sodijo sem, so ostale zadaj v meglenem morju. Čutim, da diham in živim s to lepoto, tako kot macesni stegujem svoje nevidne roke proti soncu in srkam energijo vesolja. Občudujem ta edinstvena drevesa, tako skrivnostna in raznolika, v njih se prepletajo spogledljiva mladost, v bolečino vdana starost, mogočnost in nebogljenost, sla življenja in slutnja smrti ...

Vzpenjamo se hitro, kar naenkrat stojimo na temenu Tičarice. Osupli brez besed strmimo v prizor, ki se ponuja. Nad nami neskončna modrina, ki jo prekinjajo beli venci gora, zadaj kot iz kotla kipi megla, v globini pred nami pa se srebrno lesketata dve očesci – dvojje jezer ob Koči pri Sedmerih jezerih. Tam nas čaka bivak, kjer bomo prenočevali nocoj. Počitek na vrhu podaljšamo zaradi božajočega sonca, ki je kljub pozni popoldanski

uri še tako toplo. Ko se končno odločimo za sestop, se proti Štapcam že stegujejo dolgi jeziki megle, ki vre iz doline.

Pričakovanja utonejo v spanec

V prijetni leseni koči – bivaku pozdravimo obiskovalce, ki vsak po svoje tiho brkljajo in se pripravljajo na počitek. Vsak čas bo dan ugasnil, zato pohitimo tudi mi, kolikor se v danih razmerah da. V zapredku megle pred kočo lonec z ledeno mrzlo jezernico kar noče zabrbotati. Ko je večerja (na vseh kuhalnikih se kuhajo testenine) kuhana, jo pospravimo s tako slastjo, da skoraj ni kaj pometi. Večer je tih, pogovor teče umirjeno, da ne zmoti ubranosti večera. Načrt za turo je že znan – jutri gremo po Dolini Sedmerih jezer do Prehodavcev in se vzpnemo na greben Velikega Špičja, ga prečimo ter sestopimo nazaj do kočice.

Ko še zadnjič pokukam skozi vrata na plano, zamežika vame nešteto zvezd, lahko noč mi voščijo bela melišča in stene Tičarice. Zakopljemo se v

spalne vreče in počasi se ugasnejo sveče in čelne svetilke. Dolgo ne zaspim, popolno tišino občasno zmoti le šum spalne vreče, dihanje spečih. Predstavljam si večer na istem kraju sredi poletne sezone – ja, čas je, da si dolina odpočije in se povrne v svojo pravljico skrivnostnost ...

Vlaga mrzlega jutra nas oprha, ko drug za drugim prilezemo iz kočice. Jutranja opravila – počasna, kuhanje čaja nas malo ogreje in kava do konca prebudi. Ko odhajamo iz kočice, se zvezde poslavljajo, zamolkla nedoločljiva barva neba daje slutiti, da se bo kmalu zdanilo. Molče vsak zase stopamo v jutranjem mraku. Malo zaostanem in kar naenkrat ostanem sama. Z vsakim korakom postaja pot bolj vidna, gore svetlejše. Nezadržno se rojeva dan. Z vsem bitjem občutim, kako se nekaterih dogodkov pač ne da ustaviti, spremeniti. Ta trenutek bi rada ustavila, te podobe bi se rada nagledala – pa ne morem, ker se naslednji trenutek že spremeni. Ampak spremeni se na lepše! Pred mano se v vsem razkošju odpira moja pravljica dolina, svetišče vesoljstva, domovanje dobrih vil, kraljestvo Zlator-

Veliko Špičje v vzhajajočem soncu

ga. Ustavim se, se ozrem nazaj proti Bohinjskim goram, kjer je sonce že razlilo svojo blagodejno svetlobo na vrhove, tu pa se noč še z zadnjimi močmi upira prihodu novega dne. Pa nič ne pomaga – silovito prodira svetloba po dolini, najprej više med vrhovi, potem vse globlje v dolino, dokler ne doseže skrivenčenih prikazni ob poti.

Macesni! Saj še spijo! Sonce jih še dolgo ne bo doseglo, tu gre vse lepo po vrstnem redu, v naravi ni privilegijev.

Sončna pozlata objame grebene

Naenkrat stojim na robu kotanje, v kateri spi največje jezero. Njegovo oko je še trdno zaprto, temna gladina negibna, komaj vidna, brez odseva. Kar stojim in čakam, slutim, da se bo zgodilo nekaj čudežnega. Strmim v temna travnata pobočja nad jezerom in belo skalovje Lepe špiče nad njimi. Pred mano sta se ustavila tudi moja sopotnika. Čakamo. Najvišje grebene v trenutku objame sončna pozlata, naslednji trenutek postajajo skale rožnate, nato škrlatne. Sončna luč se v slapovih zliva čez pobočja, nenadoma jezero oživi. Osuplo strmim v njegovo oko, ki se spreminja z vsakim trenutkom. Na gladini se zrcali vse čudovito bogastvo, ki se skriva v tej dolini; rožnati odtenki grebenov, temno razkošje travnatih pobočij, bele stene nad jezerom ... Gladina jezera je vse bolj prozorna, nenadoma se pokažejo iz globine skalnate strmine obrežja. Čudež rojevanja dne nas resnično prevzame, kar molčimo, vsaka beseda bi bila odveč, zmotila bi to harmonijo.

Pot do Prehodavcev je kot čudežni gozd, macesni žarijo v vsem svojem bogatem okrasju, medeno zlato, bakreno žareči, skupaj se nastavljamo soncu. Zajtrk v vetru na Prehodavcih, pa hitro naprej, da se ogrejemo. Ta del poti nas prepriča, da je tu res besnel Zlatorog, gladke apnenčaste plošče so polne njegovih sledi, da, tu je kopal z rogovi, tolkel s kopiti. Pa tudi morje je pustilo svoje sledove, kot bi morske zvezde in školjke za večno okamenele v teh krajih. Zaslišimo ropot kamenja, ki se proži na melišču pod Zelnarico – kozorogi se selijo na sočne zaplate trave. Tu na pobočjih Velikega Špičja je sočne trave še dovolj, saj so ves čas izpostavljena soncu. Tudi kakšna zapoznena cvetka trepeta v vetru. Pa razgledi so tako neverjetni, moja dolina je od tu vsa mehka, topla, v varnem objemu dolgega niza

V dolini Triglavskih jezer

bleščečih gora. Oko jezera je sedaj smaragdno zeleno, obrobjeno z belo čipko melišč na eni strani in zlatim okrasjem macesnov na drugi strani. Trave na pobočjih pod grebeni Špičja pa žarijo v bakrenih barvah. Daleč daleč na vzhodu megleno morje pljuska ob otoke osamljenih vrhov Karavank. Na desni pod nami mečejo strahotni prepadi senco prav do zelenja smrek v dolini Soče. Ko stojimo na najvišjem grebenu – Lepi špici, razgled preseže vsa pričakovanja: pred nami se odpira svet brez meja, nizajo se venci nam tako poznanih gora, ki pa so od tu spet drugačne, še lepše. Pogled zajame tudi grebene Dolomitov, pa bele zasnežene verige avstrijskih Alp, pozdravljajo nas Montaževi in Viševi sosedje. Pogled pa vedno znova sega v dolino, ki je po lepoti v tem času preseгла celo mogočne vrhove. Ko se spuščamo proti jezeru, sončni snopi zastirajo pogled v dolino, svetloba postaja mehkejša, barve izgubljajo lesk. Koča ob jezeru sameva, ko pospravljamo nahrbtnike, v zavest prihaja spoznanje – vsake pravljice je enkrat konec. Vendar bomo Zlatorogovo pravljico nesli s seboj, jo kakor otroci znova podoživljali. In če bo njen čar začel bledeti? Saj se vendar lahko vrnemo, kadarkoli. Spomladi pojdemo poslušat, kako se steka snežnica v jezera, poleti občudovat čudodelno triglavsko rožo ali pozimi s smučmi oprezat za Zlatorogovimi sledmi. ◉

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibrant) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432

Čopozitivi

Na diapozitive ujeta resničnost

Besedilo: Borut Peršolja

Jaka Čopa sem osebno spoznal aprila leta 1982, ko je na povabilo domačega mladinskega odseka prišel na šolo in nam s pravljico o Zlatorogu ukradel eno uro telovadbe. Vedeti je treba, da je telovadba v četrtem razredu zakon, in zgodba je morala biti res nekaj posebnega, da smo kljub vnaprejšnji antipropagandi zdržali v temi šolske projekcijske dvorane. Rezultat je bil očiten: vsi sošolci in sošolke so se hoteli vpisati v planinski krožek in naslednji izlet na Pastirce pod Kamniškim sedlom (ki ga danes izpodriva starejše zemljepisno ime Na stanu) je bil videti kot jara kača z narhbtišskimi bradavicami.

Ko sem prevzel odsekove vajeti v svoje roke, sva z Jakom navezala stalne stike. Nepozaben je bil njegov obisk desetdnevnega tabora v Završnici leta 1990, kjer je Zlatoroga oživel kar na prostem, s kuliso tabornega ognja v ozadju (kdor ga je poznal, bo vedel, zakaj je ob tem nujno treba dodati – z elektriko na račun krajevne skupnosti). Na videokaseti s tabora ima Jaka osrednje mesto, saj je govoril vsaj tako rad kot fotografiral. In kasneje se

je iskrivih besednih popoldnevov, ob prijazni postrežbi in zgovornih pogledih sestre Pike na Rodinah, nabralo kar nekaj. Med otroki se je počutil domače, podobno kot v gorah, zato je bil častni gost prvega državnega tekmovanja Mladina in gore v Domžalah leta 1989 in prvi prejemnik istoimenskega priznanja, ki ga Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije od takrat podeljuje izjemnim posameznikom za življenjsko delo na področju gorništvu mladih. Priznanje je prejel ob otvoritvi Erjavčeve kočice na Vršiču leta 1993.

Ob zadnjem daljšem gostovanju v Domžalah, ki je obsegalo predavanja, razstavo fotografij in razgiban pogovor, je prenočil pri meni doma. Po večurnem večernem in nočnem seciranju mojih diasov (v zadovoljstvo prijateljske družine, ki je to opazovala z nemalo privoščljivosti) sva se spravila spat. Spala sva v zakonski postelji, ki je bila v podnajemniškem stanovanju edino (spodobno?) ležišče. Iz vljudnosti in strahospoštovanja, da ne bom omagal prej kot že krepko čez osemdeset let stari soposteljnik, sem vlekel besede iz zasanjane pajčevine, dokler nisem bil v hipu buden. Jaka je namreč omenil, da je na Jesenicah včasih otrokom pravil zgodbe, ki so sestavljale nekakšno zgodovino slovenskega planinstva, in ob tem kazal stare fotografije planinsko pomembnih mož, žena in dogodkov.

Glede na opisane okoliščine ne vem natančno, ali se je ideja o zbirki stotih črno-belih diapozitivov o razvoju slovenskega planinstva rodila v »mižulah« ali v Domžalah. Bistveno je, da takšno zbirko imamo, zanjo pa ve le malokdo. Da ne bo pomote ali kakšnih zbirateljskih teženj, naj kar takoj povem: v zbirki so predvsem reprodukcije fotografij različnih avtorjev, ki so bile objavljene v gorniški literaturi (od portretov Jakoba Aljaža, Ju-

Jaka Čop v Domžalah leta 1989
(osebni arhiv avtorja)

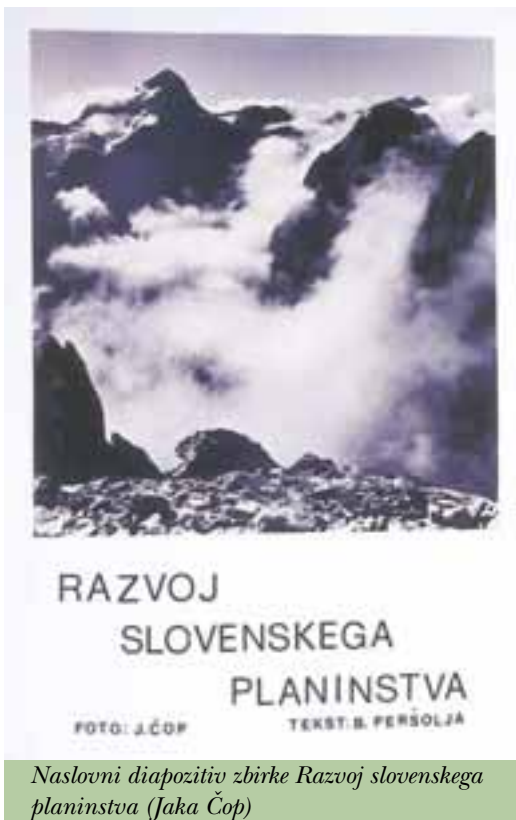
liusa Kugyja, Jožeta Abrama do ilustracij Vlasta Kopača), seveda pa je tudi nekaj njegovih avtorskih diapozitivov (med njimi tudi Trenta, ki jo je ganjen obiskal takoj po drugi vojni). V tehničnem smislu zbirka ni profesionalno dovršen izdelek, česar smo bili pri Jaku sicer vajeni, saj sva skromnim predavateljem in poslušalcem želela ponuditi predvsem hitro pomoč pri izbiri učnih pripomočkov in kar se da slikovito potešiti željo po vedenju in zavedanju dejanj predhodnikov. Od tod tudi črno-belost – ta že sama po sebi daje prihodnosti, odmaknjenosti in starožitnosti.

Izbor fotografij je v celoti opravil Jaka. Sledil je intuiciji, ki strokovno neoporečnemu zgodovinarju ne bo povsem povšeči. Zbirka je zato tudi svojevrstni razgaljeni prerež Čopove svetovne nazorske in gorniške intimnosti. K zbirki naj bi sodilo tudi spremno besedilo, ki naj bi ga napisal jaz. Vendar dlje od seznama fotografij nisem prišel. Predvsem zato, ker sem ob pripravi besedila zabredel v popolnansko narasel ledeniški potok, ki ga še najbolj pozna Bine Mlač. Dolg, ki še čaka, celo celo planinsko organizacijo in ne samo mene (hvala bogu!). Zbirka kljub tem pomanjkljivostim obstaja in kliče k uporabi v dveh izvodih – en izvod je v zahvalo za delo z mladimi dobilo Planinsko društvo Domžale, enega pa sva ob sofinanciranju škatle z dvema vodiloma pripravila tudi za Planinsko zvezo Slovenije.

Ob povedanem pa velja mimogrede omeniti še naslednje: ob pokrajinskih spomenikih Svet

Prvi izlet v Trento po osvoboditvi (Jaka Čop)

med vrhovi (1962), Raj pod Triglavom (1969), Viharniki (1970), Kraljestvo Zlatoroga (1989), Slovenski kozolec (1993), Trenta in Soča (1996) je Jaka Čop z vedno aktualno zgodbo o sonaravnosti in o sobivanju v gorah, ki jo je po lastnem pripovedovanju pokazal tisoč otrokom številnih generacij, morda odločilno prispeval k razširjenosti in uporabnosti diapozitivov in k razcvetu razmeroma dolgega obdobja njihove vladavine. Številna gorniška, alpinistična in potopisna predavanja so bila tista virtualna resničnost (vse do Humarjevega spletnega Daulagirija), ki je gore in gorniška dejanja po obdobju knjige (filmi in radijske oddaje so bili in so še vedno redkost) ponovno pripeljala (tako rekoč) domov med ljudi. Vse skupaj je bil odlični humus za nekaj, čemur rečemo gorniško usposabljanje ali vabilo v gore. Če v Slovarju slovenskega knjižnega jezika še ne bi imeli besede diapozitiv, bi lahko brez zadrege namesto nje napisali čopozitiv: Jaku Čopu v zahvalo in spomin. ○

Orličje ali Orglice?

O nekaterih gorskih imenih

Besedilo: Dušan Čop

Med vprašanja, ki postajajo aktualna v zadnjem času, spada tudi vprašanje, kako pravilno pisati ime slapu v dolini Kamniške Bele, ali je prav **Orličje** (kakor je zdaj zapisano v novejši izdaji Atlasa Slovenije in kakor je to ime zapisoval Rudolf Badjura) ali **Orglice**. Kdor se ukvarja z imenoslovjem (še zlasti z etimologijo, tj. z raziskovanjem, od kod ime izvira), mora dobro poznati narečje, na področju katerega so nastala imena, s katerimi se ukvarja. Sam se držim načela, da moramo – že zato, ker gre tu vendar za našo kulturno dediščino – imena zapisovati tako, kakor so jih pred stoletji oblikovali naši predniki, razumljivo, v knjižnem jeziku, ker so tako zapisana imena najbližje nekdanji prvotni podobi.

Starejši domačini so omenjeni slap imenovali po domače, v dialektu, »worglčce«, kar so redki zapisovalci navajali kot »vorgelče«. Pozneje so to

Slap Orličje ali Orglice? (Foto: Emil Pevec)

nekateri (med njimi so bili tudi znani planinci!) popačili, ker imena oziroma njegovega izvora niso pravilno razumeli, v Orglice. Izhajali so iz mnenja, da je ime nastalo iz »orgle« oziroma »orglice«, ker so upoštevali tudi soglasnik -g- in videli v končnici -če pomanjševalnico s končnico -ce. To je docela zgrešeno – prav pa je razumel izvor imena R. Badjura, ki ga je razložil iz osnove »orel« (v stenah na obeh straneh potoka, kjer se tvori slap, so jame, v kakršnih bi bili pred časom lahko gnezdili orli, saj se vrh nad slapom imenuje Orlov turn (v narečju »Worwóu turn«). Pravilno je sklepal, da ti -g- ni organski oz. historičen, ampak se je razvil v narečju pozneje, kakor je tudi v drugih besedah oz. imenih, zlasti na Gorenjskem.

Ime Orličje (v narečju »Worglčce«) najdemo na Gorenjskem večkrat; tako npr. v grebenu, ki se razteza od Malega Stola do Srednje peči proti Zelenici. Tu je približno na sredini grebena, na severni strani, skalovje s tem imenom; v njem so jame, v katerih še zdaj gnezdi orli. Isto ime ima tudi podoben kraj pod Begunjščico (na južni strani gore). Oba kraja sta zabeležena tudi v starih katastrskih mapah. Vendar pa v nekaterih vaseh ti dve gorski imeni omenjajo kot **Vrličje** (z naglasom na drugem zlogu, ne na prvem, oblika Worglčce je naglašena na prvem zlogu!). Tako se imenuje tudi del pobočja, ki se dviga nad cesto iz Podnarta proti Kropi (na desni strani) »Vrličce«; ime je istega izvora kot »Worglčce« oz. Orličje. In istega izvora je gotovo tudi ime potoka **Vorglovka** v Bohinju.

Pri vseh teh imenih imamo opravka s posebnostjo dinamične narečne izreke: med glasova -r- in -l- se vrine -g-, če je naglašen prvi zlog imena. Tako je tudi v mnogih drugih imenih oz. besedah, npr. **Curglja** (ime studenca med Ovsišami in Nemiljami; prav tako ime najdemo na južnem pobo-

čju Pohorja na Štajerskem). Krepkemu, postavnemu moškemu rečejo v Bohinju (Bohinjska Bistrica) »kerglc«; če človek zna prisluhnti ljudskemu govoru, sliši tudi npr. »tri medvede je ustreglu«, v Tunjicah pri Kamniku je stara ženica pripovedovala o njihovi znameniti cerkvi: »K' so svet za cerku mergl? ...« (tj. merili).

Tudi k drugi obliki imena »Worglče«/Orličje, tj. Vrliče, je treba pristaviti nekaj besed. Pri takih besedah (imenih), ki se začenjajo z o-, se pred o-urine glas »w/v«. Če je -o- naglašen, seveda ostane; če pa se naglas premakne na naslednji zlog, -o- navadno izpade, zato Vrliče. V zanimivi ljudski govorici taki primeri niso prav nič redki, npr. «vrgine» (< georgine), vrganist (< organist), zato tudi »Vr-louna« (tj. Orlovina) v steni južno od Kroke, tudi krajevno ime Orle so starejši izgovarjali Vrle.

Končno pa je še troje razlogov, zakaj ime Vorglče oz. Orličje ne more izhajati niti iz »orgle« niti iz »orglice«. Občno ime orgle je v imenoslovju silno redko, tudi v gorskih imenih in še prav posebno v vodnih. Med imeni vrhov okoli Ortlerja (Ortles na Južnem Tirolskem), to so Königspitze, Zerminiger, Laserspitz, Vermoisspitz, Hasenöhr, Madritschjoch idr., je sicer tudi Orgelspitz, a ni zanesljivo, da so tu mišljene orgle (ki so torej verjetno sploh neimenotvorna beseda). Orglice za

Orlič(j)e je samo pomotoma privzeto. Vemo, da so starejši domačini v slapu najbližjih krajih (še pred prvo svetovno vojno) govorili (W)orglče. Da tako govorijo domačini, je pravilno opozarjal, kakor že zgoraj omenjeno, Rudolf Badjura.

Končno pa je tu pomembna tudi razlika med orglami in orglicami. Orgelče, če bi ime izvajali iz stvarnega imena »orgle«, bi bilo do neke mere še razumljivo, Orglice kot ime za slap, ki je vendar dokaj močen (pravzaprav sta to dva slapova, visoka 14 in 31 metrov), pa prav gotovo ne. Ljudje, ki so poimenovali vodne tokove, gore, travnike in njive, so bili pri tem izredno stvarni. Tako mi je dejal neki starejši kmet v Mošnjah: »Bili so tako navezani na svojo zemljo, da so njive, vode ... poimenovali vedno po neki posebni značilnosti!« Poleg tega je treba vedeti, da so orglice kot glasbeni instrument zelo mladega izvora. Prve je izdelal Nemeč Buschmann kmalu po letu 1820, k nam pa so prišle mnogo pozneje, okrog leta 1850, vendar s tujim imenom; Nemci so jim rekli Mundharmonik (zato tudi slovensko, poleg več drugih narečnih imen, »na usta harmonika«), slovensko ime »orglice« pa se pojavi šele konec 19. stoletja! Slap pa je tedaj imel svoje ime prav gotovo že več stoletij – in dosti bolj verjetno po orlih, ki so gnezdili v bližini, kakor pa po orglah, kaj šele po orglicah! ●

Gorski tek na Grintovec

V soboto, 3. avgusta 2002, je Klub gorskih tekačev Papež organiziral 5. gorski tek na 2558 metrov visoki Grintovec in hkrati tudi 4. tekmo za pokal Slovenije v gorskih tekih. Novost je, da je letos tekmovalo vseh enajst kategorij. Vseh tekačev je bilo rekordnih 198, med njimi tudi 7 tujcev iz Italije, Avstrije in Hrvaške. Do Kokrskega sedla je teklo 24 tekačev (članic, mladincev, mladink), do Grintovca 123 v omejenem času 2 uri 30 minut, 14 pa jih je ta čas presešlo. Tekalci so tekli po markirani, dobro trasirani in pripravljeni progi s številnimi redarji, sodniki, kontrolnimi točkami, za varnost pa je skrbel GRS Kamnik s 16 reševalci in 3 zdravniki. Kralj Grintovca je z novim rekor-

dom proge postal Andrej Mesner (1:21:17) pred Favoriziranim Igorjem Šalamunom (KGT Papež, 1:25:03) in tretjeuvrščeni Markom Šubicem (ŠD Tabor Žiri, 1:26:55). Med članicami, ki so tekle na krajši progi, je prva dosegla cilj pri Zoisovi koči Ines Hižar (57:36) pred sestro Tino Hižar (59:37, obe TSD Olimpija) in tretjo Petro Šink (1:01:37). Navedimo še zmagovalce ostalih kategorij: Hani Ivančič v kategorij mlajših deklic na 1530 metrov dolgi progi, Niko Urh (KGT Papež), Tomaž Lehner (AK Lenart) pri mlajših dečkih, Urša Rebennik (KGT Papež) v kategoriji starejših deklic na 2700 metrov dolgi progi in Uroš Tomec (KGT Papež) pri starejših dečkih. Karin Ivančič je slavila med mladinkami na progi do sedla, pri mladincih pa je bil na isti progi najboljši Matic Mlinar. (Mira Papež)

Villarrica

Med čilskimi vulkani

Besedilo in Fotografiji: Natalija Oberč Grmek

Vulkan Villarrica (2847 m) je eden od najaktivnejših čilskih vulkanov. Dviga se nad istoimenskim jezerom, ob njem pa leži istoimensko mesto. Najbližje izhodišče za vzpon nanj je turistično mesto Pucon, 27 kilometrov oddaljeno od mesta Villarrice na drugem koncu jezera. Večina popotnikov obišče te kraje prav zaradi vulkana Villarrice, čeprav je v okolici še nekaj drugih ognjenikov (Lanin na meji z Argentino je tudi skoraj tisoč metrov višji), nekaj deset jezer različnih velikosti s kristalno čisto vodo, številne toplice, možnosti za rafting, smučanje in še kaj.

Z možem sva zadnji teden potepanja po Južni Ameriki v začetku tamkajšnjega poletja preživela v mestecu Villarrica. Nastanila sva se v penzionu Torre Suiza, prijazni leseni hiši, ki je last švicarskega para. Claudia in Beat sta nekaj let preživela na poti s kolesi okoli sveta, potem pa sta si tu ustvarila družino.

V iskanju informacij o vzponu na vulkan sva se obrnila na agencijo Politur, ki ima sicer sedež v Puconu. Tu naju je sprejela prijazna gospa Erna. Najprej naju je razočarala z informacijo, da je Villarrica zaprta zaradi povečane aktivnosti, hkrati pa nama je ponudila turo na ugasli vulkan Quetrupillan (v jeziku Indijancev Mapuche pomeni Hudičev stol). Ker nisva imela pametnejšega načrta, sva ponudbo sprejela.

Vulkan Quetrupillan

Naslednje jutro naju je pred Torre Suiza že čakal voznik in naju odpeljal na sedež agencije v Pucon. Tam so nama posodili vso potrebno opremo od kape do plastičnih čevljev (imajo tudi številki

36 in 47!) ter cepina, dereze in nahrbtnika. Vse to je že vključeno v ceno 36 dolarjev na osebo.

Z vodnikom Oskarjem ter še petimi Angleži smo se naložili v kombi in se odpeljali v 60 kilometrov oddaljeno dolino Palguin. Hojo smo pričeli na nenavadni planini: med travo so se dvigali ostanki orjaških debel. Vodnika sva vprašala, če je to posledica kakega izbruha vulkana, pa naju je razočaral s podatkom, da so gozd namerno požgali, da so pridobili pašnik. Ogenj pa jim je ušel malo previsoko v pobočje in posledice so že vidne – z golih bregov se trgajo zemeljski plazovi.

S planine smo se vzpeli v globoko senco starih, z lišaji bogato okrašenih dreves. Prišli smo do prvega snega, se preobuli v plastične čevlje ter nato kmalu zapustili gozd. Zagledali smo vulkan Villarrica, iz katerega se je sukljal dim kot iz dimnika. Snežena kapa okoli vrha je bila že vsa siva od kovsov strjene lave. Z vsakim višinskim metrom smo zagledali še kakšen nov vulkan: Llaima, Sierra Nevada ... Najmogočnejši, Lanin, pa se nam je pokazal šele, ko smo stopili na rob starega kraterja.

Skupina se je tukaj ustavila, Oskar pa nama je dovolil, da sva se sama povzpela še na najvišjo točko. Ta je bila še kakšnih 15 minut naprej. Malo po snegu, malo po skalah in že sva bila pri leseni paliči, zatakneni v skalno razpoko. Da naju ostali ne bi predolgo čakali, sva se na vrhu le fotografirala.

Za sestop smo s seboj prinesli »nepremočljive« hlače; kot posebno doživetje namreč ponujajo sestop po zadnjici s cepinom v rokah. Tudi po nogah ni šlo bistveno počasneje po razmočenem snegu, a so vsaj hlače ostale suhe.

Tura se je končala na vrtu agencije v Puconu, kjer so nam postregli s pivom in kokakolo, naju pa so potem še dostavili pred hišo v Villarrici.

Planina pod Quetrupillanom

Narodni park Huerquehue

Ker je bil vulkan Villarrica še vedno zaprt, sva se po dnevu počitka odločila še za en izlet z isto agencijo, tokrat v narodni park Huerquehue. Ta obsega 12.000 hektarov gozdov, ohranjenih v prvotnem stanju, med njimi pa se skriva 19 jezer. Tukaj bi se zlahka znašla brez vodnika, vendar je problem drugje. Od zadnjega avtobusa do parka je kakih 20 kilometrov makadamske ceste, vroča in prašna hoja pa nama ni prav nič dišala. Ker nama je Erna priznala še nekaj popusta, je bila odločitev lahka.

Od jezera Tinquilco smo se vzpeli na planoto do čudovitih jezer Chico, Verde in Toro. Srečali smo ogromne primerke aravkarij, dreves, ki predstavljajo vezni člen med iglavci in listavci. Na soncu so se greli mali kuščarji zeleno modre barve, ki spominjajo na martinčke, med počitkom pri jezeru pa sva opazila velikega kosmatega pajka ... Menda tukaj prebivajo tudi kondorji, vendar jih nismo opazili.

Končno na Villarrico

Po vrnitvi v Pucon smo se z Angležinjo Isabele, ki si je prav tako želela na Villarrico, zmenili, da se pozanimamo za vzpon pri dveh vodnikih, ki sta na vrh vodila »illegalno«. Ravno, ko smo se napatili do njiju, je za nami pritekel Oskar in nam povedal veselo novico, da je Villarrica odprta in da nas naslednji dan sam pelje na vrh.

Po manjših težavah s kombijem smo se naslednji dan ob osmih zjutraj pripeljali do restavracije pod vulkanom na višini 1400 metrov. Pozimi je tukaj precej živahneje zaradi smučišča, tokrat pa je

bilo vse zaprto. Poleg naju in Isabele so bili v skupini še štirje Nizozemci in en Avstralec. Ob sedežnici smo se še po kopnem vzpeli do snega, tam smo se »zimsko« opremili in nadaljevali po precej trdem in strmem snežišču. Prva Nizozemka je kmalu ugotovila, da to ni zanjo, in se je vrnila v dolino. Čez pol ure je odstopil še drugi Nizozemec, ker so ga bolela kolena. Oskar mu je priredil hitri tečaj uporabe cepina in ga poslal navzdol. Medtem nas je ujela skupina bivših »illegalcev« in midva sva se jim pridružila, Oskar pa je prevzel nekaj njihovih najpočasnejših članov. V naslednje pol ure smo prišli pod rob kraterja.

V snegu so se pojavile luknje, iz katerih se je kadilo, povsod okoli so ležali veliki črni kosi strjene lave, slišalo se je že zamolklo bobnenje. Nestrpno smo pričakovali, kdaj bomo lahko pogledali čez rob. Veter je prinašal dim iz kraterja, in če si takrat vdihnil, te je zapeklo v nosu in so ti prišle solze v oči. Še nekaj korakov, sedaj se je slišalo že, kot bi nekdo streljal s topom, in pred nami je zazijalo kakih sto metrov globoko žrelo. Na njegovem dnu sta se odpirali še dve manjši luknji, iz katerih so sprva redkeje, potem pa vedno bolj na gosto leteli žareči kosi. Na srečo niso leteli čez rob, čeprav so nekateri segli spoštljivo visoko.

Vse to sta spremljala glasno bobnenje in dim z vonjem po žveplu. Hotela sva obhoditi krater, pa so vodniki kmalu začeli kričati za nama, da ne smeva naprej. Tudi sama sva že mislila na vrnitev, kajti v snegu je bilo čedalje več lukenj. Torej sva se postavila na rob in s fotoaparatom bolj ali manj uspešno lovila žareče kose v zraku, dokler ni prišla naša skupina. Potem smo morali kmalu sestopiti,

Vulkan Villarrica s Quetrupillana

Izbruh vulkana leta 1981 (slika z razglednice)

ker se je vodnikom zdelo, da smo se naužili dovolj »svežega« zraka. S seboj smo sicer imeli plinske maske, pa si jih nismo nadeli.

Pod nami so se že razraščali veliki kopasti oblaki, sneg je bil že precej »gnil«, a meni se je vseeno tožilo po smučeh. Prostrano pobočje skoraj enakomerne naklonine, dolgo za štiri ure vzpona – le kaj bi si človek še lahko želel?

Počitek na vrtu agencije je bil tokrat kar nekaکو svečan. Med vračanjem premočene opreme in pitjem piva so nam razdelili častne diplome, medtem pa smo izvedeli, da bo jutri Villarrica spet zaprta. Kdo ve, če ni vse skupaj le način, kako turistom prodati še kaj drugega, medtem ko čakajo nanjo? ○

Koristne podrobnosti o Villarrici

Villarrica se nahaja približno 700 kilometrov južno od Santiaga, ob jugozahodni obali istoimenskega jezera. Najbližje večje mesto je Temuco, glavno mesto pokrajine Los Lagos, do katerega je 83 kilometrov. Avtobusi med Villarrico in Temucocom vozijo na pol ure, cena enosmerne vozovnice je 1.800 pesov.

Pucon leži na vzhodni obali jezera Villarrica,

je manjši in še bolj turističen od Villarrice. Center predstavljata dve ulici, kjer so v glavnem samo turistične agencije. Minibusi med Puconom in Villarrico vozijo vsakih 10 minut, cena 350 pesov.

Vulkan Villarrica je v narodnem parku. Vsak vzpon je treba prijaviti upravi parka, ki je ob cesti, ki pelje iz Pucona do smučišča na pobočjih vulkana. Zaželen je vzpon z vodnikom ene od avtoriziranih agencij (Politur, Servitur, Sol y Nieve ...).

Agencija Politur ima svojo spletno stran (www.polutur.com) in e-naslov (turismo@polutur.com ali Foresta007@hotmail.com). Govorijo tudi angleško. Cena vzpona, v kateri so vštetni vsa potrebna oprema (čevlji, hlače, jopič, kapa, rokavice, gamaše, sončna očala, dereze, cepin, po želji smučarske palice, nahrbtnik, plinska maska), prevoz, vstopnina v park, zavarovanje in poklicni vodnik, je 25.000 pesov (36 dolarjev).

Vzpon je možen v vseh letnih časih, če je vreme ugodno. Tehnično ni zahteven, terja le nekaj kondicije (približno 1400 višinskih metrov).

Prvi znani izbruh je bil že leta 1550. Leta 1974 je izbruh terjal 2000 življenj. Zadnjič se je vulkan prebudil leta 1981, takrat ni zahteval žrtev.

Podcenjevanje Matterhorna

Centralne Alpe je treba vzeti zares

Besedilo: Boris Strmšek

Fotografije: Boris Strmšek in Kazimir Perko

Sredi letošnjega poletja sem se s prijateljem in soplezalcem z Aconcague Kazimirjem Perkom povzpel po grebenu Hörnli na vrh Matterhorna (4478 m) na meji med Švicin in Italijo. Gore seveda posebej ni treba predstavljati, saj je to eden od simbolov gornišтва in izredno zaželen cilj mnogih gornikov, tako alpinistov kot tudi tistih, ki jim vertikale skalnih in lednih sten niso tako blizu. Dobro pripravljena in opremljena nisva imela kakšnih posebnih težav, vzpon in sestop sta minila v

lepem vremenu in občudovanju okoliških gora. Zdelo se nama je, da naju je gora nagradila za njen odnos do sebe. A ta dan so bili deležni nagrade le redki.

Vzpon po grebenu je »normalni« pristop na goro, vendar pa se je treba zavedati, da je to kompleksno precej zahtevna tura. Po težavnosti bi jo lahko primerjali s Slovensko v Triglavu, ob tem pa je treba prišteti še sestop nazaj po smeri in dodati nekaj nadmorske višine. Za takšno turo je treba imeti nekaj plezalskih spretnosti, dobra kondicijska priprava je obvezna, pa tudi z raznovrstno plezalno opremo je treba znati ravnati in poznati še kaj več od osnov vrve tehnike. Prvi dve postavki sta obvezni, drugi dve pa lahko nekako zanemarite, če ste najeli gorskega vodnika, ki bo poskrbel za vse to in vas poskusil čim varneje pripeljati na vrh gore in nazaj. A na Matterhorn (in še na nekatere druge vrhove po Alpah) se odpravljajo tudi ljudje, ki jim dosti od zahtevanega manjka, o kakem vodniku pa še slišati nočejo; tukaj so seveda mišljeni vodniki, ki jih je treba plačati.

Večkrat slišim zgodbe o raznih dogodivščinah po gorah, nekatere so seveda zabavne, vsekakor pa se mi ne zdijo prav nič zabavne takšne, kjer razberem, da ljudje izredno podcenjujejo gorski svet (oziroma precenjujejo sebe), še posebej, ko gre za visokogorje slovenskih Alp ali pa celo za najvišje vrhove evropskih Alp. Je že res, da so nekateri vrhovi precej oblegani, ker so pač najvišji ali pa ljudi pritegne njihova izredna podoba. Kot na primer Matterhorn. In ker se tja gor seveda precej »hodi«, pogosto je ob lepem vremenu na grebenu

Pod Matterhornom

Matterhorn – na Rami

pravo mravljišče, si to zaželi tudi takšni, ki bi sodili prej na kakšne zelene gričke kot pa na takšne resne gore. Pravzaprav je ob lepem vremenu in razmerah res vse bolj enostavno, a ko se nekaj »zalomi«, je položaj precej drugačen. Markantna, s soncem obsijana gora, ki nas prijazno vabi na svoja pleča, se lahko ob slabem vremenu spremeni v morilsko goro, ki ne oprusti nobene napake. Mogoče bi bilo treba kdaj pa kdaj pogledati na pokopališče v Zermattu, tam je kar nekaj znanih vodniških imen, ki so s svojimi gosti vred pustili življenja na pobočjih Matterhorna in okoliških gora, ki privlačijo gornike – Monte Rosa, Dom, Breithorn ... Z neko planinsko oziroma gorniško družbo smo se že večkrat pogovarjali o Matterhornu. Tako mimogrede, bili so že večkrat ob vnožju, pa jih gora na srečo »ni hotela«. Zakaj na srečo? Ker pač še zdaleč ne sodijo tja, tako glede svojih izkušenj kot zaradi odnosa do gora. Izkušnje je mogoče nabrati od bolj izkušenih ter na številnih turah (seveda na Pohorju na primer ne moreš nabirati izkušenj za Matterhorn), skratka, za resne ture se je treba resno pripravljati. To pa je predvsem stvar želje in volje. Odnos do gora pa izhaja prav iz takšnih stvari. Vselej se je treba zavedati, da s slabim odnosom do gora ne smemo pričakovati od njih nič dobrega. Spoštovanje rodi spoštovanje. In to, da prideš pod kako goro s pomanjkljivo opremo in s pomanjkljivim gorniškim znanjem, da o fizični pripravljenosti sploh ne govorimo, vsekakor ni spoštovanje. Na žalost nas šele tragične nesreče stregnijo, kar pa vsekakor ne bi bilo potrebno. A

ko se zgodi, je prepozno za obžalovanje. Ko po grebenu Matterhorna obračajo izčrpane naveze, ko jih sredi sestopa ulovi snežna nevihta, ki spremeni toplo skalo v ledeni tobogan, ko ljudje tam bruhamo in se borijo z glavobolom, ko helikopter pobira onemogle, včasih tudi trupla ... takrat gora pokaže, da z njo ni šale. Prav tako ni šale na mnogih gorniških poteh, še posebej pri nas. Le zakaj me ljudje tako neumno gledajo, če imam na kakšni markirani poti plezalni pas in čelado na glavi? V zadnjem času sem sestopal (po opravljenih plezalnih vzponih v resnih stenah) po kar nekaj zavarovanih poteh in moram priznati, da ko sem se postavil v položaj povsem običajnega gornika (običajnega glede izkušenj), ki večinoma hodijo tam, sem se zamislil. Mnoge takšne ture (pot čez Plemenice, čez Jalovško škrbino, Turski žleb, Hanzova pot, celo vršni greben Triglava ...) so prezahtevne za ljudi, ki večinoma hodijo tam, na njih je mnogo neprijetnih mest, poleg tega le redki uporabljajo primerno opremo (čelada, pas, samovarovalni komplet, vrv), celo obutev mnogih ne sodi tja. Da o otrocih, ki jih ljudje neprimerno opremljene vodijo po gorah, sploh ne govorimo. Verjetno ni več nesreč na teh poteh samo zato, ker je mnoge tam na smrt strah in se krčevito oklepajo jeklenic in klinov. Dejstvo je, da kljub stalnemu poudarjanju, kako smo Slovenci gorniški narod, naša gorniška zavest še zdaleč ni na primerni ravni. Le oglejte si tiste, ki jih srečujete po gorah! A najprej si oglejte sebe, preden se odpravite v gorski svet. In ne pozabite – gore bodo prijazne do vas samo takrat, če jih boste dovolj spoštovali! ◉

Na vrhu Matterhorna

Greben Loške stene

Oltar popolne prostosti

Besedilo: Edo Kozorog in Igor Škamperle
Fotografije: Vladimir Habjan

»Koritniške gore in stene so zatorej predvsem oltar prostosti, kjer se prepletajo pravljicne podobe preteklosti in sedanjosti v neločljivi obliki. Tu smo deležni predvsem avanture, v še tako težki steni je prva in najpomembnejša vrednota doživetje, občutek življenja kot popolnost in kreativnost. To pa je tudi največ, kar nam alpinizem daje in nam v koritniških gorah tudi vedno bo ...«

Tako sva napisala v uvodu najinega plezalnega vodnika Možnica in Koritnica (E. Kozorog, I. Škamperle, 1986, samozaložba, Ljubljana). Od takrat je po strugi Koritnice preteklo kar nekaj vode, vendar se na srečo v teh krajih ni prav dosti spremenilo.

Večer na Izgori

Gozdarska kočna na Izgori se počasi pogreza v mrak, izba v njej pa postaja prijetno topla. Pred dobrim letom sva jo vzela v najem in od takrat smo na Izgoro s prijatelji znosili stotine kilogramov materiala, da smo vsaj za silo preprečili ali vsaj upočasnili propad te prijetne kočne, ki je sicer lepo izhodišče za obiskovanje okoliških samotnih vrhov, za poslušanje divjega petelina in ruševcev in za potepanja po gozdovih.

Z Igorjem sva po srcu gozdarja in vsak na svoj način tudi ljubitelja narave, zato ni čudno, da sta se najini poti prvič srečali že v srednji gozdarski šoli. Iz podobnih vzgibov sva skupaj tudi tukaj v sa-

motnem državnem (nekdaj deželnoknežjem) gozdu Izgora. Le redki obiskovalci Izgore danes vedo, da ima ta zelo bogato tradicijo. Prvič so jo izmerili skupaj z ostalimi deželnoknežjimi gozdovi na Primorskem leta 1736, prvi gozdnogospodarski načrt pa je bil izdelan že leta 1770. Iz natančno vo-

Strme trave pod Morežem, v ozadju Stador

Vrh Krnice – travnate in skalnate strmali

denih evidenc in kronik iz teh in kasnejših načrtov se je mogoče vživeti v dogajanje, ki je bilo povezano z izkoriščanjem lesa, sprva predvsem za potrebe trdnjave Kluže. Les so najprej spravljali po strmih drčah, šele po vojni so si olajšali delo in zgradili krožno gravitacijsko žičnico ter pomladili večino gozdov na Izgori. V 60. letih so jo demontirali, ob poti na Izgore je še danes vidna njena linija. Njene razstavljene dele so prenesli na Golobar (spodnja postaja te žičnice pri Koritnici je danes ohranjena in zaščitena kot tehniški spomenik).

Iz gozdarskega razmišljanja naju predramita prijetno cvrčanje in vonj po pečenih kostanjih. Izba se je napolnila z domačnostjo in toploto, kakršne ni bila kočica deležna že vsaj 20 let! Pogovor steče o najinih nekdanjih prijateljih, s katerimi smo skupaj zahajali v te gore. Veliko jih je v gorah za vedno ostalo: najprej Pavel Podgornik in Tamara Likar, Samo Trošt in Lucijano Cergol pa Marko Kogoj, Bojan Počkar, Robi Černilogar in zadnje Slavc Svetičič, če ostaneva samo pri Primorcih približno najine generacije. Tudi Igor je imel pred kratkim težko nesrečo na smučišču, kjer je imel

bližnje srečanje tretje vrste z nekoliko debelejšo bukvijo. Od takrat praktično še ni bil v resnih hribih, zato bo še zlasti zanj jutri pomemben dan. Poizkusila bova prečiti greben Loške stene do Briceljka! Počasi se spraviva na podstrešje v družbo polhov, kjer smo si uredili prostor za spanje.

Čez Vrh Krnice na Bricelj

Ob prvem svitu že tipava po gostem bukovem gozdu in slediva lovski stezi vse do Okroglega, kjer so lovci pred nekaj leti postavili lovski bivak. Tu naju obsije prvo jutranje sonce in uživava v čudovitem razgledu na Bovško kotlino, Rombon, Možnico, izza gozdnate Izgore pa že kuka Jerebica. Lovsko stezo je mogoče tudi naprej lepo slediti vse do grebena, ki povezuje poraščeni greben Izgore z Vrhom Male Krnice. Po čudovitem, izpostavljenem prehodu se znajdeva v Mali Krnici, kjer splašiva prvi trop gamsov. Prečiva v desno čez travnata melišča pod izrazito grapo, ki nudi lahek prehod proti Vrhju Male Krnice in naprej po lažjem, a slikovitem grebenu proti Vrhju Krnice (2234 m).

Z vrha se zazreva v brezkončni greben, ki se vleče proti oddaljenemu Jalovcu. Vmes slutiva tudi težje prehode, prvega že pred Oblico (2246 m). Do nje je najčudovitejši, toda izpostavljen del grebena. Tik pred Oblico je prvi odstavek, visok sicer slabih dvajset metrov (težave z oceno III–IV), vendar bi bil padec preko skoraj 1000-metrške Loške stene več kot usoden. Že tu nama je žal, da nimava s seboj vsaj krajše vrvi. Za Oblico naju namreč čaka nazobčana škrbina, kjer je potrebno s plezanjem premagati več izpostavljenih prehodov ali po navpičnih skalnih odstavkih ali pa v strmih travnih pobočjih tik pod grebenom. Posamezna kratka mesta dosežejo tudi težavnost IV. stopnje, odvisno pač od sreče pri iskanju prehodov. Zadeva je še resnejša, ker je po grebenu ostal prvi sneg, ki je zapadel pred nekaj dnevi in je trdo pomrznjen. Z Vrha Rup (2245 m) do Oltarjev (2305 m) gre potem nekoliko lažje, nato pa naju preseneti strm spust čez okoli 80-metrsko steno za Oltarji, ki je popolnoma zasnežena in ledena. Sprva skušava slediti posameznim označbam navzdol, vendar se kmalu raje vrneva na greben. Predlagam spust po južnem pobočju navzdol kakih 150 metrov, nato pa se nama ponudi prehod v levo na vršno pobo-

čje Briceljka. Že kmalu pridobiva izgubljeno višino, in ko se zazreva nazaj v vršno pobočje Oltarja, sva kar vesela, da sva našla tako dober prehod v kopnem.

Na vrhu Briceljka, ki s svojimi 2346 metri dominira v grebenu, sva že pozno popoldne. Naprej aju pozdravljajo Morež, Bedinji vrh, Vrh Goleževice, Bavh in Plešivec, gore v drugem delu grebena do Jalovca, katere sva večinoma že spoznala ob sestopih po opravljenih plezalnih vzponih v Loški steni pred desetletjem. Trdno sva odločena, da se kmalu vrneva in dokončava prečenje, ki je gotovo eno najbolj slikovitih, izpostavljenih, samotnih in obiskovalcu nudi veliko polnega doživetja pristnih gora, kot ga je moč doživeti le še malo kje. Odsotnost planinskih koč in trum turistično naravnanih planincev povečuje neposredni občutek gorske narave, ki je prijazna le tedaj, ko znaš biti do nje primerno spoštljiv in uglasen z njeno tišino.

Še dobro, da imava do teme še nekaj ur, saj pot z Briceljka ni več markirana, čeprav so markacije vrisane na vseh zemljevidih PZS. Trdno sva prepri-

čana, da mora ostati ta oltar prostosti neokrnjen, dostopen le celovito (ne samo tehnično) izoblikovanim gornikom. Pa naju kljub temu jezi, da ima mladinska (ali kakšna druga podkomisija PZS) tako lastniški odnos do označevanja poti: najprej se spomnijo in pot markirajo in vrišejo v zemljevide, že čez kakšno leto pa markacije prebarvajo in s tem zavedejo obiskovalca tega območja

Z vrha je mogoče slediti neizraziti stezi sprva kakih 100 metrov navzdol po grebenu, nato pa levo (severno) skozi grapo (ozebnik) in po travnatih pobočjih (vmes je tudi kakšen strmejši skok) navzdol do vznožja Stadorja. Po desni dolini naju steza, ki se mestoma izgublja, pripelje v gozd. Tu stezi ni več težko slediti vse do lovske kočice in naprej proti planini Bala, ki nezadržno propada, z njo pa žal izginja stoletna podoba kulture pastirskega in človeškega življenja v naših gorah. S turo sva zadovoljna. Lepo pot sva opravila in svež poznojesenski dan naju je spremljal po gorah, ki jih oba dobro poznavata, a jih že dolgo nisva doživela tako živo in neposredno. ◉

Vzhodni krak Loške stene, zadaj Mangart in Jalovec

Loška stena

Loška stena je dobrih 5 kilometrov dolg mogočen greben, ki sega od Kluž pri Bovcu do sedla **Čez Brežice (1980 m)**, kjer se pripenja na osrednji greben Jalovčeve skupine. Greben poteka v smeri jugozahod–severovzhod, med Koritnico na severu in Bavšico z Balo na južni strani. V Koritnico prepada s silno tisočmetrsko steno, ki je ena najmogočnejših v Julijskih Alpah in jo v vsej veličini lahko opazujemo s ceste na Predel.

Stena je zelo razgibana, z visokimi, močno poraščenimi in težko prehodnimi vznožnimi strminami; v njej je cela vrsta plezalnih smeri vseh težavnostnih stopenj. Tudi na drugo stran, proti Bavšici in Bali, se z grebena Loške stene spuščajo dolga, zelo strma, skalnata in travnata pobočja, ki so povprečno tudi zelo težko prehodna. V grebenu je 10 samostojnih vrhov, najvišji je **Bricelj (2346 m)** v osrednjem delu. Za celotno

območje sta značilni izredna divjina in naravna prvobitnost; v grebenu Loške stene ni markiranih poti ne koč in bivakov. Razen nekaj izjem so vzponi zelo težavni, dolgi in naporni, primerni le za izkušene in vzdržljive gornike. Za večino tur je pametno najeti gorskega vodnika!

Izhodišča so razen za **Vrh Krnice (2234 m)** v dolini Bale, skozi katero gre iz Bavšice pot na sedlo Čez Brežice. Pot je na zemljevidih označena kot markirana – markacij ni, vendar je razločna in ji zlahka sledimo. Iz Zgornje Bavšice se dvigne do zapuščene planine Bala in mimo lovske kočice na **Prevalo (1560 m)** ter naprej v krnico Lanževico. Tu se steza izgubi, vendar po travnatih strmih brez težav dosežemo sedlo Čez Brežice (3.30 h). Nanj se lahko povzpemo tudi iz Koritnice po zelo zahtevni plezalni poti in skozi krnico V Ozebniku (2.30 h).

Ture v Loški steni

Plešivec (2184 m) in Bavh (2186 m) – zahtevno brezpotje. S sedla Čez Brežice po uhojeni stezici, desno od grebenske rezi in po travnatem pobočju, brez težav v slabe tri četrt ure dosežemo vrh Plešivca. To je najlažji vzpon v Loški steni, edini primeren za večino gornikov. Zelo priporočljivo, enkratni razgledi na Jalovec in Mangart! Nadaljevanje po grebenu na sosednji Bavh je že precej zahtevnejše, vendar še vedno ne pretežavno: najprej spust v vmesno škrbino, nato po nagnjeni polici pod grebenom na vrh Bavha. Z njega nadaljujemo po razglednem grebenu čez neizraziti **Vrh Goleževice (2119 m)** do vznožja težko pristopnega Bedinjega vrha. Tu zavijemo navzdol skozi kotanjo Razor do dolinice Lepoč, po kateri sestopimo levo navzdol do Lanževice. Od Brežic 3-4 h, sestop v Bavšico 2 h, vse skupaj 9 h.

Bedinji vrh (2175 m) – zelo zahtevno brezpotje (II). Eden najtežje dostopnih vrhov v Loški steni. Iz Lanževice skozi Lepoč in Razor do začetka vzhodnega grebena, od tam levo od njega, navzgor po strmi gredi

in izpostavljeni skalnati zajedi (II) ter po grebenu do vrha. Iz Bavšice 5-6 h.

Morež (2261 m) – zelo zahtevno brezpotje. Zelo cenjen cilj v Loški steni, morda celo bolj kot prvak Bricelj. Iz krnice Lanževice skozi Lepoč in desno proti **Konjski škrbini (2063 m)** med Bedinjim vrhom in Morežem. Že pod škrbino levo po melišču in po strmih travnatih slemenih, prekinjenem s skalnimi pragovi, do skalne zapore pod vrhom, ki jo je še treba preplezati. Iz Bavšice 5-6 h.

Bricelj (2346 m) – zahtevna neoznačena pot. Pot je na zemljevidih označena kot markirana, vendar temu ni tako! Od lovske kočice nad planino Balo levo po stezi skozi strm gozd, nato po travnatih goličavah do sedla med **Stadorjem (2025 m)** in Briceljkom. Čez melišče do skalnate zapore in čez njeno na travnato teraso, ki pripelje do posevne zagrščene grape. Skoznjo navzgor do strmega travnatega slemena in po njem na vrh. Iz Bavšice 5 h. Čeprav še vedno zahtevna tura, je ena lažjih v Loški steni, zelo priporočljiva!

Vrh Krnice (2234 m) – zelo zahtevna neoznačena pot, zgoraj delno »označeno« brezpotje. Izredno dolga, naporna, zahtevna, a hkrati zelo privlačna tura, opisana v članku. Od Kluž 5-6 h. V zgornjih predelih je orientacija olajšana z rdečimi, ne prav lepimi »markacijami«.

Prečenje grebena Loške stene – alpiistični vzpon (IV/II). Za prečenje je primernejši del grebena med Vrhom Krnice in Briceljkom (3 h), opisan v članku.

Vodniki – Tine Mihelič: Julijske Alpe, PZS; Andrej Stritar: Gore nad Sočo, Sidarta; Vladimir Habjan: Manj znane poti slovenskih gora, Sidarta.

Zemljevida – Julijske Alpe, zahodni del, 1:50.000, PZS; Trenta, 1:25.000, PZS.

Andrej Mašera

Mit ali resničnost

Varstvo gorske narave

Besedilo: Milan Naprudnik

Varstvu gorske narave namenjajo države na območju Alp pozornost že dobrega pol stoletja. Hitro so se odzvale na določila nove evropske zakonodaje celovitega urejanja prostora v zgodnjih 60. letih, ki so ji deset let pozneje sledile smernice za varstvo okolja (1972, Stockholm) in dobile krovno usmeritev s sprejemom smernic za trajnostni razvoj (1991, Agenda 21, Rio de Janeiro). Na usmeritve, sprejete na najvišjih državnih, evropskih in svetovnih ravneh, se je odzvala civilna družba – siceršnja pobudnica – tudi z lastnimi programi za njihovo uresničevanje, vključno s planinskimi zvezami. Te so v Evropi dobile dodatne vzpodbude za oblikovanje svojih programov s sprejemom dveh dokumentov Evropskega sveta (v Strasbourgu), Posebnih ciljev evropske regionalne planerske ustanovne listine za gorska območja v letu 1993 in Principov trajnostnega prostorskega razvoja Evrope v razvoju gorskih regij v letu 1999, kot tudi s sprejemom dokumenta Evropske unije (v Bruslju) Naloge ekološke politike EU pri uveljavljanju trajnostnega razvoja v letu 1999. Za območje Alp pa so države tega območja leta 1992 podpisale Sporazum o varstvu Alp – Alpsko konvencijo, ki s svojimi izvedbenimi protokoli na dvanajstih področjih življenja in delovanja človeka prinaša zelo otipljive ukrepe za varstvo okolja, ki bodo z letošnjo ratifikacijo v parlamentih držav podpisnic dobili mednarodno pravno obveznost.

Varstvo gorske narave v alpskem prostoru

Vse planinske zveze alpskih držav, povezane v skupnosti CAA, so sprejele programe za uresniče-

vanje protokolov, ki zadevajo gorska območja, v obsegu ter vsebini, ki »pripada« nevladni sferi. Letos junija je Planinska zveza Nemčije (DAV) proslavljala 25 let varstva Alp v Nemčiji, v juliju pa so se na rednem letnem zasedanju zbrali predstavniki komisij za varstvo okolja in narave alpskih planinskih zvez (CAA). Z obeh srečanj se je nabralo zajetno gradivo, rezultati pa bodo koristni tudi za delovanje pri nas. Poglejmo nekatere primere.

Planinska zveza Nemčije (DAV)

Odnos do varstva narave izraža že poglobitno določilo njihovega statuta »Selbstverständnis« – naj mi bo glede na naše razmere dovoljen dobesedni prevod »Samo po sebi razumljivo«, samoumevno. Poleg osnovnih določil o nestranskarstvu, demokratičnem povezovanju planinskih organizacij, vzgoji in izobraževanju so v ospredju določila o odgovornosti za ohranjanje narave in kulturnega okolja ter prispevanju planincev za okolju sprejemljiv socialni ter gospodarski razvoj na gorskih območjih. Iz ostalih določil statuta izstopajo področja mladine in družine, planinstva in športa, varstva v gorah (naša GRS), koč, poti in plezalnih smeri, kulture in znanosti (!), vodništva, založništva, informiranja. Podatkom o delovanju komisije DAV za varstvo okolja in narave o petih (5) stalno zaposlenih z visoko izobrazbo, o letnem proračunu (za 2002) 500.000 evrov za izobraževanje referentov (po naše gorskih stražarjev – bodočih varuhov narave) v 350 sekcijah in za izdajo publikacij, ki poleg »klasičnih« naravovarstvenih vsebin sežejo tudi na področje gorskega kmetijstva in trženja domačih kmetijskih pridelkov v planinskih kočah, ni kaj dodati. Pa še tale nauk: za pripravo novega

10-letnega programa za varstvo gorskega okolja so preko specializirane institucije Ecotrans najprej izvedli anketo glede bodočih ciljev in usmeritev. Anketa je zajela tri ravni (ekspertno, sekcije in članstvo), na teh osnovah pripravljajo program, pri njegovem oblikovanju sodeluje komisija DAV za koče in pota, v vlogi svetovalcev pa predstavniki ministrstva za okolje dežele Bavarske. Program bo sprejemala Skupščina DAV kot najvišji organ.

Planinska zveza Južne Tirolske (AVS)

Na področju varstva narave delujejo dva stalno zaposlena strokovnjaka z visoko izobrazbo in administrativno-tehnična moč (33.000 članov in 90 društev – sekcij), letni proračun znaša 100.000 evrov. Poleg »klasičnih« vsebin posvečajo pozornost pravnim vidikom varovanja narave, ohranjanju gorskega kmetijstva in prometnim obremenitvam – izdali so priročnik Potovanje brez avtomobila, navodilo Gorsko kolesarjenje, na to temo so v letu 2001 priredili več tiskovnih konferenc.

Planinska zveza Švice (SAC)

Na skupščini SAC so leta 1999 sprejeli memorandum Vloga in pomen komisije za varstvo narave. Za leto 2002 je v ospredju zmanjšanje prometnih obremenitev, izdali so Alpenretour – vozni red za okolju prijazen promet v območju Alp, ki so ga pripravili ob sodelovanju z državnimi železnicami, pošto avtobusno skupnostjo in zveznimi uradi za okolje, energijo, promet in zdravstvo.

Planinska zveza Francije (CAF)

V letu 2002 so, ob »standardnih« področjih varstva narave, aktivnosti usmerili na višje cilje. Z ministrstvom za ekologijo so vzpostavili sodelovanje pri uresničevanju protokolov Alpske konvencije, v predvolilni kampanji za izvolitev predsednika republike pa so vsem kandidatom postavili javno vprašanje o njihovem stališču glede zakonodaje o gorah in o območjih naravne dediščine ter prometni politiki v Alpah.

Dovolj izzivov, vrnimo se v domače loge.

Kako pa pri nas

V preteklosti nismo imeli kaj prida osnov in pogojev za delo na področju varstva gorske nara-

ve. Na državni (republiški) ravni smo po uspešnem zagonu iz šestdesetih v sedemdeseta leta – s sprejemom zakona o regionalno-prostorskem planiranju in z že pripravljenim prostorskim planom – »iznašli« sistem družbenega planiranja. Planiranje se je preneslo v takratne samoupravne interesne skupnosti in občine – država pa naj bi odmirala. Tudi po letu 1991 še čutimo takratne »apetite«, sprejeli smo programske dokumente za vsa področja, ki posegajo v prostor, osnovnega nadsektorskega dokumenta, prostorskega plana za območje države, pa po desetih letih lastne državnosti še nimamo. Tudi ne programa za trajnostni razvoj, za kar nas zavezuje Generalna skupščina Združenih narodov (Rio, 1991). Na potezi je oblast, beri Vlada RS.

In v teh pogojih smo se šli v PZS varstvo gorske narave. Obetavni začetki v 60. letih z ustanovitvijo gorske straže (Gora Oljka, 1961), pa 10-letno prepričevanje samega sebe. V 70. letih se je s skromno pomočjo takratnega republiškega organa za prostor premaknilo tudi v planinskih vrstah. Izvedeni so bili tečajji za inštruktorje (predavatelje za varstvo narave), začelo se je z izobraževanjem gorskih stražarjev v planinskih društvih – njihovo število je doseglo zavidljivih 900 prostovoljcev, žal danes redko aktivnih – vzpostavljena je bila Komisija za varstvo narave pri PZS, ki je v letu 1975 izdala priročnik Narava v gorskem svetu in v letu 1976 kolekcijo poučnih diapozitivov na isto temo. Preko republiškega Zavoda za spomeniško varstvo je poskrbela za lepake o zavarovani planinski flori in prislunimo: predstavniki komisije so začeli sodelovati na internih lokacijskih obravnavah pri nameranih posegih v gorskem svetu.

Medtem ko so sosedje pred desetimi leti sprejemali prve dolgoročne programe za ohranjanje naravnega okolja, so bili pri nas ponovni zastoji – odzivnost države je usahnila – delo komisije je zamrlo, društva so bila prepuščena sama sebi, število gorskih stražarjev je upadalo. In v letu 1999 sklep 3. seje Upravnega odbora PZS o imenovanju delovne skupine za pripravo Vodil pri delu PZS in planinskih društev. Planinski zanesenjaki so zelo hitro pripravili kvalitetno besedilo, ki ga je sprejela Skupščina PZS na svojem rednem zasedanju 23. oktobra 1999. Celovit kodeks z opredelitvijo izhodišč za ravnanje v gorah, z uvodnim motom »Člo-

Planina Dedno polje (Foto: Vladimir Habjan)

vek se mora v gorah obnašati kot gost« in usmeritvami v prvem poglavju »Gorski prostor je nenadomestljiv«. PZS se je obvezala, da bo vzpodbujala zakonsko zaščito gorskih območij, pri svojem delu pa se držala pravil, ki omejujejo množične obiske v območju s krhkim naravnim ravnotežjem, si prizadevala za omejitev individualnega avtomobilskega prometa v visokogorskih dolinah in dostopih do koč, za vsak nov poseg v okolje (pot, koč, plezališče) pa predhodno pridobila naravovarstveno oceno in zahtevala omejitev zračnega prometa nad gorami. Sledijo usmeritve, ki zadevajo planinske koč in pota, označevanje vrhov ter poglavja o vzgoji in izobraževanju, alpinizmu in športnem plezanju. Ko človek po treh letih prebira ta dokument, pomisli, saj gremo v korak s časom, nič ne zaostajamo za drugimi planinskimi zvezami na območju Alp, celo naloge smo razvrstili po prioritetenem razporedu. V letu 2000 je bila ponovna vzpostavljena Komisija za varstvo gorske narave (KVGNG), Gospodarska komisija pa je izvedla že drugi posvet na temo Planinske koč in varstvo okolja in ponudila program dejavnosti, ki vključuje dostopnost do koč, preskrbo z energijo, varčevanje z vodo in čiščenje odpadnih voda ter ravnanje z odpadki v planinskih kočah. Z dokajšnjim časovnim zamikom se je začel uresničevati v letu 1987 sprejeti program PZS Slovenski gorski svet in planinske postojanke. Ministrstvo za okolje in prostor je podprlo program čiščenja odpadnih voda v planinskih kočah. Vzpodbudno, vendar prostorsko ozko locirano, kar velja tudi za hvalevredno zloženko Komisije za alpinizem PZS o okoljevarstvenem obnašanju pri plezanju. Varstvo gorske

narave je treba uresničevati na vseh gorskih in planinskih območjih, težko je izločiti razpršena ravninska območja, praktično to pomeni na celotnem območju Slovenije. In to z vseh vidikov žive in nežive narave, tudi človeka, ne zgolj v kočah, na poteh in stenah. Težko se bomo potegovali za sredstva EU ob tako skromni lastni bilanci, če smo pred dvema letoma Romanu Prodiu napovedali mnogo, storili malo.

Kako iz mita v resničnost?

KVGNG je pripravila – na osnovi izhodišč, opisanih v uvodu tega sestavka – program aktivnosti za obdobje 2002–2005 Dejavnost PZS na področju varovanja okolja v gorskem svetu, ki ga je sprejel UO PZS februarja 2001 in vključuje program izobraževanja varuhov gorske narave, izdajo okoljske zloženke o gorah, projekte za mednarodno leto gora in povezovanje s komisijami PZS ter MDO in planinskih društev. Mit je dejstvo, da naši rezultati – po evropskem pojmovanju varstva okolja in narave – ostajajo v sejnih sobah. Ni obetavno, da je KVGNG za letošnje leto za uresničevanje programa uspela zagotoviti 700.000 SIT iz sredstev ministrstva za okolje in prostor, kar pomeni 0,25 SIT na obiskovalca naših gora v letu 2001. Primerjave z Južno Tirolsko in drugimi planinskimi zvezami niso smiselne, vprašajmo se, kaj storiti, da sprejete programe prenesemo s papirja v resničnost.

Najprej v lastni hiši. Potrebno bo vzpostaviti ravnotežje med programi komisij po kriterijih vrednotenja, kot so jih že uveljavile druge planinske zveze na območju Alp. Potrebno bo potegniti ločnico med programi vrhunškega športa in odpravami v tuja gorstva, ki vključujejo maloštevilne posameznike od 75.000 članov – ob vsem spoštovanju njihovega prispevka k promociji Slovenije v bivši skupni državi, pa tudi promociji v zgodnjih 90. letih – in med programi, ki nas kot sestavino civilne družbe obvezujejo v novem tisočletju. Kako slikovito je to povedal predsednik SAC na zadnjem zasedanju predsedstva CAA: »Minili so časi razkazovanja mišic po stenah, pred nami so novi izzivi.« Velja tudi prebrati članek Tomaža Vrhovca Trajnostni razvoj gorskega turizma – vloga planinstva v razvoju gorskega sveta in besedilo Marjete Keršič Svetel Razvoj v gorah – vendar kakšen? v poletni dvojni številki Planinskega vestnika. ●

Prišel sem plezat

Ameriško-slovenska ekipa v južnem ostenju Nuptseja – 7861 m

Besedilo in Fotografije: Marko Prezelj

Khumbu. Dežela, skozi katero so se prvič vzpeli na »vrh sveta«. Pred petnajstimi leti sem prvič hodil po znamenitih poteh novodobnih romarjev – trekingašev. Tudi sam sem zagotovo v marsičem ustrezal podobi romarja. Prvič sem se srečal z mit-skim Nepalom in s prizori, katere sem do takrat poznal predvsem iz knjig in pripovedi. Predstave, ustvarjene ob branju in poslušanju, so se dograjevale in podirale. Ko sem, seveda prvič, zagledal »ta pravi« Everest, sem ga navdušeno fotografiral in si s tem ustvaril le medlo dokazno fotografijo poleg

še mnogo drugih že znanih motivov. Potem smo v bazi pod Lotse Šarom in v njegovi južni steni preživel polna dva meseca. Vreme je bilo ves čas slabo. Za prvi stik s famozno Himalajo je bilo »vsega hudega« v preobilju. Vrha kljub trudu nismo dosegli. Bazo sem zapustil brez kančka obžalovanja. Hoje do Lukle, od koder smo poleteli z letalom, se ne spominjam. Takratni Khumbu mi je ostal v spominu le po izjemnih količinah popitega čanga v Namčeju. Na povratku smo tam vsi člani odprave res »zmagali«. In lani me je Američan Steve Ho-

Plezanje je potekalo v strmih snegu in ledu

use, ki je bil v svoji vajeniški dobi alpinizma deležen tudi slovenske vzgoje, povabil na odpravo. Za cilj si je izbral južno steno Nuptseja.

Trdovratna gora

Nuptse. 7861 metrov visok neizrazit vrh v neposredni sosesčini »vrha sveta«. Pravzaprav je gora okrog štiri kilometre dolg greben zahodno od Lotseja. Severna pobočja padajo v Zahodno globel, kjer poteka običajni pristop na Everest, južna stena pa se staplja z južno steno Lotseja, s katero tvori mogočno, prek šest kilometrov široko ostenje. Greben Nuptseja ima sedem samostojnih grebenskih vrhov, pet je še nedotaknjenih. Na glavni vrh vodita le dve smeri, prvi pristop pa so leta 1961 opravili Britanci (D. P. Davis in Šerpa Tashi). Poleg glavnega je več odprav prek različnih smeri doseglo le še najzahodnejši vrh (tudi Slovenca Tomaž Humar in Janez Jeglič). V južnem ostenju je bilo veliko poskusov, a razen prvoprstopnikom nikomur ni uspelo izplezati na greben. Še največ poskusov sta zavrnila južni steber in desni

del stene, kjer so poskušali Japonci in mednarodna odprava. V prek 2500 metrov visoko južno ostenje se z juga strmo priključi dolg greben s Čhukung Ceja (5857 m), po katerem je speljana Britanska smer. Greben je ovesen z velikimi ledeninami gobami in opastmi, nekaj odstavkov je tudi kombiniranih. Skala v spodnjem delu stene je pretežno siv granit solidne kakovosti, v zgornjem delu pa je plastovita črna kamnina slabše kvalitete.

Steve House, ki je v Sloveniji ob koncu osemdesetih preživel leto dni in alpinistične izkušnje nabiral s štajerskimi alpinisti ter govori tudi slovensko, je prevzel organizacijo celotne odprave. Ostali člani smo mu pred odhodom pomagali kar prek elektronske pošte in telefonov. V steno je želel že lani z Rolom Garibottijem in Markom Twightom, a sta odpovedala udeležbo. Zato je za novo sezono iskal druge soplezalce. Prvotno idejo dveh članov je kasneje razširil na štiri. Pridružila sta se še Kanadčan Barry Blanchard, Stevov dolgoletni prijatelj in soplezalec, ter Američan Stephen Koch, s katerim sem plezal lani na Aljaski. Tam sem prvič srečal tudi Steva. Vsi se med seboj nismo poznali, srečali smo se v Katmanduju, kamor smo prileteli vsak zase.

Z nami je bila tudi žena Barryja Blancharda Catherine. Kuhal nam je kuhar Prakash. Prvič je prevzel vlogo odpravarskega kuharja in svoje delo dobro opravil. Nekajkrat je iz Čhukung, zadnje vasi pred bazo, prinesel zelenjavo in krompir. V bazo naj bi prišel tudi zvezni oficir, vendar ga razen Steva, ki se je z njim srečal v Katmanduju, ni videl nihče od članov odprave.

Veter in lastna majhnost

Pot do baze so spremljala moja opažanja sprememb v zadnjih petnajstih letih. Edina resna nevesečnost na dostopu se je pripetila, ko se je enemu od nosačev tovor zvalil po strmem pobočju v reko tik pred Namčejem. K sreči je bila v sodu le hrana, ki smo jo lahko nadomestili. Bazo smo postavili 5160 metrov visoko na zahodni moreni ledenika Lotse-Nup, od koder smo lepo videli steno pred seboj. Ob prihodu v bazo smo vsi izžarevali navdušenje, 2500 metrov nad nami pa so z grebena ob bučanju vetra v modrino neba brizgali razpršeni curki snega. Vsak sneženi žlebič na severni strani

Vzpon zahteva veliko opreme

je imel svoj curek proti jugu. To slikovito in zgovorno znamenje je ob prihodu povsem prekril veličasten ambient.

»Uaaaau!« je tulil še Steve.

Neposredna bližina in mogočnost ostenja sta ob odhodu nosačev, ko je bazo odela tišina, rodila plašljiv občutek naše majhnosti. Šotore in nekaj hrane smo zadnji dan natovorili na jake. Eden od šestih se je skujal in ni hotel nositi naprej, zato gonjaču ni preostalo drugega, kot da je osebne šotore za bazo naložil na svoja pleča in jih sam prinesel v bazo pozno popoldne, ko je bilo soočenje z lastno majhnostjo zaradi oblačnosti in mraza že skorajda popolno.

Po vzponu na pettisočak nasproti baze smo se odločili za aklimatizacijo v Britanski smeri, saj drugih možnosti ni bilo. Tukaj smo načrtovali tudi sestop. Presenečeni smo bili nad karakterjem prek štirideset let stare smeri, preplezane s fiksnimi vrvmi in osmimi višinskimi tabori. V spodnjem delu vijuga po dolgem razgibanem grebenu, ovešenem z opastmi in snežnimi gobami, kjer je bilo v slabih snežnih razmerah pridobivanje višine zamudnejše, kot smo si med aklimatizacijo želeli.

Sestavili smo dve navezi. S Stevom sva začela, za nama pa sta plezala Barry in Stephen. Ob prvem aklimatizacijskem vzponu sva bila nekoliko hitrejša od njiju, drugega pa smo načrtovali za več dni in smo se temu primerno tudi otovorili. Spet sva plezala spredaj. V slabih razmerah sva dolgo napredovala brez varovanja, druga dva pa sta se kmalu navezala in varovala, kar ju je zelo upočasnilo. Sprva sem še navdušeno snemal in fotografiral, potem pa sem opazil, da je Steve odšel naprej. Sam pri sebi sem se jezil, ker mi je z zelenih fotografij pobegnili človek in mi s tem izničil zamišljeno kompozicijo. Hitel sem za njim, kolikor so mi dovolila pljuča. Zagledal sem ga, sedečega na nahrbtniku pod serakom, ko se je zadovoljno nasmihal mojemu sopihanju. Dal sem si duška in mu očital, da mi je ušel in zato nisem mogel napraviti nobene fotografije. Zresnil se je in hladnokrvno dejal: **»I came here to climb.«**

Povedano me je streznilo. Z enim samim stavkom je opisal osnovni vzrok naše prisotnosti v steni: željo po plezanju. Hvaležno sem umolknil. Moje interese je zgostil in mi na spontan način nastavil ogledalo. Poslej sem se trudil fotografirati manj vsi-

ljivo, brez prekinjanja plezalnega ritma, a svoje fotografske strasti nisem povsem potlačil s plezalno.

V naslednjih dveh dneh sva priplezala precej više od Barryja in Stephena, nekoliko testirala tudi najino voljo v vetru in sneženju ter sestopila nazaj v bazo. Midva sva bila vesela, Barry in predvsem Stephen pa ne najbolj. Njunemu zaostanku sva žarečih pogledov dala skorajda otipljivo predstavo. Naslednji dan je bilo vreme spet slabo, zato smo načeli debato o bodočih dogodkih. S Stevom sva sestopila tisoč metrov niže do Pangbočeja, druga dva pa sta morala še enkrat doseči solidno višino. Stephena je skrbelo, kako bomo kasneje skupaj začeli. Tolažili smo ga, da je časa še dovolj in da se lahko zgodi še marsikaj. Res se je.

Vreme kroji načrte

Od dvainštridesetih dni v bazi samo dva dneva ni vsaj malo snežilo. V bazi nikoli ni zapadlo veliko snega, vendar so vsakodnevni pršni plazovi v steni predstavljali resno nevšečnost pri plezanju. Poleg vsakodnevno svežega snega je razmere v steni krojil še stalen močan veter.

Dolgotrajno čakanje na kratko obdobje za plezanje sprejemljivega vremena in razmer v steni ni spodbudno vplivalo na naše počutje. Ob povratku iz s kisikom bogate (jše)ga ozračja v Pangbočeju sva bila s Stevom zelo motivirana, po devetih dneh čakanja v bazi pa je ta motivacija nekoliko zgubila ostrino.

Stephenu je odlomljena opast med zadnjim aklimatizacijskim vzponom poškodovala križno kolensko vez. K sreči je v bazo prav tedaj prišlo njegove dekline in sta hitro odšla okrevat na Tajsko.

Prvotno idejo o hitrem prvenstvenem vzponu v enem zamahu (»single push«) smo zaradi razmer in značaja smeri opustili in ostali pri alpskem slogu, ki je nudil možnost dokaj varnega in zanesljivega napredovanja v zamišljeni smeri. Stevo in prehode v njej smo si dobro ogledali z več zornih kotov, vendar je pogosto sneženje nekoliko prikrilo dober pogled na sprejemljive prehode v zgornjem delu. Idejo o plezanju po osrednjem, markantnem južnem stebru je že takoj po prihodu v bazo nadomestila ideja vzpona po manj izrazitem stebru levo od njega. Smer po osrednjem stebru je logična, a zahteva več časa in opreme za plezanje, ker je že na videz več plezanja po skali.

V steni Nuptseja

Opisi poskusov v stebru so bili zgovoren dokaz, da je tam napredovanje počasnejše.

V steno smo po Stephenovi poškodbi odšli trije z majhnim šotorom za dva, dvema spalnima vrečama, dvema kuhalnikoma, osmimi plinskimi bombicami, hrano za pet dni in vso plezalno opremo za kombinirano plezanje (led, skala). Kljub špartanski presoji, predvsem v smislu teže, smo bili zajetno otovorjeni.

Pet dni v steni

Dostop do stene je bil hiter in enostaven, iz baze le dobro uro. V vstopnem žlebu nismo varovali, ker so bile v zgodnem jutru razmere zelo dobre ter smo varno in hitro napredovali. Dobro počutje in ugodne razmere so nas gnali naprej. Ob dosegu prvih skal smo začeli varovati in tako plezali vse do roba »netopirja« – skalne formacije sredi ledišča v obliki netopirja.

Prvi dan je bilo plezanje izrazito kombinirano, po skalah je bil suh sneg, ki ga je bilo treba odstraniti. Steve je za prvi kombinirani raztežaj porabil več kot dve uri. Kasneje se je otopilo, sneg se je ojužil, prek skal in ledu se je cedila voda, zato plezanje ni steklo. Popoldne je snežilo. Vsuli so se plazovi in nas prepričali o bivaku na razu pod snežiščem. Precej časa smo porabili, preden smo naredili dovolj veliko poličko za šotor.

Drugi dan razmere še vedno niso dopuščale hitrega napredovanja. Na strmem ledišču, prekrite s klozastim snegom, se je sneg lepil na dereze. Smer smo ob prvi priložnosti priključili na Britansko, po njej nadaljevali in zvečer izkopal prostor za bivač na mestu, kjer se je snežni raz združil s pobočjem.

Tretji dan so bile razmere nekoliko boljše. Sneg se je prediral v glavnem do gležnjev, veter pa ni bil močan. Ob drugi uri popoldne smo dosegli primerno mesto za bivač na višini 7200 metrov. Ker smo bili v delnem zavetju manjšega seraka in je še sijalo sonce, smo se odločili, da bomo postavili bivač, posušili opremo, se napili in naslednji dan plezali proti vrhu. Barry se je odločil, da bo dobro postavil šotor in pripravil pijačo. Da bi omogočila hitrejši začetek plezanja naslednje jutro, sva s Stevom popoldne splezala še sto metrov više in si ogledala razmere ter možnost prehodov na izstopu iz stene. Kazalo je kar dobro.

Četrty dan je bilo vreme zelo slabo – sneženje in močan veter. Zato smo cel dan preždeli v šotoru. Udobje minule noči se je prek čakalnega dneva preoblikovalo v popolno neudobje. Dno šotora je postalo nekakšna kotanja, v kateri ni bilo moč dolgo zdržati v enem položaju. Barry je imel največ dela. Spal je v preddverju in kupal. Odločil se je, da ne bo več plezal naprej in naju bo počakal v šotoru. Tej odločitvi se nisem čudil, ker je bil ves čas najpočasnejši in je bilo očitno, da mu plezarija ne nudi velikega užitka. Kot kuhar in konstruktor bivača je bil izvrsten in skorajda nepogrešljiv.

Zjutraj petega dne sprva ni snežilo, vendar je močan veter nosil sneg preko stene, jutranji oblaki, ki so se dvigali iz doline, pa tudi niso obetali nič dobrega. Brez nepotrebne oklevanja smo se odločili za sestop. Splezal sem po dve plezalni vrvi, ki sva ju s Stevom pustila sto metrov više, nato

pa smo v močnem vetru sestopili do Britanske smeri in v slabem vremenu nadaljevali vse do baze, kamor smo prišli ponoči. Barry in Steve sta izražala željo po še enem bivaku, jaz pa po neprekinjenem sestopu. Opravili smo nekaj spustov po vrvi, večino pa plezali navzdol.

Bazo smo zapustili drugi dan po sestopu. Glede na okoliščine si še enega poskusa v steni nismo mogli privoščiti. Tokratni sestop skozi Khumbu mi bo ostal v spominu. V nekaj dneh smo iz zime

preko pomladi prišli v poletno, že monsunsko podnebje in kot pivniki vsrkavali z vsemi čutili. Kakšne »zmage« tokrat nismo uprizorili, a je osebna zmaga kmalu spolzela v zavest. Razmere med aklimatizacijo in vzponom so bile daleč od ugodnih za plezanje, kakšnih očitnih napak ali zmotnih odločitev nismo naredili, plezanje je bilo zanimivo, ne prav enostavno, zato nas ni žalostilo, da vrha nismo dosegli. Z malce vremenske sreče bi bil realno dosegljiv. Morda kdaj drugič?

Beck Weathers

Preživel z Everesta

Besedilo in Fotografija: Boris Strmšek

Gost lanskega festivala v Gradcu je bil tudi Beck Weathers, Američan, ki je imel leta 1996 neverjetno srečo, če lahko temu tako rečemo, in ga je najvišja gora sveta izpustila iz svojih krempljev. Sicer močno pomrznjenega – kasneje so mu morali amputirati desno roko med zapestjem in kolmcem, vse prste leve roke ter nos – toda živ je ob pomoči članov drugih odprav sestopil, kasneje pa ga je z višine 6000 metrov odpeljal helikopter, kar velja za eno najvišjih helikopterskih reševanj do sedaj. Beck Weathers, sicer po poklicu zdravnik, je ena od ključnih osebnosti v 15-minutnem filmu »Everest update«, ki smo ga lahko videli v Gradcu in govori o tragediji na Everestu, ko je samo v dveh dneh zaradi viharja umrlo na vršnih pobočjih kar osem ljudi. Beck je pred kratkim izdal tudi knjigo, ki govori o tej tragediji in predstavlja njegovo zgodbo z Everesta in po Everestu, ko je šel skozi dolg proces rehabilitacije.

Tistega usodnega dne – 10. maja 1996 – se je v družbi s še mnogimi drugimi plezalci vzpenjal z južnega sedla proti vrhu Everesta. Med utrudljivim vzpenjanjem v zgodnjih jutranjih urah je opazil, da ima vse večje težave z vidom. Operacija na očeh pred leti mu je pustila posledice, ki pa so se

pokazale šele pri vzponu na večjo nadmorsko višino. Rob Hall, gorski vodnik in vodja odprave, katere član je bil tudi Weathers, mu je svetoval, da sestopi ali pa počaka in bodo nato skupaj sestopili. Čakal je. Ves dan je preživel na višini 8400 metrov, medtem ko so se ostali člani vse prepočasni bližali vrhu. Ker je bilo lepo vreme, ni bilo posebnih težav. Pozno popoldan pa so vrh Everesta zakrili nevihtni oblaki in pričel se je boj za življenje. Čeprav so mimo njega že sestopali nekateri z vrha, je Weathers še vedno čakal svojega vodnika. Že v temi se je nato priključil eni od skupin, ki je kasneje v viharju poskušala najti tabor na južnem sedlu. Sredi teme in sneženja ter izdelani od višine so s skrajnimi močmi sestopali, ko pa so dosegli sedlo, so dolgo časa taveli in brez uspeha iskali šotore tabora. Izgubljeni v viharju, obupani, zmanjkalo jim je dodatnega kisika, nekateri so bili že povsem obnemogli. Z zadnjimi močmi in voljo se je med presledkom v viharju sredi noči del skupine končno odpravil v pravo smer, peterica pa je ostala v snegu in čakala, da se kdo vrne ponje in jim pomaga do tabora. V zgodnjih jutranjih urah je gorski vodnik Anatolij Bukrejev nekako našel izgubljeno skupino in trojici pomagal do tabora,

Beck Weathers podpisuje svojo knjigo

v snegu pa sta obležala Japonka Yasuko Namba in Beck Weathers, ki se nista več zavedala ter so menili, da sta umrla. Zgodaj zjutraj 11. maja je krenila do njunih trupel še ena reševalna skupina, ki je na svoje presenečenje ugotovila, da sta še vedno živa, vendar pa v stanju, ko bosta zagotovo umrla, in so ju pustili tam, saj bi reševanje lahko ogrozilo življenje drugih, ki so bili večinoma popolnoma izčrpani. Kljub temu da je bil Weathers že takorekoč odpisan in je obležal v mrazu in snegu, se je

Prijateljstvo

Maja Zorman

kakor kamen
martuljških gora
želim se ga
trdneje oprijeti
a se odlomi

popoldan istega dne že ves pomrznjen ovedel in s skrajnimi močmi sam dosegel šotore tabora na južnem sedlu. Ker je izgubil rokavico, mu je roka popolnoma zmrznila, obraz je bil vkovan v led ... A to še ni bil konec njegove odisejane. Plezalci iz tabora so ga spravili v šotor, kjer je preživel težko noč. Večina je bila mnenja, da ne bo preživel. Vihar mu je podrl in raztrgal šotor ter ga napolnil s snegom, zaradi omrzlin si sam ni mogel pomagati, nikogar ni mogel priklicati. Zjutraj je nekdo po naključju prišel pogledat, če je še živ, in to ga je rešilo, čeprav mu še vedno nihče ni pripisoval dosti možnosti, da pride živ z gore. Ko je dobil vroč čaj in zdravila, je Weathers sestopil ob pomoči drugih plezalcev še proti nižjim taborom, naslednji dan pa ga je v dolino odpeljal helikopter. Vrnil se je nazaj v življenje. Spet je lahko videl svojo družino, njegovo življenje pa je dobilo povsem drug smisel. Na gori so za vedno ostali njegov vodnik Rob Hall, Japonka Yasuko Namba in še šest drugih, ki so se pridružili številnim žrtvam osvajanj najvišje gore na svetu.

Na zaključnem večeru festivala ob podelitvi nagrad najboljšim filmom je direktor festivala Robert Schauer povabil Becka Weathersa na oder in mu izročil majhen kamenček z vrha Everesta, kar je privabilo solze v oči moža, ki je pred petimi leti in pol že pogledal v smrt. Robert Schauer je bil član filmske odprave na Everest leta 1996 in je pomagal reševati Weathersa, kasneje pa se je tudi sam povzpel na vrh gore. Zgodbo o takratnih dogodkih si lahko preberete v poslovenjenih knjigah Izginuli Jona Krakauerja (bil je član iste odprave kot Weathers) in Everest – gora brez milosti Broughtona Coburna, ki pripoveduje o snemanju filma na Everestu in takratnih dogodkih. Obe knjigi je izdala založba Učila. Poleg tega obstajata še knjiga, ki jo je o takratnih dogodkih napisal Anatolij Bukrejev, in seveda Weathersova knjiga, ki pa še nista prevedeni v slovenski jezik. ○

Civetta – dolomitska spogledljivka

Prizorišče največjih mojstrov pionirske in moderne dobe alpinizma

Besedilo in Fotografije: Tine Mihelič

V času, ko sem še »orng« plezal, se pravi, tja do konca sedemdesetih let (ne mojih), smo rekli, da je Civetta »tahujš«. Mislim, da je bila res. Danes ji je v Dolomitih primat ogrozila Marmolada, toda Civetta bo za vedno ostala »stena vseh sten«, kot jo je označil njen glasnik Domenico Rudatis. Način, kako so se v stene Civette vpisali mojstri Haupt, Solleder, Tissi, Andrich, Comici, Carlesso, Cassin, Livanos, Piusi, Philipp in drugi, bo ostal zabeležen kot sinonim za obdobje v zgodovini plezilstva, ki ga je veliki Comici označil za »alpinismo eroico«. Civetta je mit.

Mogočni stolpi in stebri

Gorska skupina Civetta stoji v južnem delu vzhodnih Dolomitov med dolinama Cordevole in Zoldo. Spogleduje se s Palo, Marmolado, Pelmom in Moiazza (pa jo imamo, koketo – prav to pomeni beseda civetta), v tej družini velja za »ta glavno«. Veličastno SZ ostenje osrednje verige in čudoviti stolpi južne spadajo med najbolj zaželeno cilje alpinistov. Po obsegu spada med manjše skupine, stene pa so izredno visoke in izklesane. Za razliko od drugih skupin in v posmeh dejstvu, da

gre za najzahtevnejše gore, pelje na vrh Civette sorazmerno nezahtevna markirana pot (pa še dve drzni ferrati). Srednje poti pa gora ne pozna; k sebi spusti le neplezalca ali ekstremnega alpinista. Civetto je lepo videti s Triglava: opaziš jo na ozorju levo od izrazite figure Pelma, natanko nad Srebrnjakom.

Enostavno grajena skupina ima obliko črke Y. Ločena kraka na jugu objemata dolino Cantoni. To je prijaznejša, sončna stran Civette. Levi krak (Cantoni di Pelsa) je pravo čudo. Gledalcu se skoraj zvrtil od stolpov in čudno nagnjenih žandarjev. Vse skupaj spominja na tolpo opotekajočih se pijancev. Tu srečaš tudi cel zoo, v njem je najiminitnejša prikazen 200 m visok, najresničnejši slon (Cima del Elefante). Med to zmešnjavo pa je najti tudi pomembne plezalske vrhove: Torre Venezia, Bancon, Babele, Brabante. Nasprotno pa je desni krak (Cantoni della Busazza) sestavljen iz velikanov, med katerimi izstopa Cima della Busazza. Greben zaključuje eden najiminitnejših obeliskov v Alpah, Torre Trieste.

Severna veriga pa je resna stran Civette. Več kilometrov dolg zid mrkih, prek 1000 m visokih, v senci čemečih, zaradi vzporednih stebrov velikan-skim orglam podobnih sten – to je prava Civetta, kraljica Dolomitov, to je obraz gore, ki ji je prinesel svetovno slavo. Vsaka smer v teh stenah ima svoje zgodbe, vse govorijo o hudih naporih in borbah. Med zgodbe s srečnim koncem se pogosto vpletajo pretresljive žaloigre. Kraljica se namreč le redko prijazno smehlja, včasih samo prizanesljivo mrmra, večkrat jezno godrnja, a kadar z vsem besom udari, se ji ne približaj! Če te pa že ima v pe-

sti, se boš lahko izmazal le po milosti božji. V te stene smejo vstopiti le mojstri. Gre za ture, ki se – čeprav v kopni skali – po resnosti lahko primerjajo s centralnoalpskimi. Če pa boš upošteval svarila in varno uspel v tej čudoviti steni, boš doživel veličastne dni, kot jih je malo v življenju.

Arena mojstrov

Na stičišču grebenov se vzpenja osrednji vrh Civetta (3220 m), ki spada med najuglednejša imena v svetu alpinizma. Severozahodna stena velja od nekdaj za ideal dolomitske stene, tako po veličini kot po plezalskem pomenu. Skupaj s smermi v Marmoladi sestavljajo civettske ture elitni razred dolomitskega plezalstva. Kot SZ steno Civette se šteje vse ostenje med Torre di Valgrande (severno) in Cina Su Alto (južno). Vršni greben te veličastne stene sestavlja hrbtenico skupine; v njem nastopajo samostojni vrhovi (omenjam le najvažnejše): Torre di Valgrande (monolitno steno razpolavlja zajeda Carlesso-Menti), Pan di Zuc-

*Avtor v Cassinovem razu v T. Trieste
(Foto: Jože Žumer)*

chero, Punta Civetta (z znamenito smerjo Andrich–Fae) in Punta Tissi (s še bolj znamenito Philippovo smerjo). V osrednji steni Civette je treba ob slavni Sollederjevi smeri omeniti vsaj še redko plezano Comicijevo, v Mali Civetti pa po krivici pozabljeno Hauptovo smer, ki so jo ponovili šele današnji »športniki« in izjavili, da ni nič lažja od Sollederja. Na osrednjo steno se organsko navezuje masiv Cima De Gasperi, Su Alto, Terranova, ki začinja greben Pelsa. Tu izstopata Rattijeva in Livanosova smer v Su Alto. Če torej gledamo na velikansko ostenje kot celoto, v kateri sem omenil le najbolj prestižne smeri, v resnici pa jih je na duca te – tudi sodobnih, v najvišje športnoplezalske sfere segajočih – je jasno, da stojimo pred obličjem stene, ki v kopni skali celotnih Alp nima pravega tekmeča.

V zgodovino osvajanja Civette so vpisana velika imena. Še najmanj slave je požel domačin (divji lovec – kaj pa drugega) Piovanel, ki je splezal na vrh okoli leta 1860. Po njegovih sledih sta leta 1867 šla prva »turista«, znamenita naveza Tuckett –Anderegg. Tudi slavo prvega vzpona čez SZ steno sta leta 1895 požela Angleža – Phillimore in Raynor (denar pa cortinska vodnika Dimai in Siorpaes), vendar je smer pozabljena, saj pelje čez razbito obrobje Male Civette. Čez osrednjo steno »Piccole« pelje tudi enako pozabljena, že omenjena Hauptova smer iz leta 1910, prava zgodovina pa se je v Civetti pisala leta 1925. Nemca Solleder in Lettenbauer sta v osrednji steni preplezala »dirtissimo«, ki je v idealni črti prekoračila steno v vpadnici vrha in postavila nova merila v alpinizmu. V 1100 m visoko steno sta zabila 12 klinov (danes jih tiči desetkrat toliko, pa je plezanje še vedno povsem prosto). Sollederjeva smer je v plezalski šport uvedla šesto stopnjo, ki je potem dolga desetletja pomenila mejo mogočega. Nato so stopili na sceno Italijani in začela se je »zlata doba« Civette – trideseta leta. Skupinici »lokalcev« (Tissi, Rudatis, Andrich, Fae ...) so se občasno pridružili še drugi italijanski mojstri (Gilberti, Comici, Carlesso, Cassin, Ratti ...) in najtežje stene so padale ena za drugo. Dosežki te generacije spadajo med najbolj bleščeče v zgodovini plezalstva. Težavnost teh smeri dolgo ni bila dosežena in morala so priti petdeseta leta, da so plezalci, oboroženi s sodobnejšo tehniko in metodami, odprli nove

strani. V teh letih so na civettski sceni zlasti blesteli Francoz Livanos (njegova smer v Su Alto je veljala za najtežjo v Dolomitih), Furlan Piussi (z »dirrettissimo« v Torre Trieste je uvedel v Civetto »železno dobo«, vendar – kapo dol, drugod je pokazal, kako zna plezati) in Avstrijec Philipp (vizionar: njegova slavna smer v Punti Tissi je pomenila odklon od tehnike in uvod v obdobje prostega plezanja). Potem je bilo treba te smeri seveda ponoviti tudi pozimi, pa prosto itn. Pri tem so sodelovali plezalci od vsepovsod, v šestdesetih in sedemdesetih letih je veljala Civetta za prestižno plezalsko prestolnico. Tudi današnji mojstri so kajpak dali Civetti svoj pečat in ne mine leto, da ne bi bila preplezana kaka nova smer, seveda v duhu vrtoglavega stopnjevanja plezalskih zmogljivosti in težavnosti. Slovenski alpinisti na tej slavni sceni nismo dosegli kakega dejanja »za zgodovino«. Ponovili smo večino velikih klasičnih smeri, v odkrivanje novih obzorij pa tod nismo posegli.

Vračanje k spogledljivki

Za konec bom pa pristavil še svoj »piskrček« in poskusil v nekaj stavkih povedati, kaj je Civetta dala meni. Spogledljivka me je omrežila kaj hitro, potem pa se je obnašala pač kot – spogledljivka. V Civetti sem doživel veličastne trenutke, pa tudi težke preizkušnje. In kot se za koketo spodobi – včasih me je odslovila nepotešenega.

Spoznal sem jo leta 1966 in s prijateljem Borisom Grudnom sva v tednu dni opravila sijajno plezalsko serijo. Ker sva bila dobro navita, sva si lahko privoščila smetano. Utaborila sva se blizu Vazzolerja in začela z Rattijevo smerjo v Torre Venezia. Ta je na spodnjem robu šestice, in ker nama je lepo uspela, sva že naslednji dan vstopila na Z steber Busazze, ki je po težavnosti in dolžini dvojniki Sollederja. Družbo sta nama delala Lado Eleršek in Jože Povše in veličastna tura bi nam skoraj uspela v enem dnevu. Da, skoraj, kajti tik pod vrhom nas je silovita nevihta priklenila v neko lopo, kjer smo mokri in prezebli drgetali vso noč, zjutraj pa komaj, komaj izplezali iz povsem zaledenele stene. To nam je šele dalo krila! Dva dni zatem sva z Borisom doživela vrtoglavi plezalski ples v ekstremni Carlessovi smeri v Torre di Valgrande, kjer tudi ni šlo brez »plavanja«, a sva jo zvozila brez bi-

*Vstopni raztežaj Sollederja v SZ steni Civette
(Foto: Tine Mihelič)*

vaka. Mokrote in mraza sva imela za prvo silo dovolj, Civetta pa nama je pokazala, kar sem v tem spisu že omenil, da ne pozna srednje poti, marveč le ekstreme. Tako sva v južni steni Beneškega stolpa, v sicer nepopisno lepi Tissijevi smeri, plezala kot po ogleдалu, v katerega se je na vso moč upiralo sonce. Kaj bi dala za eno dobro nevihto! Povsem dotolčena sva se po turi zatekla v kočo Vazzoler, ki jo je oskrboval odlični alpinist Armando Da Roit, pomagal pa mu je dolomitski akrobat Claude Barbier. V tej imenitni družbi sva potem preživela dva dneva, saj je šotor zalilo dolgotrajno deževje, ki je odplavilo nadaljnje načrte, ki so seveda vsebovali osrednjo steno Civette. O uspešni plezalski turneji sem se obširno razpisal v PV 1967, spis pa sem zaključil z besedami: »Kdor je obiskal Civetto in njene stene, se od njih ne more posloviti drugače kot z – na svidenje.« To je držalo kot pribito in še ničkolikokrat sem potem obiskal Civetto. Seveda je bilo treba preplezati osrednjo steno, priložnost za to pa se mi je ponudila šele leta 1971. Navezal sem se z Alijem Simoničem in vsto-

Civetta s Forcelle Ambrizzola (Foto: Nada Mlač)

pil kajpak v Sollederja. Bila sva v veliki formi, saj sva malo pred tem opravila s 1600 m visokim razom Agner v sosednji Pali in plezanje v najslavnejši dolomitski klasiki sva si lahko vzela kot »turo za dušo«. Imela sva srečo z vremenom in razmerami, saj ni zažvižgal niti en kamen, pa tudi razvpiti kamin, kjer ponavadi dere slap, je bil suh. Tako sva veličastno turo opravila brez zapletov in z največjim užitkom. Omeniti moram nenavadni, prijazni intermezzo. Koncentracijo težkega plezanja je nekje sredi stene zmotila pesem, ki je priplavala nekje od leve. Pela je o trnovskem zvonu. »Za vraga, ko to tamo peva?« V ekstretni Filipovi smeri sva opazila navezo in pevca – Petra Ščetinina. Potem je stena do večera odmevala od prijateljskih klincev. Izstopila sva tik pred nočjo in se zatekla v zavetišče Torrani tik pod vrhom.

Dolomiti so seveda veliko gorstvo in spoznati sem jih hotel čim bolj vsestransko. Tako sem se vrnil v Civetto šele čez pet let (vmes sem se zaljubil v Palo). Z Jožetom Žumrom sva sanjala o Filipu in vsaj dvakrat na vrat na nos pridrvela iz Ljubljane na Coldai, pa je vedno lilo. Potem sva se tolažila v manjših, nepopisno lepih smereh v Beneškem in Babilonskem stolpu, obliž za neizpolnjene sanje pa nama je dal Cassinov raz v Torre Trieste. Ta veličastna nebeska lestev je bilo najlepše in najtežje, kar sem preplezal v Civetti. Potem ko sem bil le še plezalski rekreativec, sva s hčerko Tino preplezala Castiglionijsvo smer v Benečanu, eno redkih sladkarij, ki jih je Civetta podarila četrstopenjskim plezalskim uživačem. Če strnem svoja doživetja, bom rekel takole:

kadar sem plezal v Civetti, sem se počutil nekako tako kot operni pevec na odru milanske Scale.

Plezalski info – Civetta

V okvir tega spisa seveda ni mogoče stlačiti plezalskega vodnička, zato navajamo le seznam najboljših smeri. Podrobne podatke je treba poiskati v vodniški literaturi. Smeri v SZ steni severne verige obetajo dobre razmere le v visokem poletju, stene v južni verigi (okoli koč Vazzoler) pa imajo dolgo sezono in so čudoviti jesenski cilji.

Izhodišča: Koča **Coldai** (2132 m, 2 h iz vasi PalaPavera v dolini Zoldo) pod iztekom severne verige, koča **Tissi** (2281 m, 3 h iz mesteca Alleghe v dolini Cordevole) ob vznožju SZ stene Civette in koča **Vazzoler** (1714 m, 2–3 h iz vasi Listolade v dolini Cordevole) v osrčju južne verige.

Torre di Valgrande (izhodišči Coldai, Tissi)

- **Carlessova smer** (Carlesso, Menti 1936, V–VI, A, PP VII+, 470 m) poteka po zajedi, ki razpolavlja rumeno, monolitno Z steno. Precej plezana klasika, dosti klinov.
- **Vodniška smer** (Via delle guide, De Toni, Polazzon 1938, VI, 220 m) poteka po poklini čez J steno. Med redkimi ponavljalci razvpita, atletska smer, za katero nekateri trdijo, da zasluži oceno VIII!

Castello di Valgrande (izhodišče Tissi)

- **Smer Jerša** (De Toni, Maran 1941, IV, 500 m) je najlažja smer v SZ ostenju Civette. Castello je manj opazen, čeprav ošiljen vršič južno od Torre di Valgrande. Priporočljiva, dosti plezana smer.

Pan di Zuccheru (izhodišči Tissi, Coldai)

- **Tissijeva smer** (Tissi, G. Andrich, Rudatis 1932, V+, 600 m) poteka po levem razu SZ stene tega vitkega stolpa levo od Punte Civette. Bolj redko plezana klasična smer.
- **Smer Schober – Liebl** (1938, VI–, 400 m) je najlepša tura v vzhodnem ostenju severne verige Civette. Zelo priljubljena smer v idealni skali. Sončna tura z dolgo sezono.

Punta Civetta (izhodišče Tissi)

- **Andrichova smer** (Andrich, Fae 1934, V–VI, VI+, 750 m). SZ steno prežeeta dve izraziti razčlembi. Andrichova smer teče po levi poklini. Veličastna tura, prosto plezanje.
- **Astejeva smer** (Aste, Susatti 1954, V–VI, VI+, 750 m) poteka po desni poklini in je v vseh ozirih dvojčica Andricha (spodnji del je skupen), vendar jo plezajo znatno manj.
- **Capitan Sky-hook** (Crippa, Spreafico 1987, maks. 7b+, 750 m) je sodobna »športna« smer, delno opremljena s svedrovci. Ena najtežjih v Civetti! Poteka po ploščah med Punto Civetto in Punto Tissi, torej desno od Astejeve zajede.

Punta Tissi (izhodišče Tissi)

- **Philippova zajeda** (Philipp, Flamm 1957, V–VI, VII, 900 m). Legendarna predhodnica sodobnega sloga plezanja. Poteka po počeh in zajedah, ki na levi obrobajo osrednjo SZ steno Civette. Izstopi po pogosto mokrih (ali celo zaledenelih) kaminih.
- **Kein Rest von Sehnsucht** (Hainz, Pardeller 1991, maks. 7a+, 900 m). Sodobna smer spada med najtežje in je bila odprta brez uporabe svedra. Poteka po stebru levo ob Filipu.

Civetta (izhodišče Tissi)

- **Sollederjeva smer** (Solleder, Lettenbauer 1925, VI–, 1100 m). Najstarejša in najslavnejša dolomitska klasična šestica. Zgodovinska smer. Poteka v vpadnici vrha. Veličastna tura, dosti obiska.
- **Comicijeva smer** (Comici, Benedetti 1931, VI, 1200 m). Zahtevna, najdaljša smer v ostenju. Poteka diagonalno od leve proti desni. Vstop pod Punto Civetto, izstop po Sollederju. Redko plezana, orientacijsko zahtevna tura.
- **Hauptova smer** v Mali Civetti (Haupt, Loempel 1910, V?, 1100 m) poteka po sistemu razčlemb v vpadnici vrha Piccole Civette in vmes prekorači veliko snežišče (Cristallo). Po krivici pozabljena, zahtevna in pomembna smer.

Cima Su Alto (izhodišči Tissi, Vazzoler)

- **Severozahodni raz** (Piusi s tovariši 1967, VI, A3, 760 m). Smer poteka po razu, ki na levi obroblja srednjo steno. Spada med najzahtevnejše v Civetti in še ni doživela proste ponovitve. Slabša skala, malo obiska.
- **Livanosova zajeda** (Livanos, Gabriel 1951, VI, A, 750 m). Včasih razpita (»najtežja v Dolomitih!«), danes zaradi slabše skale in tehnike manj obiskana smer poteka po veličastni zajedi v SZ steni.
- **Rattijeva smer** (Ratti, Vitali 1938, V, VI, 750 m) poteka v desnem delu stene in spada med najlepše v Civetti. Največ plezana smer v Su Alto.

Torre Venezia (izhodišče Vazzoler)

- **Castiglionijska smer** (Castiglioni, Kahn 1929, IV+, 300 m). Ena redkih četrtostopenjskih smeri v Civetti. Uživaška, seveda preobljudena smer.
- **Jugozahodni raz** (Andrich, Fae 1934, V+, 300 m). Biser Civette! Izpostavljeno, napeto plezanje v idealni skali.
- **Tissijeva smer** (Tissi, G. Andrich, Bortoli 1933, V+, 500 m) poteka v J steni večinoma po ploščah desno ob velikanski osrednji zajedi. Čudovita, dosti plezana klasika.

Torre di Babele (izhodišče Vazzoler)

- **Soldajeva smer** (Solda 1937, V, VI–, 300 m). Še ena idealna, uživaška smer za plezalske gurmane. Poteka po J razu Babilonskega stolpa, ki se skriva nad dolino Cantoni med Beneškim in Tržaškim stolpom.

Cima della Busazza (izhodišče Vazzoler)

- **Zahodni raz** (Videsott, Rittler, Rudatis 1929, IV–VI, 1050 m). Po dolžini in zahtevnosti (skoraj) vrstnica Sollederja. Veličastna tura po elegantnem, strmim razu tik desno od vpadnice vrha.
- **Gilbertijeva smer** (Castiglioni, Gilberti 1931, VI–, 1000 m). Redko plezana, vendar prvovrstna smer poteka po sistemu razčlemb v Z steni v vpadnici vrha.

Torre Trieste (izhodišče Vazzoler)

- **Zahodni raz** (Tissi, G. Andrich, Rudatis 1931, V, VI–, 670 m). Najlažja smer v »Stolpu vseh stolpov«. Pogosto plezana klasika poteka po razu, ki obroblja J steno na levi.
- **Carlessova smer** (Carlesso, Sandri, VI, A, PP VIII–, 750 m). Ena najslavnejših smeri v Dolomitih! Včasih je spadala med najtežje, še danes ni šala, skala idealna, veličastna tura.
- **Cassinov raz** (Cassin, Ratti 1935, VI, A, PP VII, 750 m). Čudovito, veličastno plezanje po vrtoglavem razu desno ob J steni. Opozorjam na zahteven, dolg sestop (velja seveda za vse smeri v »Tržačanu«).

Plezalski vodniki:

- O. Kelemina: Civetta (italijanski, 1986 – najboljši vodnik!).
- G. Fontanive: Civetta – Moiazza (italijanski, 1989)
- G. Buscaini: Dolomiti Orientali (italijanski, 1987 – izbor stotih najlepših smeri).
- L. Visentini: Civetta (italijanski, 2001 – opisi »normalnih« pristopov na vse vrhove).
- O sodobnejših nemških vodnikih nimamo podatkov. Obstajata starejši deli Hiebelerja in Kubina.
- Obstaja pa celo slovenski »hand made« vodniček, ki ga je spesnil pisec tega spisa. Snopič ni v prodaji, možnost kopiranja v dogovoru z avtorjem. ●

Civetta (Foto: Janez Šeme)

Na turo?

OBLAČILA ZA V GORE

www.vrh-sp.si

TEL.: 04 57 42 777

TRGOVINA Z ALPINISTIČNO, PLANINSKO IN TREKING OPREMO

KRAKOVSKI NASIP 10, LJUBLJANA

DELOVNI ČAS: OD 9.00 - 19.00, SOBOTA OD 9.00 DO 13.00

TELEFON: 01/426-34-28, TELEFAX: 01/257-32-09

VABLJENI!

Po Dolomitih in Zahodnih Alpah

Težke proste ponovitve Grmovškov in Lukičev

Besedilo: Boris Strmšek
Fotografije: Grmovški in Lukiči

Mariborska plezalska para, vsi so člani AO APD Kozjak, Tanja in Andrej Grmovšek, ki sta kronala svojo navezo z usodnim »da« pred nekaj dnevi, ter Marko in Alenka Lukič, sta izven naših meja v letošnjem poletju preplezala kar lepo število smeri. Še posebej velja omeniti nekaj vzponov Andreja in Marka, vsekakor pa sta tudi dekletki nanižali vzpone, katere jima lahko zavida vsak resen alpinist.

Marko Lukič (Iglu Sport, La Sportiva, City Wall) in Andrej Grmovšek sta v juniju na pogled preplezala smer Gelbe Mauer v Mali Cini – 300 m, 12 raztežajev, 7b. Pravita, da skica iz revije Alp ni čisto realna. Smer konstantnih težav razen zadnjih dveh lažjih raztežajev je ves čas med 6c+ in 7a+, poteka po previsnih ploščah. Naslednji dan sta preplezala še bolj previsno smer Via Da Corte

Vecchino Aldo Nobile v najmanjši Cini – 200 m, 7 R, 7c+. Marko je uspel na pogled, Andrej na flesh, najtežji raztežaj vodi preko velikih streh, ostali so okoli 6c, gre pa za plezanje v ponekod precej krušljivi skali, skratka kljub svedrovcem resen vzpon. Alenka in Tanja sta prvi dan preplezali Rumeni raz v Mali Cini – 380 m, 6a, naslednji dan pa ju je iz Cassinove smeri v najmanjši Cini pregnal dež s sodro. Ista naveza je nad prelazom Passo Giau (2233 m) v steni Gusela del Nuvolao preplezala smer Pia – 250 m, 6a, obe NP, naslednji dan pa še v steni Piccolo Lagazuio zelo lepo smer Via M. Speciale – 250 m, 6a, obe NP.

Na začetku julija sta Andrej in Marko plezala v Toffani di Roses, kjer sta v enem dnevu opravila dva težka vzpona. Najprej Good by – 300m, 7b, oba NP, se spustila nazaj do vznožja in vstopila še v Da Pazzo Vecchio Pazzo – 300 m, 7c, Marko NP, Andrej z nekaj počitki v klinih. Na spustu ju je tik pred vznožjem ulovila nevihta, ki sta ji nato pobegnili z velikimi težavami.

Tanja in Andrej sta se konec julija odpravila v Chamonix, na poti do tja pa sta se ustavila v Dolomitih in preplezala še smer Cassin–Ratti v Zahodni Cini – 450 m, 6c+, Andrej prosto na pogled, Tanja prosto do 6b. V granitnih iglah nad Chamonixom sta najprej v steni Gendarme du Peigne preplezala smer Postscriptome – 400 m, 6c+, obvezno 6a+. Andrej je uspel na pogled, Tanja pa je plezala prosto do 6c. V Aiguille de Blaitiere sta ponovila izredno lepo smer Fidel Fiasco – 350 m, 6c, obv. 6b, Andrej RP, nato pa sta se odpravila v

Marmolada (Foto: Tanja Grmovšek)

Andrej Grmovšek med plezanjem
(Foto: Marko Lukič)

Dru. Preplezala sta Ameriško direktno smer, do vrha pa nadaljevala po Voie Classique, vse skupaj 1000 višinskih metrov. Andrej je vso smer preplezal prosto na pogled, Tanja pa je preplezala vse prosto razen dveh raztežajev, ki sta bila »začinjena« s tako imenovanimi »off-width« razpokami. Po bivaku pod steno sta vstopila zelo lahka (zraven le bivak vreča, dereze, cepin, športni copati) in po 15 urah bivakirala na vrhu. Sestop jima je nato vzel še ves naslednji dan. Večina smeri je okoli VI. stopnje (5c), najtežji del pa je sredi smeri nad velikim blokom. 100 m dolga zajeda (6c) in nato nihajna prečka. Temu delu sta se izognila po prostoplezalni varianti, ki bi naj bila lažja (6b), vendar se je izkazala za precej bolj naporno. Gre za resno plezanje v širokih odprtih počeh, kjer ni mogoče namestiti varovanja, zato jima je varianta vzela precej časa in energije. Po vrnitvi v dolino sta se odpravila proti domu in se spet ustavila v Dolomitih. V Torre Brunico sta preplezala lepo smer Ottovolante – 400 m, 7a+, obv. 6b, Andrej je uspel na pogled, Tanja pa prosto do 6b+.

Vsi štirje so se sredi avgusta odpravili še enkrat v Dolomite, in sicer v južno ostenje Marmolade. Marko Lukič in Andrej Grmovšek sta vstopila v znamenito smer Riba, brez klinov in kladiv, brez športnih copat, vzela sta le komplet metuljev in za-

tičev ter nekaj pijače. Že v spodnjem delu ju je ovirala mokra skala, zaradi katere sta imela težave tudi v težjih raztežajih (7a), kjer je povrh vsega še redko varovanje. Srednji del smeri je bil bolj suh, vendar pa so težave tam največje. Plezanje čez skoraj navpične plošče z luknjami in varovanjem na redkih klinih in skalnih ušesih je bilo popestreno tudi z zahtevnim iskanjem prehodov v tem delu. Do velike votline v obliki ribe sta dva raztežaja 7b+, eden 7a+, eden 7a in še nekaj med 6b in 6c+. Žal ni šlo tudi brez padanja, zaradi časovne stiske sta vsak po en raztežaj preplezala prosto z rdečim krogom (RK), da nista ponavljala lažjega dela raztežaja. Šele ob 17.30 sta bila na veliki polici sredi stene. Naslednjih 19 raztežajev do roba stene sta preplezala v treh urah in izstopila ob sončnem zahodu, na vrhu pa ju je pozdravilo še 30 cm novega snega. 1220 m dolga in 950 m visoka smer je tako dobila prvo slovensko prosto ponovitev, hkrati še v enem dnevu.

Tanja (takrat še) Rojs in Alenka Lukič sta isti dan preplezali prav tako v Marmoladi smer Don Quixote – 950 m, 6a, smer pa pripelje na vrh Punta d' Ombretta (3247 m). Ta klasična smer je dokaj oblegana, ta dan je vstopilo kar sedem navez, naši plezalki predzadnji. V spodnjem, lažjem delu sta prehiteli vse naveze razen ene. Klini so tukaj redki in za varovanje so potrebni metulji. Zgoraj poteka smer po razu stebra, skala je dobra, v zadnjih dveh raztežajih pa je bila mokra zaradi talečega se snega. Vso smer sta preplezali prosto ra-

Marko Lukič v akciji – smer Riba
(Foto: Andrej Grmovšek)

zen enega raztežaja z oceno 5a, za celoten vzpon pa sta potrebovali 10 ur. Nekaj težav sta imeli s spustom na ledenik zaradi mokrih vrvi, za Alenko pa je bila to najdaljša preplezana smer do sedaj. Sicer pa je skupaj z Markom pred tem preplezala še dve smeri v Cima Scotoni nad prelazom Falcargero v Dolomitih v bližini Cortine d' Ampezzo. Tako sta ponovila smeri Scotonata Galactica in Luciano da Pozzo, obe sta visoki 450 m, ocenjeni s 7c+, Marko pa je obe preplezal prosto na pogled, Alenka je plezala prosto do 6b+. Še posebej smer Luciano da Pozzo je izredno resna, saj so svedrovcici nameščeni daleč narazen. Marko Lukič je na pogled preplezal še dve smeri z oceno 7c+ v pleza-

liščih, Fatmana v Bohinjski Beli in Ratataplan v Warmbadu.

In še za konec: Andrej in Tanja Grmovšek sta na začetku sezone plezala v predostenju Križevnika, kjer je vrsta izredno lepih smeri v odlični skali, ki so obenem tudi težke, avtor večine pa je Franček Knez. Tako sta ponovila smer Očnica, ki je dolga 220 m. Najtežja raztežaja sta ocenjena s VII+ in VII ter opremljena, Andrej pa ju je povezal v celoto (45 m) zaradi nelogičnega in obenem neopremljenega varovališča med njima. Mnenja je, da si ta raztežaj zasluži oceno VIII+, preplezal pa ga je s počitkom v klinu. Vsekakor je omenjena četverica imela izredno pestro in uspešno poletje. ●

Eni v Himalajo, drugi ne

Druga polovica septembra je tradicionalni čas za odhod alpinističnih odprav v Himalajo. Iz Slovenije naj bi v letošnjem jesenskem oziroma pomonsunskem obdobju odšle na pot tri odprave, vendar pa sta odpotovali v Nepal le dve ekipi. Za odpravo z nekako najpomembnejšim ciljem – Čomo Lencom (7790 m), njegovim še nepreplezanim severnim ostenjem in dvema neosvojenima stranskima vrhoma – je tik pred odhodom prišla slaba novica, da namreč za realizacijo manjka še kar precej sredstev. Dan pred načrtovanim odhodom je bila odprava iz finančnih razlogov odpovedana. Zanimivo je mogoče to, da je bila ta odprava odpovedana že lansko leto, ko je bila ena od prednostnih v organizaciji PZS. Letos je Komisija za odprave v tuja gorstva pomagala pri organizaciji, vendar se je spet zalomilo. Tokrat so trije njeni člani – vodja Andrej Štremfelj, Marko Prezelj in Blaž Navršnik – ostali

doma, Uroš Samec pa se je v zadnjem trenutku pridružil odpravi na še neosvojeni Peak 41 (6654 m). Čeprav so odpravo podprli tudi tuji proizvajalci alpinistične opreme, na natečaju Polarteca v ZDA je zasedla celo prvo mesto (vsako leto pomagajo trem odpravam), pa je letos izpadla iz programa A Komisije za alpinizem. Vsekakor glede na kakovost cilja zelo nerazumljiva poteza. Sicer pa je na spletni strani Marka Prezlja (<http://mark.amebis.si/>) zgodbičica o odpovedi odprave. Pa več sreče naslednjič (če sploh bo naslednjič)!

Na Peak 41, ki leži na področju Everesta, je odšla odprava pod vodstvom Matica Jošta, sodelujejo pa še Matej Kovačič, Aleš Kovač, Urban Golob, Boštjan Jezovšek, Uroš Samec, zdravnica Anja Jazbec in medicinska sestra Ela Aristovnik. Tisoč metrov visoka zahodna stran gore je precej zahtevna, prav tako pa že sam dostop do stene. Njihov spletni naslov je <http://41.ice-climbing.net/>.

Osrednjo letošnjo akcijo Komisije za alpinizem – Janak Himal

2002 – sestavljajo vodja Grega Kresal, pomočnik vodje Miha Marenče, Sebastijan Domenih, Matija Klajnšček, Vasja Košuta, Blaž Stres, Tomaž Tišler, Miha Valič, zdravnica Breda Starc ter pridružena člana, znani britanski plezalec Stevie Haston in njegova žena Laurence Gouault Haston. Kresal, Marenče in Laurence Haston bodo poskušali preplezati novo smer v severni steni Wedge Peaka (6780 m), ki naj bi bila preplezana prosto v smislu modernega kombiniranega plezanja. Ostali člani odprave bodo skušali preplezati nove smeri v ostenjih Kiratčulija (7365 m) in okoliških vrhov.

V okviru mednarodne odprave za perspektivne himalajske plezalce UIAA so se odpravili v indijsko Himalajo tudi štirje Slovenci: Tina di Batista, Mojca Žerjav, Žiga Šter in Grega Rozman. Šli so se pod 7075 metrov visoki Satopanth, ki leži v skupini Gangotri v zahodnem delu Garvalske Himalaje. Ta največji del tega gorovja je znan po izredno zanimivih stenah, ki ponujajo še veliko novih možnosti. (Boris Strmšek)

Še nekaj o gamsih

Na Planinski vestnik sem naročen že vrsto let. Redno ga preberem, zato vsebino poznam. Je odraz časa in trenutnega stanja. Enkrat je več alpinizma, drugič potopisov in tretjič društvenih novic. Osnovno poslanstvo Planinskega vestnika pa je »preslikava« dejavnosti v planinskih društvih in njihovih povezavah na višjih stopnjah. Vedno je bilo tako in tako naj tudi ostane. Planinski vestnik je namreč od svoje ustanovitve daljnega 1895. leta glasilo slovenske planinske organizacije, nekdanj Slovenskega planinskega društva z njegovimi podružnicami, danes Planinske zveze Slovenije kot povezovalke planinskih društev in meddržavnih odborov. Če kje, naj v slovenskem planinstvu in gorništvu ostane čar tradicije. Res se ljudje spreminjamo z razvojem tehnologij in spremembami družbeno-ekonomskih sistemov, morda pa v vseeno manj, kot mislimo. V svojem bistvu ostajamo otroci Narave. Kaj pa je vendar tisto, kar nas množično vleče v gorski svet? Gore, gorska narava, mir, doživetja in prijateljstvo. To pa so vrednote »iz večnosti za večnost« ali minljivost, kakor hočete. Meje med njima tako ni.

V letošnji marčevski številki Planinskega vestnika je med drugim objavljen prispevek Igorja Maherja o gamsu, razglasenem za gorsko žival meseca. Kaže, da se v novem uredniškem odboru zgledujete po Proteusu, glasilu Prirodoslovnega društva Slovenije. Lepo. V gorski in planinski svet hodimo tudi zaradi občudovanja cvetja, dreves in živali. Ni nas malo, ki dajemo temu prednost pred preizkušanjem samega sebe v skalnih in snežnih vertikalah. Zato je prav, da imajo v glasilu, kot je Planinski vestnik, svoje mesto tudi rastline in živali. »Pogovore« z rastlinami in živalmi lahko opisujemo vsi. Vsak se »pogovarja« na svoj način, pristop je izrazito subjektiven. Prav tako to velja za mnenja, na primer o tem, ali gamsa loviti ali ne. Za predstavitev ekologije rastline ali živali pa potrebujemo nekaj znanja.

Gamsi so živali visokogorja. Vsaj mislimo tako. Res jih najpogosteje vidimo v gorah nad zgornjo gozdno mejo iz preprostega razloga: odprtosti in preglednosti. Tudi njihova vedenjska značilnost pripomore k temu: praviloma živijo v tropu po več deset živali skupaj. Spolno zreli kozli živijo bolj vsak zase, dokler ne pride čas prska (parjenja). Ta je v oktobru in novembru, ko se kozli pridružijo tropom koza in mladih živali. V poletnem času se gamsi zadržujejo bolj v odprtem svetu: to so gamsja letna bivališča (stanišča). Vendar pa samo odprtega sveta ne prenesejo. Potrebujemo kritje, kjer v miru prežvekujejo, se umaknejo ob nevarnosti, koze pa maja in junija kotijo kozliče. V naših gorah so to obsežna rušja, nedostopne zatravljene stene in grape ter gorski gozdovi. V jutranjih in večernih urah se pasejo po gorskih traviščih, goličavah in meliščih. Čez dan se umaknejo v kritje. V poletni vročini iščejo senčne, hladnejše prostore. Sicer pa so gamsi izrazite dnevne živali. Če se počutijo varne, se občasno pasejo ves dan, zlasti v oblačnem in hladnejšem vremenu. V zimskem času se pomaknejo niže v zimovališča, ki so na južnih strmih pobočjih, kjer sneg hitro spolzi in so neposredno povezana z gozdom. Navedimo primera letne migracije gamsov v Triglavskem narodnem parku, kjer živijo najštevilčnejši tropi v Sloveniji. Poleti, ko še v jutranjem mraku sopihamo preko Zgornje Krme, bomo na meliščih pod Draškima vrhovoma, Toscem in Vernarjem srečali trop nekaj deset gamsov skupaj. Te bomo pozimi, na turnem smučanju, zaman iskali. Našli jih bomo na drugi strani Tosca, okoli opuščeni planin Zgornji in Spodnji Tosc. Južna pobočja Tosca, ki s svojim vznožjem segajo v zatrep doline Voje, so eno od večjih gamsjih zimovališč. Tu prezimuje sto do dvesto gamsov. Gamse, ki jih poleti srečujemo v Lepih špicah nad Dolino Triglavskih jezer, bomo pozimi našli na planini Trebiščini, tamkajšnjem Ozebniku in v strmih nad Lepočem. Takih primerov je še kar nekaj. Vsekakor

so letna (manj dnevna) gibanja odvisna od stanja prehranjevalnih rastlin: zelišč, mahov, trav ter poganjkov nekaterih grmovnih in drevnih vrst. Zaradi posebnih lastnosti prebavnega sistema gamsi zelo uspešno izkoniščajo prehranske vire tudi v zimskem času, močno pa omejujejo gibanje in tako varčujejo z energijo. Osnovnemu dejavniku, hrani, se pridruži še možnost kritja, torej vsakodnevna (neprekinjena) skrb za varnost.

Gamsi pa niso samo prebivalci visokogorskih travišč in gozdov, ampak jih srečujemo tudi v sredogorju v izrazito gozdnatih območjih, kamor se vrvajo strma skalna pobočja, porasla s travo in nizkim grmičevjem. Zato je napačno mnenje, da so gamsi le prebivalci visokih gora. Vemo sicer, da ekološki dejavniki gorskega sveta gamsom nudijo ugodne življenjske razmere. Da se v Sloveniji gamsi širijo v izrazito gozdnato krajino sredogorja, je verjetno več vzrokov. Kljub mnogim raziskavam vemo o populacijski dinamiki še vedno (pre)malo. Raziskave, ki temeljijo na spremljanju stanja, morajo biti nepretrgane oz. vedno se ponavljajoče. Teh oz. takšnih pa žal nimamo. Pri vzrokih razseljevanja bi izpostavil dva. Gre za domnevo in sklepanje. V tradicionalnih gamsjih bivališčih in zimovališčih prihaja do vedno večjega vznemirjenja. Obiskovalci in zračni promet kadarkoli in kjerkoli ter paša drobnice »kar počez« tja od prvega snega so zanesljivo moteč dejavnik za divje živali. Tudi lov je moteč dejavnik, če ni časovno omejen zunaj razmnoževalnih ciklov in težkih zimskih razmer. Za gamse je najpomembnejše, da jim zagotovimo (skoraj) popoln mir v zimovališčih po končanem prsku, to je od novembra dalje. Izkušnje ponekod v svetu sicer kažejo, da se nekatere vrste divjih živali človekove bližine ne bojijo, če že več desetletij niso bile preganjane. Vendar se tudi tu srečamo s »pragom tolerantnosti«, oddaljenostjo, ki je različna glede na živalsko vrsto, posamezno žival, letni čas oz. obdobja različnih aktivnosti (parjenje, poleganje

itn.). Gre za različne vedenjske značilnosti, ki jih proučujejo etologi. Drugi vzrok pa je izpolnjena nosilna zmogljivost okolja. Prenaseljenost (isto velja za ljudi) sproži mehaničen naravne regulacije, ki se kaže, preprosto povedano, v boleznih. Pri gamsih so to kužne gamsje garje. V Sloveniji so se gamsje garje množično pojavile po letu 1970. Te so gamsje trope v dobrem desetletju zdesetkale. Nato sta sledili umiritev in postopna številčna rast. Vendar garje niso več izginile. Trenutno sicer nimajo odločilnega vpliva, ker je gamsov manj kot nekada, pa tudi bolj razpršeni so. Morda je tu odgovor na poseljevanje novih območij zunaj tradicionalnih gamsjih bivališč. Tudi tropi so manjši, štejejo pet do dvajset živali. V času pred garjami pa smo lahko našli krepko preko sto gamsov skupaj. Tudi danes ni gamsov tako malo, kot se morda komu zdi. Treba jih je najti, vedeti, kdaj in kje jih lahko opazujemo, poznati njihove spremenjene navade, ki so odgovorni na vse tegobe, ki jih prinaša čas.

In tu smo na točki, ki zadeva nas, planince, gornike, alpiniste, popotnike, skratka vse obiskovalce gorskega sveta. Nekaj o tem je že zapisal Igor Maher. Dodajmo in poudarimo še nekaj stvari. Vse divje živali potrebujejo (tudi) mir. Tako kot ljudje, čeprav so mnogi med nami na to pozabili in ga ne poznajo več ali pa se v »miru« sploh ne počutijo dobro. To je degeneracija oz. odtujevanje Naravi in njenim zakonitostim. Ker te degeneracijske miselne vzorce prenašamo na vse okoli nas, torej tudi na divje živali, povzročamo zmedo in »predčasno« izumiranje vrst. Z nepotrebnimi in prehitrimi posegi v okolje evolucijo krepko prehitavamo, saj evolucijska stotisočletja in milijonletja zožujemo na desetletja, največ stoletja. V nepredstavljivo kratkem času usodno spreminjamo in uničujemo življenjska okolja rastlin in živali. Nekatere živali, tako kot (zaenkrat) ljudje, se prilagajajo tem spremembam, mnoge vrste pa se ne morejo, ker imajo omejen življenjski prostor in (evolucijsko

predčasno) izumrejo. In kaj popotniki gorskega sveta lahko dobrega storimo za gamsje, s tem pa tudi za druge živalske vrste? Da jim kot vrstam priznamo pravico do življenja. Iz priznanja te pravice pa sledi zavestno odrekanje dejavnostim, ki ogrožajo to življenje. Če smo ugotovili, da je zračni promet za gamsje moteč (stresen!), in to zanesljivo vemo in lahko dokažemo s konkretnimi primeri, potem je najmanj, kar moramo storiti, da ta promet zelo omejimo, na območjih večjih gamsjih letnih bivališč in zimovališč pa izločimo. Na podoben način lahko razmišljamo o vseh dejavnostih, ki jih ljudje počnemo v gorskem svetu. Ne gre za prepoved, gre za dogovor, kje in kdaj kaj delati. V vsakem koščku prostora pač ne bomo mogli početi, kar si bo že kdo zaželel. Če mislimo resno in se zavedamo odločilne pomembnosti obstoja pestrosti življenja (biotske raznovrstnosti), potem se bomo morali odreči nekaterim posegom in dejavnostim (vsaj) v narovarstveno zavarovanih območjih. Ni pa nobene potrebe, da se odrečemo preizkušeni tradicionalnim dejavnostim. Hoja in popotništvo sta zanesljivo med njimi. Najnujnejše, kar moramo storiti, je, da hodimo po nadelanih in označenih planinskih poteh, v zimskem času pa po ustaljenih smučinah, ki jih načrtujemo zunaj gamsjih zimovališč oz. v primerni oddaljenosti od njih. Če vas veseli opazovati gamsje, jih bo-

ste zanesljivo lahko s poti, le podučiti se morate, kje in kdaj lahko pričakujete te prvobitne prebivalce (tudi) gora. S seboj imejte daljnogled in ravno prav oddaljeni gamsov svet bo zaživel pred vašimi očmi. Pa srečno. (Besedilo in fotografija: Miha Marenče)

V zavetju gorskih cvetic

Ponavljam, da je Gregorčičev planinski svet nekaj prečudovitega za goriško in tolminsko območje. Še kako dobro so to vedeli in v drugačni obliki občutili bojevniki Soške Fronte. Sedaj prihajamo na ogled njihovih sledov. Vsa Slovenija je lepa. Z ženo sva letošnjega junija prvič po zemeljski katastrofi v Logu pod Mangantom odpotovala na območje Mangartskega sedla. Po okoliškem grebenu so se pasli ovce in ljudje, slednji zaradi ogledovanja »oblazinjenega« gorskega cvetja. Ogovorila sva neznanega moža osušene rjave polti s povešenimi krajci sivo-belega klobučka na glavi in ugotovila, da tudi slovenski pozdrav »tujec« dobro razume, saj je železne oblike. Planinec je bil iz Holandije. Naredil je Fotografski posnetek brez prošnje, kar mimogrede. Poljubil je slovensko prst in dokaj razumljivo v slovenski besedi dejal, da je Slovenija majhna in lepa, ima morje, gozd in kruh, ter ponovno izjavil: »Lepa je Slovenija.« Lepo je bilo slišati zadovoljnega planinca iz Holandije na slovenskih tleh.

Prijetni so obrazi planinskih ljudi in vseh, ki prihajajo v gore. Razlika pa je vendar dvojna: v gorski svet se pripeljejo tudi »oni« v masivnih, dokaj udobnih avtomobilih. Takoj ko se ustavijo, že sestavljajo mizico z dobrotami. Kjer koli, tudi na takem kraju, da moraš biti »prekleta« olikan, da jih ne pohodiš. Meter od svoje osi preživijo uro ali dve, se Fotografirajo za spomin in mnogi odpeljejo, ne da bi opazili, kakšna sta Slovenija in lepi gorski svet. (Janko Mlakar)

Gorski gozdovi

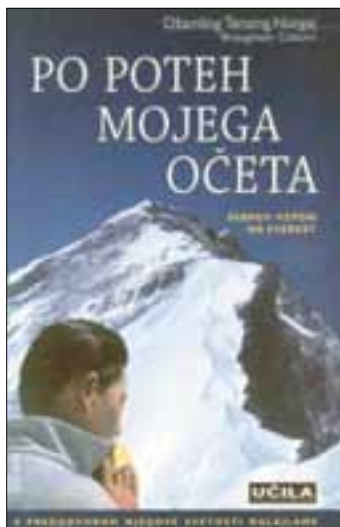
Odmev na odmev Eda Kozoroga v PV 9/2002

Vesel sem odmeva Eda Kozoroga na moj članek, ki je bil objavljen v PV št. 7-8/2002. Očitki posegajo na področje strokovnega naravovarstvenega dela. V odgovor bi moral podati številne strokovne in pravne argumente k zapisanemu članku. Menim, da Planinski vestnik ni časopis za objavo besedil z obilico preglednic in predpisov. Kot uslužbenec Zavoda za varstvo narave, kateremu je zaupana skrb za ohranjanje narave, sem dolžan uvesti te strokovne in pravne argumente v poseganje človeka v gozd. Podrobnejša strokovna in pravna podlaga za napisani članek je zbrana pri meni in je na razpolago vsem, ki jih tematika zanima. (Jaka Šubic, tel. 031/439-214)

Po očetovi poti na Everest

Džamling Tenzing Norgaj in Broughton Coburn, **Po poteh mojega očeta**, Učila International, Tržič, 2002.

Če se na Everest odpravi sin prvopristopnika in če uvod v knjigo napiše njegova svetost, Dalajlama, potem pričakujemo od knjige res veliko. In to tudi dobimo. Šerpe so tako povezani z gorami in s svojo budistično vero, da se oboje prepleta v nek magični sklop, ki na velikih višinah ob pomanjkanju zraka zares postane že kar nekaj nezemskega. Džamling Tenzing Norgaj, sin Tenzinga Norgaja, ki je leta 1953 skupaj z Edmundom Hillaryjem kot prvi, odkar svet stoji, stopil na najvišjo točko zemeljske oble, se je prav v letu največje katastrofe na Everestu, leta 1996, ko je v mesecu dni na njem umrlo kar enajst ljudi, odpravil nanj. Želel se je soočiti z očetom, okrepiti in urediti svoj odnos z njim, saj za časa življenja zaradi očetove slave in obveznosti tega ni mogel storiti v želeni meri. Pokojni oče, ki za razliko od mnogih Šerp ni umrl v gorah, ga

spremlja na poti. Džamling Tenzing Norgaj, nikoli globok budistični vernik, na tej poti svojo vero silovito okrepi, redno, že pred vzponom, se posvetuje s svojim lamo, posluša prerokbe in z vsem spoštovanjem upošteva prerokovano.

Džamling Tenzing Norgaj je bil na odpravi član IMAX-ove ekipe, ki je pod vodstvom Davida Breashearsa snemala tridimenzionalni film o Everestu. Odprava je bila, kot večina drugih, torej komercialno naravnana, kar avtor knjige tudi odkrito pove in se zaveda, da sicer drugače ne bi nikoli prišel na goro. Razlika med njim in nekaterimi drugimi, verjetno že zaradi njegove budistične naravnosti, je, da k gori pristopa z velikim spoštovanjem. Zaveda se majhnosti in občutljivosti drobnega človeka v območju, kjer gospodari boginja Mijolangsangma. Odprava se prav v dne naskoka na vrh sooči z zanimimi dogodki, ki so sledili neurju na pobočjih Everesta. Namesto vzpona pomagajo člani pri reševanju tistih, ki imajo še kanček upanja, med drugimi spremljajo dobesedno od mrtvih vstalega Becka Weathersa. Njegovo zgodbo Šerpe in verujoči lažje razumejo, saj je bil na videz mrtvev, v zmedo so ga preprosto za dan in pol pustili v viharju, raztrganega in brez kritja ... Toda, Šerpe bi rekli, dvignil ga je njegov duh, posre-

di je moralo bilo nekaj božanskega. Šele ko se dogodki umirijo, se odprava vendarle odloči oditi mimo zmrznjenih trupel, sedečih po grebenu, na sam vrh. Zanimivo je, da avtor v primerjavi z evropskimi pisci do umrlih čuti drugače – kot da bi še živeli, seveda le njihovi duhovi.

Največja vrednost knjige je prav gotovo v opisovanju budističnih verovanj, navad in razmišljanj, ki so tako drugačna od tistega, kar ljudje počno v današnjem hitrem svetu. Lepo nam avtor opiše obrede v baznem taboru, veliko izvemo o njihovih menihih (rinpočejji, lame), o pogrebih, skratka, budižem zaživi v sožitju z goro. In namesto dnevnikega zapisovanja dejstev ob vzponu, kar se vse prerado zgodi v himalajskih knjigah, ima bralec pred seboj duhovno bogato branje, ki ga tudi dodatno izobrazijo. Avtor res z vso spretnostjo preplete fizično dogajanje s tistim, kar se dogaja v njegovi duši.

Knjiga Po poteh mojega očeta je menda že sedemnajsta knjiga o dogajanju na Everestu maja 1996. Prva je bila knjiga Izginuli Jona Krakauerja, ki je k sedanji Tenzingovi knjigi napisal tudi uvod. Sledile so še druge, o vsem tem je Planinski vestnik v preteklih letih dvakrat obširno poročal (PV 5/1999 in PV 10/1999). Tokratna knjiga je drugačna predvsem zaradi močnih duhovnih gradnikov, povezanih z budižmom in verovanjem Šerp. Knjigi res ni kaj oporekati, morda bi kazalo omeniti le nenavaden prevod. Knjiga ima v izvorniku naslov *Touching My Father's Soul*, zakaj torej ne Dotik očetove duše? Konec koncev v vsej knjigi Džamling Tenzing Norgaj čuti očeta, se z njim pogovarja, ko se vzpenjata po pobočju težke gore, skupaj sedeta v sneg in se na koncu veselita biti višje, kot je kdorkoli kdajkoli prišel.

Marjan Bradeško

Šentiljska pot

Srečko Najmajster, **Vodnik po Šentiljski poti**, Planinsko društvo Paloma, Sladki Vrh, julij 2002.

Dobro je, da tudi kraje, ki niso tako slavni, znani, od vsepovsod vidni, poveže kaka pot in da to izvedo tudi tisti, ki bodo po njej hodili. Tak namen je vodniček po Sentiljski poti tudi imel, in namen je res dober. Obrobje Slovenski gorici in Mura, zelena pokrajina in brajde, stari dvorci. Saj ne, da tega ne bi bilo zapisanega, ampak iz vodnika bi moralo odsevani več ognja, neustavljivo bi moral pritegniti. Popotnik se na skoraj osemnajst ur dolgi poti sicer ne bo izgubil, saj se suhoparni opisi zde kljub vsemu dovolj natančni, tudi kraji so na nek način predstavljeni (še od kod je doma kakšen poslanec in direktor, boste izvedeli). Hvalevredne so pobude planinskih društev, ki oskrbe pot, pripravijo vodnik, ga natisnejo v lični obliki, ampak škoda, da tisto, kar popotnik najbolj vidi, ostane neurejeno (in jezikovno nepregledano) – to je vsebina. Marsikaj bi se dalo postoriti – iz vodnika tako ni mogoče izvedeti, v koliko etapah opraviti pot, kje prespati ipd. Do o pravih Sentiljske poti, kjer piše, da je pohodnik »dolžan« obvestiti društvo o pomanjkljivostih na poti, raje ne razpredam. K sreči pot vodi po lepih, planincem in popotnikom manj znanih krajih, ki imajo verjetno ponuditi marsikaj prijetnega. Pot čaka, vodniček je tu, goriče so jeseni še posebno lepe.

Marjan Bradeško

PZS v programu Interreg

Interreg III je pobuda Evropske unije o transevropskem sodelovanju, katerega cilje in pravila definirajo smernice EU. Njen poglobitveni cilj je spodbujanje harmoničnega in uravnoteženega razvoja evropskega ozemlja, kjer nacionalne meje ne bi več predstavljale ovire za združevanje in razvoj. Pobuda se deli na tri programe: A, B, in C. Program Interreg III-B se izvaja na različnih območjih, Slovenija je vključena v dve, območje Alp in območje srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope (CADSES). V program Interreg III-B (območje Alp) so poleg Slovenije vključene še Avstrija, Francija, Italija, Lihtenštajn, Nemčija in Švica. Prednostne naloge programa so uveljavljanje območja Alp kot konkurenčnega in privlačnega življenjskega ter gospodarskega prostora, razvoj trajnostnih transportnih sistemov ter preudarno upravljanje z naravo, krajino in kulturno dediščino, varstvo okolja in preprečevanje naravnih katastrof. Upravni odbor programa je julija odobril prve transnacionalne projekte. Na prvi razpis letos spomladi jih je prislo 40, od tega so jih osem odobrili, polovico pogojno. Za sofinanciranje projektov je na voljo dobrih 120 milijonov evrov, izbrani projekti so vredni 17 milijonov, tako da ostaja precej sredstev za naslednji razpis, ki bo objavljen še letos. Če bi radi kaj več izvedeli o programu in pogojih sodelovanja, si oglejte spletna naslova www.alpinspace.org ali www.alpinspace.org ali www.interreg.gov.si ali www.interreg.gov.si. V štirih odobrenih projektih sodelujejo tudi slovenski partnerji: ljubljanska Biotehnična Fakulteta, Urad za prostorsko planiranje pri Ministrstvu za okolje, prostor in energijo, skupaj Občina Nova Gorica, Krajevna skupnost Solkan, Srednja lesarska šola Nova Gorica in Rezbarsko, intarzijsko in restavratorsko društvo Solkan ter v projektu Via Alpina tudi Planinska zveza Slovenije. O tem pro-

jektu, ki promovira naravno in kulturno dediščino Alp ob mreži pohodniških poti, ter o vlogi PZS pa več v naslednji številki. (Igor Maher)

Zahvala

Upravnemu odboru in skupščini Planinske zveze Slovenije se iskreno zahvaljujem za podelitev najvišjega priznanja PZS – častnega člana PZS, ki sta mi ga podelila na predlog odbora za priznanja PZS. Hvala Jožetu Melanšku, predsedniku tega odbora, ki je na skupščini opisal mojo življenjsko in planinsko pot. Hvala predsedniku PZS mag. Franciju Ekarju in predsedniku delovnega predsedstva skupščine Borutu Vukoviču, ki sta mi izročila listino častnega člana in plaketo Štirje srčni možje – prvi pristopniki na Triglav. Hvala delegatom in gostom skupščine za aplavz in čestitke. Presenečen sem, da sem prvi prejemnik najvišjega priznanja PZS. To me obvezuje, da bom tudi vnaprej, kolikor bom mogel, pomagal planinski organizaciji uresničevati njen program. Iskreno se zahvaljujem tudi planinskemu društvu in vsem planincem, ki so mi ob prejemu priznanja izrekli čestitke in lepe želje. (Jože Dobnik)

Na obisku pri ministru za evropske zadeve

Janeza Potočnika, ministra za evropske zadeve, sta 10. septembra letos obiskala predsednik PZS Franci Ekar in Tomaž Vrhovec. Predstavila sta mu dosedanje sodelovanje PZS pri evropskih projektih (Phare, Interreg idr.), predvsem pri ekološki sanaciji postojank. Pri tem sta poudarila velike težave pri zagotavljanju slovenskega dela sredstev. Predstavila sta tudi ostalo delovanje PZS na mednarodnem področju (UIAA, CAA) in posebej omenila dejstvo, da bo Slovenija v letu 2003 prevzela pred-

sedstvo CAA, kar je povezano s precejšnjimi stroški. Minister je poudaril, da ministrstvo za evropske zadeve podpira prizadevanja PZS na mednarodnem področju, in priporočil, naj se PZS še naprej prijavlja na razpise evropskih ustanov. Obljubil je tudi strokovno pomoč delavcev svojega ministrstva, podpori financiranje mednarodne dejavnosti PZS in priporočil aktivno sodelovanje s predstavništvom EU v Sloveniji. (Vladimir Habjan)

Zadnja protokola k Alpski konvenciji

Slovenski veleposlanik v Avstriji Ernest Petrič je 6. avgusta na Dunaju podpisal še zadnja protokola k Alpski konvenciji, Protokol o izvajanju Alpske konvencije na področju prometa in Protokol o reševanju sporov, so sporočili s slovenskega veleposlaništva na Dunaju. Konvencijo o varstvu Alp – Alpsko konvencijo – so predstavniki alpskih držav začeli pripravljati leta 1989 z namenom čezmejnega reševanja skupnih problemov v alpskem prostoru. Konvencija, ki je mednarodna pogodba, je bila sestavljena leta 1991 v Salzburgu in so jo do danes ratificirale vse podpisnice Avstrija, Francija, Italija, Lihtenštajn, Monako, Nemčija, Švica, Evropska unija in Slovenija. Slovenija jo je podpisala 29. marca 1993, ratificirala pa 22. marca 1995.

Alpsko konvencijo sestavljajo okvirni sporazum, osem izvedbenih protokolov in protokol o reševanju sporov. Njen glavni namen je s vodenjem enotne politike zagotoviti varstvo in trajnostni razvoj v Alpah. Besedilo Alpske konvencije je razmeroma splošno, posamezni izvedbeni protokoli pa podrobneje urejajo področja energije, gorskega gozda, hribovskega kmetijstva, urejanja prostora in trajnostnega razvoja, turizma, varstva narave in nege krajine, varstva tal in prometa.

Podpisani protokol o prometu ima cilj »zmanjševanja obremenitve in nevarnosti v prometu čez Alpe in

znotraj njih do mere, ki je znosna človeku, živalim, rastlinam ter njihovim življenjskim prostorom. To se med drugim doseže s prestavitvijo prometa, predvsem tovornega, na železnico ter z ustvarjanjem primernih inFrastuktur in trgu prilagojenih spodbud brez narodnostne diskriminacije«. Protokol o prometu ob pomembnosti alpskega sveta v Sloveniji predstavlja pomemben dokument, ki preko mednarodnega sodelovanja omogoča reševanje problemov tranzitnih tokov znotraj in zunaj alpskih območij. Sodelovanje z drugimi alpskimi državami lahko prispeva k hitrejšemu prenosu znanja in uvažanju učinkovitejših in usklajenih instrumentov za zagotavljanje trajnostnega razvoja.

Protokol o reševanju sporov pa naj bi urejal spore, ki bi nastali glede uporabe in interpretacije določil Alpske konvencije in njenih protokolov. Z njegovo ratifikacijo Slovenija prevzema pravice in obveznosti glede reševanja sporov, ki bi nastali z drugimi pogodbenicami Alpske konvencije glede njenega izvajanja. V primeru, da bi bila vpletena v spor, ki ga ne bi bilo mogoče rešiti drugače, bo v skladu z omenjenim protokolom Slovenija pristala na oblikovanje arbitražnega razsodišča in na sprejem oziroma izvedbo odločitve, ki jo bo razsodišče sprejelo. (povzeto po STA)

Zdravi v gore na Mali planini

Akcijo Zdravi v gore je pripravila Planinska zveza Slovenije v sodelovanju z Društvom za zdravje srca in ožilja Slovenije in Gorsko reševalno službo Slovenije, izvedbo pa je finančno podprlo Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Pobuda za akcijo je bilo naraščajoče število srčnih kapij med obiskovalci gora. Akcija je v soboto, 24. avgusta 2002, gostovala pri Domžalskem domu na Mali planini (1520 m), torej v sodelovanju s PD Domžale. Za izvedbo akcije, ki je potekala tudi

na drugih lokacijah po naših gorah (koča na Planini pri Jezeru, Frischaufov dom na Okrešlju, Vojkova koča na Nanosu, snežni stadion na Pohorju), je skrbela Mladinska komisija PZS, vse skupaj pa je usklajevala Neva Zupanc. K odličnemu vzdušju so prispevali izjemno razpoložena ekipa, gorsko okolje, pa tudi prijetno poletno vreme. Več kot 150 naključnim obiskovalcem smo predstavili temeljne postopke oživljanja – postopke za ugotavljanje in prepoznavanje tipičnih bolezenskih znakov in ukrepanje ob srčnem zastoju. Pogumnejši (takšnih je bilo okrog 60) so ob napotkih zdravnice preizkusili dajanje umetnega dihanja in masaže srca na lutki Laerdal (popularni Ančki). Kar 137 ljudem (lani 203) smo brezplačno izmerili krvni tlak. Na klop, kjer smo opravljali meritve, pa sta prisledla tudi najstarejša udeleženka s 75 in udeleženec s 77 leti. V okviru delavnice z naslovom Varneje v gore je okrog 60 ljudi spoznalo navezovanje in pravilno uporabo samovarovalnega sestava (plezalni pas, čelada, zaviralna ploščica, vrvi, dve vponki, zaščitne rokavice ob ustrezni osebni opremi) ter pravilno gibanje ob žičnih vrveh na zelo zahtevnih plezalnih poteh.

Vsem obiskovalcem gora sta bila namenjena nasvet in opozorilo, da naj se starejši in bolniki s kroničnimi ter srčnimi boleznimi, pa tudi tisti s povišanim krvnim tlakom ali po srčnih operacijah odpovedo hoji v visokogorje. V gore naj ne hodijo sami, privoščijo naj si krajše in lažje izlete v bližini domačega kraja ali v alpskem hribovju, nikakor pa ne daljših in napornejših pohodov ali tur. Izogibajo naj se vročega in soparnega vremena, ob naporih pa poskrbijo za nadomeščanje izgubljene tekočine. Glede oblike in intenzivnosti gorniške aktivnosti naj se posvetujejo s svojim zdravnikom, držijo naj se njegovih navodil, s seboj pa morajo nositi zdravila.

V štirih urah se je precejšnje število naključnih obiskovalcev velikoplaninske planote lahko seznanilo s postopki, veččinami in znanjem, ki nam polepšajo doživetje v gorah

in pomagajo izboljšati lastno varnost in varnost ostalih obiskovalcev gora. S seboj so poleg prijetnega doživetja lahko odnesli tudi različno brezplačno strokovno gradivo. Obiskovalce smo seznanili z možnostjo obiskovanja dveurnega tečaja oživiljanja, ki ga izvajajo podružnice Društva za zdravje srca in ožilja Slovenije po vsej državi. Na koncu so obiskovalci izpolnili vprašalnik (takih je bilo 51), za nagrado pa so srečni izžrebanci prejeli majice in klobučke. V veliki večini so pohvalili izbor obravnavanih tem, navdušeni so bili tudi nad tem, da se take akcije odvijajo na terenu, sredi gora. Več o akciji si lahko preberete na spletni strani PZS <<http://www.pzs.si>>. (Borut Peršolja)

Izobraževalni center na Gorjancih

PD Novo mesto je 15. avgusta pripravilo že peti pohod Vanje Furlana. Pri Gospodični na Gorjancih se je zbrala nepregledna množica. Najvztrajnejši so krenili iz Novega mesta in prej kot v štirih urah prispeli na cilj. Največ pohodnikov je prišlo z Dolenjske in Bele krajine, vsako leto pa je več tudi Ljubljancanov. Ob enajstih se je začel pristrčen kulturni program s šmihelskimi pevci pod vodstvom Toneta Finka. Slavnostni govornik je bil predsednik PZS Franci Ekar. Ivanca Mestnik je predstavila svojo drugo knjigo o gorjanskih škrtatih. Zaslužni planinci so prejeli bron-

Slavnostni govornik je bil predsednik PZS Franci Ekar

ste in srebrne znake PZS. Za novomeške planince pa je bil letošnji veliki šmaren pomemben praznik tudi zavoljo tega, ker so uradno odprli prizidek k planinskemu domu. Predsednik društva Jože Perše se je v krajšem nagovoru zahvalil Mestni občini Novo mesto, donatorjem in sponzorjem, ki so omogočili gradnjo. Posebna zahvala pa gre samim planincem, ki so s prostovoljnimi delom pri gradnji sodelovali kar 2670 ur. V novem prostoru je 60 sedežev in krušna peč, ki so jo nekateri Novomeščani obljubljali planincem že pred tridesetimi leti. V planinski sobi bodo ob neugodnem vremenu našli prijetno zavetje številni pohodniki, hkrati pa bo to dolenski planinski učno-vzgojni center, kjer bodo potekali tečaji, seminarji, planinske šole. Veselo je bilo pri domu na Gospodični tudi popoldne ob zabavni glasbi, plesu in družabnih igrah. (J. Perše)

Delov zlati list za Kredarico

V vsakoletni akciji Turistična porota bralcev Dela, v kateri ocenjujejo turistične kraje, se je letos najbolje odrezal Triglavski dom na Kredarici. Zmagal je v kategoriji planinskih postojank, ocena 4,1 pa je bila tudi najvišja v okviru celotnega ocenjevanja, kamor so bili vključeni letoviški kraji, naravna zdravilišča, kampi in turistične kmetije. Triglavskemu domu sledita FrischauFov dom na Okrešlju (2,53) in Kocbekov dom na Korošici (2,37). Dobre ocene pa seveda Planinskemu društvu Ljubljana Matica, ki upravlja dom, nalagajo obvezo, da bodo ohranili dosedanje kakovost ponudbe in odnosa do gostov ter še povečali skrb za čisto okolje v gorah. (I. M.)

Vipavci v Čezsoči

Planinsko društvo Vipava je svoj 21. mladinski planinski tabor izvedlo med 22. in 29. julijem v Čez-

Mladi Vipavci so uživali pod platnenimi strehami

soči pri Bovcu. Udeležilo se ga je približno 70 planincev, med njimi 35 osnovnošolcev, 15 dijakov in študentov ter 10 odraslih. Slednji so poskrbeli za večino logističnih zadev, mladinski del pa za pestro družabno življenje na taboru in planinske izlete. Tabor je po štiriletnem »mandatu« Marjete Čipić prvič vodil Miloš Kodele, sicer pripravnik za planinskega vodnika kategorije A, pri tem pa mu je pomagala mentorica planinskih skupin Alenka Rehhar. K uspešni izvedbi so seveda prispevali tudi ostali odrasli udeleženci (predsednik in tajnik društva, kuharji in kuharice, vodniki, sponzorji, ekonomski, šoferji ...). Postavljanje tabora se je začelo že dan prej, da je v soboto pripravljen (z vodo-vodom z umivalniki in naravnim tušem, kemičnimi stranišči, jedilnico, kuhinjo) pričakal udeležence. Pohodniški del letošnjega tabora je bil močno prilagojen prevladujočemu mlajšemu polu. V soboto zvečer se je večina, torej 56 udeležencev, odpravila na tradicionalno nočno turo, ki je bila izvedena že tretjič zapored. Slabi dve uri trajajoči pohod se je vil med Čezsočo in Kalom – Koritnico, pri čemer smo prečili dve brvi čez Sočo. V nedeljo smo se v istem številu odpravili proti planini Golobar pod Javorščkom. Skupina najmlajših se je pri odcepu za dolino škrtatov ločila od glavne skupine, ki se je nato odpravila na krožno pot okrog Javorščka. V naslednjih dneh pa so sledili še vzpon na Rombon in Dom Petra Skalarja pod Kaninom, pohod do trdnjave Kluže in čezsoških prodov. Kljub žejljam je zaradi slabega vremena

ostal neuresničen vzpon na Svinjak. Sicer pa se je na taboru odvijalo še veliko zanimivega: organizirani so bili taborijada, kjer se mladi planinci pomerijo v ekipnih igrah, planinski kviz, tekmovanje za najbolj urejeni šotor, nogometne in odbojarske tekme, jutranja telovadba, večerne družabne igre ob tabornem ognju, badminton, rafting za malo manj mlade, planinska poroka, planinski krst za tiste, ki so se tabora udeležili prvič, planinska šola, plezanje itn. Tako starejši kot mlajši udeleženci so bili ob koncu tabora zadovoljni in polni lepih vtisov, tako da so se odločili za obisk tudi v prihodnjem letu. (Aljoša Rehar)

Mladi Celjani na Dovjem

Tabor mladih planincev – Dovje 2002 (17.–24. avgust 2002)

Štirideset mladih planincev celjskih osnovnih šol, najmlajših članov Planinskega društva Celje-Matica, je zadnje brezskrbne počitniške dni preživelo v objemu gora, v prelepi planinski vasi Dovje pri Mojstrani, kjer se Karavanke srečajo z lepoto Julijskih Alp. Po začetnem spoznavanju bližnje okolice in vrhov so se mladi planinci, stari od 6 do 14 let, spoprijeli s tednom dni bivanja »pod šotori«. Planinski izlet na 1508 metrov visoko Peč na Tromeji, kjer so otroci z mentorji in vodniki pozdravili planinske prijatelje iz sosednjih držav, Avstrije in Italije, je bil prva preizkušnja za pogumne korake. Kljub nekaj žuljem je bil obisk Spodnjega Martuljškega slapu poplačan s čudovitimi vodnimi doživetji, brunarica »pri Ingotu« pa je bila prizorišče učenja in izdelovanja nekaterih osnovnih planinskih vozlov, pa spoznavanja alpinistične opreme in orientacije v naravi. Cel teden so mladi raziskovalci spoznavali tudi okoliško gorsko floro in izdelovali herbarij, svoje vtise pa zbirali in predstavili na papirju v likovni delavnici ter v pravem planinskem dnevniku. Ne-

kaj povsem novega je bilo za nekatere udeležence pridobivanje osnov plezalnih veščin v plezalnem vrtcu v bližnjem naravnem plezališču Dovje.

Skrivnostna in sanjska Kekčeva dežela je navdušila. Odpeljali so jih v gore, kjer prebivajo hudobni Bedanec in teta Pehta, plahi Brincelj ter v koči sredi travnika pogumni Kekec. Ta je otrokom postregel z mlekom in žganci, ogledali so si njegovo kočo in prisluhnili njegovim zgodbam, za katere odrasli ne smejo vedeti. Čeprav je bilo vreme vseskozi naklonjeno planinskim dogodivščinam, tudi muhasti dež ni pokvaril načrtov; prav posebno doživetje sta bila plavanje v bazenu v Kranjski Gori ter obisk kovačije in Triglavskega muzeja v Mojstrani. S soncem obsijani petek je bil kot nalašč za izlet v dolino Tamar ter ogled slapu in izvira reke Nadiže. Prepevanje planinskih pesmi in pripovedovanje šal ob tabornem ognju je popestrilo družabne večere; nekaj prav posebnega sta bila planinski krst in planinska poroka z novopečenimi planinskimi nevestami in ženini. (Petra Gregorc, MO PD Celje-Matica)

Uršlja gora na dopisnici

Pošta Slovenije dobro skrbi za ljubitelje filatelije. Poleg rednih in priložnostnih znamk vse pogosteje izdaja tudi tako imenovane »celine«. Mednje sodijo dopisnice, od katerih so nekatere oštevilčene (redne) in druge neoštevilčene (priložnostne). Med slednjimi sta pred kratkim izšli dve, ki sta zanimivi tudi za ljubitelje narave in gora. Prva je posvečena Zvezi tabornikov Slovenije in Nacionalni skavtski organizaciji. Ob tej izdaji smo se razveselili prve skupne akcije obeh organizacij, kar za Slovence ni tipično. Druga pa je bila izdana ob 400. obletnici postavitve cerkve sv. Uršule na Plešivcu (Uršlji gori, 1699 m), najvišje ležeče cerkve na Sloven-

skem. Prek tega razglednega koroskega osamelca vodi tudi Slovenska planinska pot. Dopisnici sta izšli brez nazivne vrednosti in veljata za notranji promet. Prvo je oblikoval Jaka Bek, drugo pa Darka Erdelji. (Ciril Velkovrh)

Fotokotiček

Planinsko društvo Bled je ob mednarodnem letu gora v svoji koči na Lipanci omogočilo postavitve prodajne razstave »Fotografije iz nahrbtnika« Mateja Rupla iz Radovljice. Odprli so jo ob dnevu blejskih planincev, 1. septembra, na ogled pa bo do konca leta. Predvsem je pohvalno, da bo izkupiček od prodanih del namenjen ekološki sanaciji Blejske kočice na Lipanci.

Drago Metljak je v sodelovanju s podjetjem Foto Tivoli pripravil razstavo planinskih fotografij in jo poimenoval »Moji hribi«. Otvoritev je bila 5. septembra v galeriji Foto Tivoli na Celovski cesti v Ljubljani.

Mnogo Fotografij in razglednic Cirila Velkovrha smo že spoznali v zadnjih letih, ob letu gora pa jih razstavlja pod naslovom »... kot kralj po planini visoki ...«. 29. avgusta je razglednice s fotografijami naravne in kulturne dediščine ob Slovenski planinski poti predstavil v Knjižnici Jožeta Mazovca v Ljubljani, organizacijsko pa je sodelovalo še PD Ljubljana Matica. 28. septembra pa je svoja dela postavil na ogled, tokrat za štajersko publiko, še v vhodni avli SNG Maribor.

KVALITETA V GIBANJU

T d.o.o., Ljubljana

hlače CLIMBING

Schoeller Strechlite:
tkanina z visokimi zahtevami po trepežnosti in elastičnosti materiala, udobnosti in svobodi gibanja

Zatezni trak:
boljša zaščita nog proti vetru, mrazu, insektom

Kevlarske ojačitve:
omogočajo visoko zaščito na izpostavljenih delih

Namembnost:
GORNIŠTVO
ALPINIZEM
PLEZANJE

Informacije: IGLU ŠPORT d.o.o., Ljubljana